

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

JUSSILA, JOHANNA

LUKIOLAISTEN KÄSITYKSIÄ ELÄINTENPIDOSTA SUOMESSA

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kajaanin opettajankoulutusyksikkö

Varhaiskasvatuksen koulutus

2013

Kajaanin opettajankoulutusyksikkö		Tekijä	
Varhaiskasvatuksen koulutus		Jussila Johanna	
Työn nimi			
Lukiolaisten käsityksiä eläintenpidosta Suomessa			
Pääaine	Työn laji	Aika	Sivumäärä
Kasvatustiede	Pro gradu -tutkielma	syyskuu 2013	76 + 3 liitettä

Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää lukiolaisten suhdetta domestikoituneisiin eläimiin sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietojään eläinten käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkemyksistä. Nykyisen eläintenpidon, eläinryhmien hyvinvointiongelmien ja ongelmien syntymisten taustojen ymmärtämiseksi tutkimuksessa perehdytään eläinten domestikaatioon: ihminen on aikojen saatossa muuttanut eläinten anatomiaa, fysiologiaa ja käyttäytymistä täyttääkseen omat tarpeensa. Rajojen määrittely ihmisten käyttämien eläinten hyväksyttävälle ylläpidolle on vaikeaa. Osittain on kyse etiikasta ja moraalista, mutta ei ole olemassa mitään selkeää yksimielisyyttä siitä, mitä oikeuksia eläimillä kuuluisi olla. Eläimen terveys, käyttäytyminen ja tuotanto ovat näkökulmia, joita tulee tarkastella hyvinvoinnin arvioimisessa.

Lukiolaisten arvot ja arvomaailma ovat vielä jatkuvassa muutoksessa. Ajattelutaidot kehittyvät ja käsitykset oikeasta ja väärästä muodostuvat. Nuoret ovat valmiita sitoutumaan ympäristö- ja eläinsuojeluasioihin liittyvään toimintaan erityisesti omalla elämäntavallaan, jossa kulutusvalinnat ja ruokavaliovalinnat ovat konkreettisia yksilötason valintoja. Tutkielmassa tarkastellaan nuorten eläintenpitoon liittyviä käsityksiä nuorten arvojen ja arvomaailman kautta.

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksella, johon osallistui 132 lukiolaista kolmesta eri lukiosta. Analyysistä kävi ilmi, että sukupuoli on vaikutusta siihen, missä yhteydessä suhde eläimiin toteutuu. Oppilaiden mielestä maataloudessa on tärkeintä harjoittaa sellaista eläintenpitoa, jossa erityisesti eläimen terveys otetaan huomioon. Eläimen terveys on tärkein kriteeri myös eläinsuojelukysymyksissä. Suurin osa oppilaista pitää hyväksyttävänä eläinten tappamisen ihmisen hyödyksi, mutta ihmisellä on heidän mielestään myös moraalinen vastuu suojella eläintä kärsimykseltä. Vaikka eläimet ovat oppilaille tärkeitä, ihmisen oikeudet ovat eläinten oikeuksia tärkeämpiä. Oppilaiden tiedot tuotantoeläimistä korreloivat negatiivisesti sen kanssa, miten paljon he itse arvioivat tietävänsä eläinryhmän luonnollisista tarpeista, luonnollisesta käyttäytymisestä ja hyvinvointiongelmista. Tietotaso kanojen, koe-eläinten ja seuraeläinten eläinryhmissä ei korreloi arvioitujen tietomäärien kanssa. Johtopäätös oli, että eläimet ovat tärkeitä lukiolaisille ja useimmilla heistä on jonkinlainen suhde eläimiin.

Asiasanat: Arvomaailma, arvot, domestikaatio, eläimet -- oikeudet, eläintenpito, eläinten hyvinvointi, etiikka, moraalit

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
1 JOHDANTO	1
2 DOMESTIKAATIO	5
2.1 Domestikaation eettiset rajoitukset	8
2.2 Eläinetiikka ja moraalit	10
2.3 Eläinten hyvinvointi	14
2.4 Eläinetiikan ja eläinten hyvinvoinnin yhdistäminen	17
2.5 Eläintenpito ja hyvinvointiongelmät	19
2.5.1 Kanat	20
2.5.2 Tuotantoeläimet	21
2.5.3 Koe-eläimet	23
2.5.4 Turkiseläimet	24
2.5.5 Seuraeläimet	25
2.6 Eläinten hyvinvoinnin käsittely opetuksessa	26
3 LUKIOLAINEN NUORI	28
3.1 Lukiolaiset ajattelijoina	30
3.2 Lukiolaiset vaikuttajina	31
3.3 Lukiolaisten arvomaailman jäsentyminen	32
3.3.1 Arvomaailma	33
3.3.2 Asenteet, arvot, uskomukset	34
3.3.3 Ympäristöön ja eläimiin liittyvät arvot	35
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	37
5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	39
5.1 Kysely tutkimusmenetelmänä	39
5.2 Tutkittavat	41
5.3 Kyselyaineiston kerääminen	42
5.4 Aineiston käsittely ja analysointi	42
5.4.1 Kyselylomake, osa 1	44
5.4.2 Kyselylomake, osa 2	44
5.4.3 Kysymysten väliset yhteydet lomakkeissa 1 ja 2	45
5.4.4 Kysymysten väliset yhteydet lomakkeissa 3 ja 4	45
5.5 Tutkimusmenetelmän luotettavuus	47
5.5.1 Validiteetti	48
5.5.2 Reliabiliteetti	49
6 TULOKSET	51
6.1 Suhde eläimiin, kulutustottumukset, eläintenpidon priorisointi	51
6.2 Sukupuolen ja eläinten tärkeyden yhteys eläinsuojelukysymyksiin ja eläinten oikeuksiin	56
6.3 Oppilaiden uskomukset ja tietämys eri eläintenpitokysymyksissä	59
6.4 Tulosten yhteenveto	60
7 POHDINTA	62
LÄHTEET	72
LIITTEET (3 kpl)	

1 JOHDANTO

Tutkimus lukiolaisten uskomuksista nykypäivän eläintenpidosta Suomessa sai alkunsa 2000-luvun puolivälissä, jolloin kiinnostuin nuorten kulutus- ja ruokavaliovalinnoista eläinten hyvinvointikeskusteluiden seurauksena. Läheisten kulutus- ja ruokavaliovalinnat saattoivat näennäisesti olla luonnonsuojelun innoittamia, eläinten hyvinvointia tukevia ja vahvasti eläinsuojelullisin syin perusteltuja. Kiinnostuin siitä, minkä verran käsitykset soveliaasta eläintenpidosta perustuvat todelliseen tietoon. Ovatko valinnat perusteltuja vai ovatko asenteet syntyneet mielikuvista rakentuneiden uskomusten pohjalta?

Tutkimukseni pohjautuu vastaavaan Ruotsissa tehtyyn pro gradu -tutkimukseen, jossa tarkasteltiin eri koulutusohjelmissa opiskelevien lukiolaisten suhdetta eläimiin, sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietojaan eläinten käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkemyksistä. Kahdessa eri maassa samalla tavalla toteutettu kyselytutkimus antaa myöhemmin mahdollisuuden tulosten vertailuun. Tästä syystä valitsen vastaajat näytteenä mahdollisimman samoin perustein kuin Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa kaupunkikoon, osallistujamäärän ja ikäjakauman mukaan.

Tarkoitukseni on tutkia kyselytutkimuksen avulla lukiolaisten suhdetta domestikoituneisiin eläimiin sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietouttaan eri eläinryhmien käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkemyksistä. Eläimet on tutkimuksessa jaoteltu viiteen eri kategoriaan: kanoihin, maataloilla kasvatettaviin tuotantoeläimiin, seuraeläimiin, turkiseläimiin (kettu, naali ja minkki) ja koe-eläimiin. Toivon selvittäväni, ovatko lukioikäiset tekemisissä näiden eri eläinryhmien kanssa ja mitkä eläimet ovat lukiolaisten mielestä tärkeimpiä.

Tutkimuksen haasteena on löytää nuorten ja nimenomaan lukiolaisten eläinsuhdetta tukevaa kirjallisuutta. Tutkimuksissa käsitellään tavallisesti nuorten ikäluokkaa kokonaisuutena. Lukiolaiset, 15–19-vuotiaat, edustavat kuitenkin vain osaa nuorista, heidän sijoittuessaan Dunderfeltin (1999) mukaan ikäkausijattelussa nuoruuden keskivaiheeseen. Nuorten suhdetta luontoon ja ympäristöön on tutkittu paljon, ja luontosuhteesta erityisesti luontoon liittyviä pelkoja on sekä ulkomaisessa että suomalaisessa kirjallisuudessa käsitelty eri näkökulmista. Vaikka eri tutkimuksissa on todettu eläinten olevan lukiolaisille tärkeitä (esim. Vesanen & al. 2012), ei varsinaisia eläintenpitoon liittyviä tutkimuksia ole juurikaan saatavilla. Lukiolaisten suhde eläintenpitoon, eläinten oikeuksiin ja eläinten hyvinvointiasioihin ovat aiheita, joita sivutaan ohimennen laajoissa, yleisiä arvoja mittaavissa tutkimuksissa.

Yhtenä tavoitteenani on, että tutkimuksen tuloksia voitaisiin käyttää tukena tulevaisuuden opetustyössä. Eläinten hyvinvoinnin opetus ei sisälly merkittävän laajasti lukio-opetuksen opetussuunnitelmaan, ja Maatalousministeriön tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta (2011) onkin kannanotossaan vedonnut eläimiin liittyvän opetuksen lisäämiseen kouluissa ja opetusmateriaalien saattamiseen ajan tasalle. Lukion opetussuunnitelma (2003) antaa kuitenkin mahdollisuuden käsitellä biologian kursseilla eläinten hyvinvointia ja eläinten käyttäytymistä. Opettajat voisivat tutustua tutkimukseeni ymmärtääkseen paremmin oppilaidensa mielipiteitä, asenteita ja tietoutta eläintenpitoa ja niiden hyvinvointia koskevissa kysymyksissä. Toiveeni on, että opettaja tämän tutkimuksen luettuaan osaisi helpommin kohdata ja johtaa keskusteluja esimerkiksi eläinten oikeuksista, tai saada tunnetun siihen, millainen tarve oppimisympäristössä on etologiaopetukselle.

Ymmärtääkseni nykyistä eläintenpitoa, eri eläinryhmien hyvinvointiongelmia ja ongelmien syntyneiden taustoja, on välttämätöntä perehtyä eri eläinryhmien domestikaatioon. Domestikaatio on jatkuva, evoluutiomainen prosessi, jossa lajit elävät ihmisten kontrolloimissa olosuhteissa ja ympäristöissä, ihmisen kontrolloidessa jopa hoitamista. Domestikaatiota on edistetty eläinten anatomiaa, fysiologiaa ja käyttäytymistä muuttamalla aluksi luonnollisella ja myöhemmin keinotekoisella valinnalla ihmisen tarpeiden tyydyttämiseksi. Yleisimmin tarkoituksellisen valinnan päämääränä on ollut muuttaa eläinten käyttäytymistä siten, että se edistää niiden sopeutumiskykyä keinotekoisessa ympäristössä ja ihmisen käsittelyssä. (Kohane & Parsons 1988; Kretchmer & Fox 1975.) Jokainen kasvatus- ja jalostustyötä tehnyt kuitenkin tietää, että jokin tietty käyttäytyminen on hyvin vaikeaa jalostaa pois. Tämän olen todennut myös omassa kasvatus- ja jalostusharrastuksessani koiri-

en parissa. Pohdin geenien merkitystä tuleviin yksilöihin ja sukupolviin: joudun ottamaan huomioon yksilöiden näkyvät ja piilevät ominaisuudet, fyysisen terveyden ja käyttäytymisen. Punnitsen, mikä on perinnöllistä, mikä on ympäristön aikaansaamaa vaikutusta. Sandøen ym.:n (1996) tavoin pohdin geneettistä integriteettiä eli perinnöllistä koskemattomuutta: Millä perusteella jokin tietty ominaisuus on niin erityinen, että se olisi säilytettävä? Ei ole takuita sille, että nykyinen geenirakenne edistäisi hyvinvointia sen paremmin kuin ne geenirakenteet, jotka jalostetaan esiin tai kehitetään. On kiinnostavaa huomata, että ihmiset ovat tehneet valintojaan samankaltaisella tavalla sopivien yksilöiden valinnassa jo kauan ennen meidän aikaamme. Samalla haastan itseni pohtimaan eläinten hyvinvointia, eläinten oikeuksia ja hyväksyttävää eläintenpitoa.

Rajojen määrittely ihmisten käyttämien eläinten hyväksyttävälle ylläpidolle on vaikeaa. Osittain on kyse etiikasta ja moraalista, mutta ei ole olemassa mitään selkeää yksimielisyyttä siitä, mitä oikeuksia eläimillä kuuluisi olla. Eläimen terveys, käyttäytyminen ja tuotanto ovat näkökulmia, joita tulee tarkastella hyvinvoinnin arvioimisessa. (Jensen 2002.) Yksikään näkökulma yksin ei pysty määrittämään luotettavasti eläimen hyvinvoinnin tasoa. Puutteet eläinten hyvinvoinnissa aiheuttavat hyvinvointiongelmia. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, miten lukiolaiset priorisoisivat edellä mainitut terveyden, tuotannon ja käyttäytymisen eläintuotannossa, ja kuinka suuren painoarvon he antaisivat niille eläinsoojelukysymyksissä. Entä onko oppilaiden eläintenpitoa ja eläinten hyvinvointiongelmia koskevan todellisen tietämyksen, ja sen, kuinka paljon he omasta mielestään tietävät eläintenpidosta, eläinten hyvinvoinnista ja eettisistä ja moraalisisista näkökohdista, välillä yhteyttä?

Lukiolaisnuoria tutkittaessa ja vastaustuloksia analysoidessa tulee pitää mielessä, että lukiolaiset ovat ikänsä puolesta siirtymävaiheessa lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoret ovat fyysiseltä kehitykseltään ennemmin miehiä ja naisia kuin poikia ja tyttöjä. Arvot ja yksilölliset elämäntavat ovat kuitenkin vielä jatkuvassa muutoksessa, mutta ajattelutaitojen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittyessä vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa nuoret kykenevät muodostamaan käsityksiä ja uskomuksia oikeasta ja väärästä. Oikeaa ja väärää pohtiessaan ympäristö- ja eläinsojeluasioihin liittyvästä toiminnasta voi muodostua nuoren elämäntehtävä. Helve (2002) toteaaakin nuorten oleva huolissaan ympäristökysymyksistä. He ovat valmiita sitoutumaan ekologiseen maailmankuvaan ja siihen liittyvään arvomaailmaan omalla elämäntavallaan, jossa omat kulutusvalinnat ja ruokavaliovalinnat ovat konkreettisia yksilötason vaikutuskeinoja. Tähän perustan yhden tutkimuksen hypo-

teeseista: Esitän, että lukio-oppilaiden keskuudessa ei syödä eläinperäistä ruokaa, ja että oppilaat perustelevat valintaansa eläineettisillä syillä. Hypoteesiin sisältyy olettaus, että eläineettiset syyt ovat vahvimpana syynä sille, että oppilaat jättävät käyttämättä eläimistä valmistettuja tai eläimillä testattuja tuotteita.

Pro gradu -tutkielmani teoreettinen viitekehys jakautuu kahteen osaan, domestikaatioon ja lukiolaisnuoriin. Eläinten domestikaation tarkastelun katson tarpeelliseksi, sillä se selittää kattavasti eläinten alkuperää ja geneettisen muutoksen vaikutusta eläinten ilmiäsuun ja käyttäytymiseen. Lisäksi domestikaatiota tarkastelemalla nähdään eläinten luontaisten tarpeiden merkitys eläintenpitoon ja eläinten hyvinvointiin. Näin pyrin selventämään ihmisten eläintenpitoa koskevia näkemyksiä ja asenteita, mikä puolestaan auttaa tulkitsemaan nuorten tässä tutkimuksessa antamia vastauksia.

Toisena viitekehystenä perehdyn lukio-ikäisten nuorten arvoja koskevaan kehitykseen ja tutkimukseen sekä yleisellä tasolla että ympäristön arvoihin liittyen. Valintaperusteena tälle viitekehykselle oli ajatukseni siitä, että oletettavasti nuorten omat arvot, ajattelutaidot ja toisaalta ympäristön arvot vaikuttavat lukiolaisten käsityksiin eläintenpidosta ja näin myös heidän kykyihinsä vastata eläintenpitoa koskevaan kyselyyn.

2 DOMESTIKAATIO

Ihminen alkoi pitää kotieläimiä noin 15000 vuotta sitten (Jensen 2002). Tänä aikana, jonka eläimet ovat eläneet ihmisen rinnalla, on eläinten anatomiaa, fysiologiaa ja käyttäytymistä muutettu aluksi luonnollisella ja myöhemmin keinotekoisella valinnalla ihmisen tarpeiden täyttämiseksi (Kohane & Parsons 1988; Kretchmer & Fox 1975). Tätä eläimen geneettistä muutosprosessia villieläimestä ihmisen enemmän tai vähemmän kontrolloimaan elämään kutsutaan domestikaatioksi. Domestikaation peruskysymykseksi nousee, missä määrin on eettisesti hyväksyttyä muuttaa eläimiä hyvinvoinnin parantamiseksi nykyisissä intensiivisissä tuotantoympäristöissä (Sandøe & al. 1996.) Mitä ovat eläimen hyvinvoinnin kriteerit? Millaisia hyvinvointiongelmia nykyinen eläintenpito ihmisen kontrolloimissa olosuhteissa aiheuttaa eri eläinryhmille?

Domestikaatio on jatkuva, evoluutiomainen prosessi, jossa lajit elävät ihmisen kontrolloimissa olosuhteissa ja ympäristöissä, ihmisen kontrolloidessa jopa hoitamista. Domestikaation edetessä eläinlaji käy läpi asteittaisen geneettisen muutoksen, joka johtaa muutuneeseen ilmiösuun, fenotyyppiin. Tämä muutos saa alkunsa erilaisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Tärkeimpinä mekanismeina muutoksen taustalla ovat ihmisen tekemät tietoiset valinnat haluttujen ominaisuuksien jalostamiseksi ja tietoisien valintojen epäsuorat ja usein tiedostamattomat lisävaikutukset. Lisäksi muutoksen taustalla on eläinlajin geneettinen sopeutuminen keinotekoisissa ympäristöissä, joista puuttuu useita luonnollisia

valintatekijöitä, esimerkiksi saalistaminen ja ravinnosta kilpaileminen. (Hale 1962; Price 1998; Price 1999.)

Domestikaatiohistorian alussa valinta oli useimpien kotieläinlajien kohdalla tiedostamaton. Vähitellen eläinten valinta kävi eri käyttötarkoituksissa yhä tietoisemmaksi. (Clutton-Brock 1992; Kretchmer & Fox 1975.) Käyttötarkoituksia on ja on ollut useita, kuten ruoan ja vaatteiden tuottaminen, työvoimana ja kulkuvälineenä hyödyntäminen, käyttäminen viihdyttämiseen urheilussa, peleissä ja erilaisissa kilpailuissa, käyttäminen vahtimiseen, suojelemiseen, toisten eläinten kontrolloimiseen ja lääketieteellisiin tutkimuksiin (Kretchmer & Fox 1975).

Eläinten kesyttäminen on usein virheellisesti käsitetty domestikaatioksi. Kesyttäminen on prosessi, jossa eläimen taipumus paeta ihmisen luota eliminoidaan asteittain. Tämä prosessi on yksi ensimmäisistä askelista kohti domestikaatiota (Kretchmer & Fox 1975). Useimpien eläinten kohdalla tarkoituksellisen valinnan päämääränä on ollut muuttaa eläimen käyttäytymistä siten, että se edistää niiden sopeutumiskykyä keinotekoisessa ympäristössä ja ihmisen käsittelyssä. Domestikaatioprosessissa on suosittu kesyjä ja rauhallisia luonteita (Clutton-Brock 1992; Hale 1962; Price 1998; Price 1999).

Luonnollisten valintatekijöiden vähetessä voivat myös esimerkiksi sellaiset luonnossa elintärkeät toimintastrategiat kuin saalistajilta piiloutuminen ja ruoanetsintätaidot vaimentua (Kretchmer & Fox 1975). Tästä huolimatta domestikoituneiden eläinten ja niiden nykyisin elävien esi-isien väliset käyttäytymiserot ovat verrattain pieniä. Tämä johtuu siitä, että käyttäytymistä ohjaavat hyvin monet tekijät ja siihen vaikuttaa monien eri geenien välinen yhteistyö. Periaatteessa yhdelläkään domestikoituneella eläimellä ei ilmene aivan uusia, esi-isistään poikkeavia käyttäytymisen muotoja. Jokainen kasvatus- ja jalostustyötä tehnyt tietää myös, että on myöskin hyvin vaikeaa jalostaa jokin tietty käyttäytyminen kokonaan pois (Jensen 2002; Kretchmer & Fox 1975; Price 1999).

Erilaiset käyttäytymistavat ovat tulleet domestikaatiossa enemmän tai vähemmän tavalliseksi. Esimerkiksi koirat haukkuvat samoin kuin esi-isänsä sudetkin, mutta paljon useam-

min (Clutton-Brock 1992; Jensen 2002). Ulkonäön, kuten värin, turkin ja koon muuttumiseen tarvitaan paljon pienempi määrä geenejä, joten se myös muuttuu yksinkertaisemmin. Luonnossa ulkonäöltään mutatoituneet yksilöt säilyvät huonommin hengissä, sillä esimerkiksi albiinoiden on vaikea suojautua saalistajilta suojavärin puuttuessa. Ihmisen suojelun alaisessa ympäristössä, jossa valintaperusteet ovat toiset kuin luonnossa, voivat eri ominaisuudet säilyä. Ihminen tekee valinnan, mitkä näistä eläimistä saavat lisääntyä (Jensen 2002; Kretchmer & Fox 1975; Price 1999).

Domestikaatioon valikoiduilla eläimillä on erityisiä piirteitä. Usein nämä ovat eläimiä, jotka elävät suurissa, hierarkisissa, sosiaalisissa ryhmissä, eivätkä pysyvissä, pitkäkestoisissa parisuhteissa. On helpompaa pitää eläimiä suurissa laumoissa, jos se on niille ominaista. On toivottavaa, että eläimet ovat moniavioisia parittelussa, jotta lisääntyminen vankeudessa helpottuisi. Konfliktien ja aggressiivisen käyttäytymisen vähentämiseksi parituksen yhteydessä on eduksi se, että koiraat ovat dominoivampia kuin naaraat. Jos pakenemiskäyttäytyminen ihmisen luota ei ole kovin voimakas eikä eläin suuresti häiriinny ihmisen läsnäolosta ja äkillisistä ympäristönmuutoksista, domestikaatioprosessi etenee sujuvammin. Eläimen hoitaminen yksinkertaistuu, mikäli eläimet ovat kaikkiruokaisia ja ne sopeutuvat erilaisiin elinolosuhteisiin sen sijaan, että tarvitsisivat paljon erikoistunutta huolenpitoa. Esimerkiksi hyeenalla tai gasellilla ei ole näitä toivottavia ominaisuuksia eivätkä ne siksi sovellu domestikoitaviksi. Koska käyttäytymistä on hyvin vaikeaa muuttaa, on tärkeää, että domestikoitaviksi valituilla eläimillä on juuri yllä mainittuja ominaisuuksia. Ei ole mahdollista jalostaa esiin tai jalostaa pois kyseisiä käyttäytymisiä. (Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Kretchmer & Fox 1975; Price 1998.)

Eläimen käyttäytymistä ei suoranaisesti voi jakaa synnynnäiseen ja opittuun, mutta eläin voi ilmentää niitä muutoksia, joita se on oppinut ympäristössään. Esimerkiksi siat voivat oppia avaamaan automaattisen ruokintalaitteen kannen saadakseen lisää ruokaa. Tällöin on kuitenkin syytä pitää mielessä, että opittu käyttäytyminen on rajoitettua ja riippuu täysin geneettisistä edellytyksistä. (Jensen 2002.)

2.1 Domestikaation eettiset rajoitukset

Domestikaatiossa tapahtuvat geneettiset muutokset ovat seurausta luonnollisesta ja keinotekoisesta valinnasta (Kohane & Parsons 1988). Eettisyyttä pohtiessa kysymys kuuluu, missä laajuudessa tällaiset muutokset ovat oikeutettuja. Geenitekniikan osuus jalostusprosessissa tulee olemaan yhä huomattavampi ja siksi on tullut yhä suurempi tarve asettaa eettisiä rajanvetoja. Muutosta voi hyvin kuvata sillä, kuinka *European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes* on muuttanut asennettaan. Vuonna 1978 laadittuun sopimukseen muotoiltiin, että ihmisillä on velvollisuus tarjota hallitsemilleen eläimille sellainen elinympäristö, joka täyttää niiden tarpeet niin hyvin kuin mahdollista. Vuonna 1992 sopimukseen tehtiin yhä voimassa oleva lisäys, jonka mukaan ihmisen ei tule kasvattaa tai kehittää sellaisia eläimiä, joiden tarpeita ei kyetä täyttämään siinä ympäristössä, jossa eläin tulee elämään. (Sandøe & al. 1996.)

Eläinten elinolosuhteet ja eläinten mahdollisuus selvitä elinolosuhteissaan vaikuttavat eläinten elämänlaatuun. Hyvin usein tehdään kompromisseja kahden päämäärän, tuotantotehokkuuden ja eläinten hyvinvoinnin välillä (Sandøe & al. 1996). Kompromissien tekemisen sijasta tulisi löytää näiden kahden päämäärän välinen tasapaino. Tällöin kysymyksiksi nousevat, missä määrin on eettisesti hyväksyttyä muuttaa eläimiä tehokkuuden lisäämiseksi, ja missä määrin on eettisesti hyväksyttyä muuttaa eläimiä hyvinvoinnin parantamiseksi nykyisissä intensiivisissä tuotantoympäristöissä. Sandøen ym.:n (1996) mukaan vallitsevia eettisiä suhtautumistapoja on periaatteessa kaksi: geneettinen integriteetti ja eläimen hyvinvointi.

Geneettisellä integriteetillä eli koskemattomuudella tarkoitetaan, että eläinlajien geenisarjoja tulee kunnioittaa. Tämä suhtautumistapa aiheuttaa pientä problematiikkaa. Voidaan kysyä esimerkiksi, että mikä on niin kovin erikoista jo olemassa olevassa geenirakenteessa, että se pitäisi säilyttää. Ei ole mahdollista osoittaa rajapyykkiä tai ajankohtaa evoluutiossa, jolloin eläinlajit olisivat saavuttaneet jonkinlaisen lopullisen kehityksen tason. Sandøe ym. (1996) pohtivat myös toista tähän suhtautumistapaan kohdistuvaa ongelmaa: kuinka voidaan selittää se, että geneettinen koskemattomuus edistäisi eläintä? Eläinten terveyden edistämiseksi tehty jalostustyö voidaan monissa tapauksissa lukea hyödylliseksi.

si ja hyväksi toiminnaksi. Ei myöskään ole takuita sille, että nykyinen geenirakenne edistäisi eläinten hyvinvointia sen paremmin kuin ne geenirakenteet, jotka jalostetaan esiin tai kehitetään.

Eläinten hyvinvointiin tähtäävän suhtautumisen mukaan tulee selektiivisen jalostuksen tai muiden geenipohjaa muuttavien tapojen edetä seuraavalla tavalla: Täytyy ottaa selvää realistisista vaihtoehdoista ja niiden positiivisista vs. negatiivisista vaikutuksista eläinten hyvinvointiin. Lisäksi täytyy ottaa selvää ihmiselle koituvista eduista ja mitkä ovat todelliset kustannukset eläinten hyvinvoinnille. (Sandøe & al. 1996.)

Hyvinvointiasenteella on tutkijoiden mukaan kaksi suurempaa etua geneettiseen integriteettiin verrattuna. Hyvinvointiasenteen yhtenä etuna on, että sille merkityksellisillä asioilla on merkitystä myös eläimille, jolloin ei jää mitään epäselvää siitä, kuinka tämä asenne hyödyttää eläintä. Toisena etuna on se, että jalostuksen eettinen arviointi tapahtuu samalla tavalla kuin ylläpidon, hoidon, ruokinnan ym. arviointi. Ratkottaessa, onko jokin ongelma eettinen ongelma, voidaan etsiä samoja havaintoja molemmista tapauksista: epänormaalia käyttäytymistä, terveysongelmia, stressiä, jne. Tässä valossa domestikaatiossa ei ilmene mitään erikoislaatuista verrattuna muihin hyvinvointikysymyksiin. (Sandøe & al. 1996.)

Useimmat tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että eläinten hyvinvoinnin täytyy perustua terveyden, käyttäytymisen ja tuotannon tasapainoon (Jensen 2002). Tämän vuoksi ei ole helppoa tehdä eettisiä yhteenvetoja eläinten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä. Täytyy esimerkiksi arvioida, mikä on tärkeää eläimelle. Onko tärkeää vain kärsimyksen välttäminen vai ovatko nautinto ja positiiviset kokemuksetkin merkityksellisiä? (Sandøe & al. 1996.)

2.2 Eläinetiikka ja moraalit

Eläinetiikan teorioita on useita, joista useimmat perustuvat yleiseen etiikan tutkimukseen, moraalifilosofiaan, joka käsittelee ihmisarvoa, hyvää elämää, oikeaa ja väärää, arvoja ja yhteiskunnan normeja. Eläinetiikka soveltaa näitä teorioita eläimiin. (Lappalainen 2012.)

On hyvin vaikeaa määrittellä, mikä on hyväksyttävää hyvinvointia. Eläimille ei löydy mitään ideaalitilaa, johon hyvinvointia voitaisiin verrata. Villieläinten hyvinvointi voi olla hyvinkin huonoa. Niiden keskuudessa esiintyy nälkää, sairauksia, loistartuntoja ja petoeläinten aiheuttamaa uhkaa (Jensen 2002). Jensenin (2002) mukaan hyväksyttävän hyvinvoinnin määrittely nousee osittain etiikasta ja moraalista. Hän tarkentaa vielä, että olipa eläinäköulma mikä tahansa, niin faktat ja moraalit täytyisi pitää erillään ratkaistaessa lopulta, onko jokin tietty eläintenpito hyväksyttävää vai ei.

Yhden mielipiteiden ääripään mukaan eläimet ovat ihmisen hyödykkeitä. Ihmisen oikeus ja velvollisuus on käyttää eläimiä hyväkseen omiin tarkoituksiinsa, ja saavuttaakseen tämän on hyväksyttävää tehdä kompromisseja eläinten hyvinvoinnissa (Jensen 2002). *Sopimusetiikan* näkemyksen mukaan eläimillä ei ole oikeuksia, koska ne eivät pysty olemaan mukana sopimuksissa (Sandøe & al. 1997). Toisen ääripään näkemyksen mukaan eläimillä on sama arvo ja oikeudet kuin ihmisillä. Ihmisillä ei ole mitään oikeutta käyttää eläimiä hyväksi tai tappaa niitä omiin tarkoituksiinsa (Jensen 2002).

Sandøe ym. (1997) kuvailevat useita erilaisia asenteita ja arvioita eläinetiikasta ja moraalista. Tutkijat kirjoittavat näkemyksestä nimeltä **utilitarismi** eli seurausetiikka. Heidän mielestään utilitarismi rakentuu tasa-arvon periaatteelle. Eläintenpidossa täytyy saada aikaan radikaaleja muutoksia. Utilitarismi ei käsittele vain termejä *oikein* ja *väärin* vaan myös termejä *paremmin* ja *huonommin*, mikä tarkoittaa, että myös pienemmät muutokset ovat tervetulleita. Australialainen filosofi Singer on utilitarismin puolestapuhuja: hänen mielestään eläimen tappaminen lihan takia on oikeutettua, mikäli voimme varmistaa eläimelle hyvän elämän ja mikäli eläin tapetaan tuskaa aiheuttamatta. Singerin ajattelussa eläimet pitää ottaa huomioon, koska ne kykenevät kärsimään. Hän siis päätyy puolusta-

maan eläimiä lähtemällä liikkeelle utilitarismin perusajatuksista minimoida kärsimys. Tähän näkökulmaan näyttävät yhtyvän monet eläinten hyvinvointiin perehtyneet tutkijat. Eläintuotannossa voi olla vaikeaa työskennellä eläinten hyvinvoinnin parantamiseksi, mikäli pitää terveiden eläinten teurastamista perustavanlaatuisena eettisenä virheenä. (Sandøe & al. 1997.)

Sandøe ym. (1997) nimeävät utilitarismin lisäksi eläinten oikeudellisen näkökulman, joka vaatii eläinten äärimmäisiä oikeuksia. **Eläinoikeusnäkökulma** on täysi vastakohta utilitarismille silloin, kun ihmisten ja eläinten välillä voi ilmetä eturistiriitoja. Utilitarismin mukaan eturistiriidat tulee ratkaista niin, että huomattavin etu painaa vaakakupissa eniten, kun taas oikeusnäkökulma väittää, ettei ole koskaan oikeutettua uhrata yhden yksilön etua jonkin toisen suosimiseksi. Sandøe ym. (1997) esittävätkin kysymyksen, onko oikeusnäkökulman mukaan eläimen tappaminen oikeutettua. Terveiden eläinten etuna pitäisi nimittäin olla se, ettei niitä tapettaisi. Oikeusnäkökulman mukaan on epäeettistä uhrata eläimen etu jonkin muun hyväksi, tarkoittaa filosofi Regan (2001), jonka mukaan nimetty *Reganin oikeusteoria* perustuu seuraamusten sijaan periaatteisiin. Utilitaristit puolestaan väittäisivät, että esimerkiksi ihmisen intresseillä on enemmän painoarvoa kuin eläinten intresseillä, joten on hyväksyttävää tappaa eläimiä, kirjoittavat Sandøe ym. (1997).

Sandøen ym.:n (1997) mukaan ehkä suurimpana erona ja konfliktina utilitarismin ja eläinoikeusnäkökulman välillä on eläinkokeiden käyttö. Utilitaristien mukaan lääketieteellisiin tutkimuksiin tarvittavat eläinkokeet ovat hyväksyttäviä, koska ihmisten niistä saamat hyödyt päihittävät kokeista aiheutuneet ”kustannukset” eli eläinten kärsimykset. Eläinoikeusnäkökulman mukaan ei ole oikeutettua suorittaa yksilölle kokeita vain siksi, että muilla yksilöillä on siihen intressinsä, vaan ihmisellä on velvollisuus suojella jokaista yksilöä, niin ihmistä kuin eläintäkin, kuolemalta ja huonolta elämältä. Sandøen ym.:n (1997) mukaan oikeusnäkökulman ongelmaksi muodostuu sellaisten tilanteiden ratkaiseminen, joissa ei ole mahdollisuutta kunnioittaa eri yksilöiden oikeuksia. Esimerkiksi, voi olla vaikeaa kunnioittaa rottien oikeuksia samaan aikaan, kun ponnistellaan ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin puolesta. Eläinoikeusnäkökulman mukaan ihmisellä on oikeus puolustaa itseään, kun taas utilitarismi osoittaa, että on hyvin vaikeaa vetää rajaa esimerkiksi kannanottoihin eläinkokeiden käytöstä lääketieteellisessä tarkoituksessa. Molemmille näkökulmille on

yhteistä kaikkien tunnettujen olentojen huomioonottaminen. Vain yksilön, ihmisen ja eläimen edut ratkaisevat. (Sandøe & al. 1997.)

Sandøe ym. (1997) nimeävät kahden edellisen yksilökeskeisen näkökulman vastakohtaksi **laji-integriteettisen** näkökulman. Tämä filosofia painottaa, ettei moraalisten kysymysten tule keskittyä vain yksilöiden vaan myös lajien arvoihin. Sandøen ym.:n (1997) mukaan yksi tämän filosofian puolestapuhuja on etenkin Rolston. Utilitarismin mukaan laji ei ole tietoinen olento eikä täten voi omata vahvempaa arvoa kuin yksittäinen eläin. Myös eläinoikeudellisen näkökannan puolestapuhuja Regan (2001) toteaa, että koska laji ei ole yksilö, ei sillä myöskään ole mitään moraalisia oikeuksia. Laji-integriteettisen näkemyksen mukaan lajien kuoleminen sukupuuttoon on suuri menetys, ei ainoastaan ihmisten ja eläinten hyvinvointiin aiheuttamiensa seurausten takia, vaan se itsessään on väärin (Sandøe & al. 1997). Näin ollen meillä on velvollisuuksia paitsi yksilöitä, myös lajeja kohtaan.

Geenimanipulaatiota voidaan kritisoida laji-integriteettisestä näkökulmasta siten, että jokainen laji voidaan määrittää yksilöllisestä geenisarjasta, jota tulee kunnioittaa. Pohdiskelussa nousee aiheelliseksi kysyä, mikä nykyisissä geenirakenteissa olisi kovin erikoista, etenkin, kun ne muuttuvat evoluutiossa eikä kehityksellä ole mitään lopullista päämäärää. Ongelmana on myös, miten laji-integriteettinen näkökulma asennoituu sellaiseen jalostukseen, jossa pyrkimyksenä on ihmisten hallitsemien eläinlajien terveyden parantaminen, mitä voidaan pitää hyvänä edistysnäkökulmana lajille sen nykyisessä elinympäristössä ihmisen luona. Samanaikaisesti näkemys vaatii valikoivasta jalostuksesta pitäytymistä, sillä se on uhka lajien integriteettiä kohtaan. Voi olla vaikea selvittää, kuinka eläimet hyötyvät laji-integriteettisestä näkemyksestä. (Sandøe & al., 1997.)

Edellä mainitut teoriat vahvistavat sen tosiasian, että ihmisillä on velvollisuuksia eläimiä kohtaan. Kaksi ensimmäistä, utilitarismi ja oikeusnäkökulma, keskittyvät yksilön kärsimyksiin ja oikeuksiin. Kolmas, laji-integriteettinen näkökulma, keskittyy kokonaisuun lajeihin.

Sandøe ym. (1997) esittelevät neljänneksi näkökulmaksi **hoitokeskeisen näkökulman**, joka jossain määrin poikkeaa edellisistä kolmesta näkökulmasta. Hoitokeskeinen näkökulma suuntautuu enemmän tarkkailemaan, kuinka eläinten käsitteleminen vaikuttaa ihmisiin moraalisina hoitajina. Näkemys ei niinkään kohdistu huomiotaan ja huoltaan eläimeen itseensä. Sandøen ym.:n (1997) mukaan Kant on yksi niistä, jotka vahvasti puolustavat tämän näkökannan kanssa yhteneväisiä mielipiteitä: esimerkiksi, että meillä on velvollisuuksia eläimiä kohtaan, sillä muuten on todennäköisempää, että suhtautuisimme muihin ihmisiin väärin.

Hoitokeskeisessä näkökulmassa ei eläimille aiheutetussa kärsimyksessä ole niinkään ongelmana itse kärsimys (utilitarismi) tai eläinten oikeuksien rikkominen (eläinoikeusnäkökulma), vaan se, että se ilmentää myötätunnon puutetta siinä ihmisessä, joka aiheuttaa kärsimyksen. Sandøe ym. (1997) toteavat, että näkökulma jättää enemmän liikkumavaraa moraalisisille eroavaisuuksille, esimerkiksi kotieläinten ja tuotantoeläinten välillä. Hoitokeskeisen näkökulman ongelmana on, että sen perusteella voidaan varmistamatta ja helposti oikeuttaa ihmisen teot eläimiä kohtaan. Ristiriitoja voi nousta etenkin ratkaistaessa, mitkä toiminnot luokitellaan puutteiksi ihmisten luonteessa (Sandøe & al. 1997).

Edellä mainittujen näkökulmien lisäksi löytyy luonnollisesti vielä monia muiden näkökulmien edustajia, ja jopa niitä, jotka yhdistelevät useampaa näistä neljästä esitellystä filosofiasta (Appleby & Hughes 1997). Yhden hybridinäkökulman edustaja Ryder (2001) kutsuu eettistä asennoitumistaan ruotsalaisella termillä *smärtism*: Sen mukaan huomioon tulisi ottaa kaikki sellaiset olennot, jotka kykenevät kokemaan kipua ja himoa. Tavoitteena on kivun minimointi, tai vaihtoehtoisesti varmistaa, että yhtäällä koettu kipu kompensoidaan toisaalla mukavuudella. Ryder on samaa mieltä filosofi Singersin utilitaristisen näkökannan kanssa tuskan osallisuudesta (että kärsimystä tulee välttää), mutta huomauttaa kivun tuottamisen voivan olla oikeutettua, mikäli samanaikaisesti toiset saavuttavat sen ansiosta lisäetuja.

Ryder (2001) yhtyy myös Reganin (oikeusnäkökulma) väitteeseen yksilön tärkeydestä, mutta pitää tämän moraalisia kriteereitä ”sisäisistä arvoista” epätyytyttävänä: Ryderin mielestä sellaiset, joilla ei ole tietoisuutta, esimerkiksi kalliit ja kosket, eivät myöskään voi

omata intressejä ja oikeuksia, vaikkakin niillä voi olla jotain arvoa kipua kokeville yksilöille. Ryder (2001) tarkoittaa, että yksilönkunnioitusta sovelletaan kaikkiin kipua tunteviin yksilöihin, ei vain oman lajimme edustajiin.

Vuonna 1970 Ryder kehitti termin ”artism”, jossa korostuu käsitys ihmisen yliveraisuudesta eläimiin verrattuna. Artismi on eräs epäoikeudenmukaisuuden muoto, sillä se merkitsee toisten vahingoittamista toiseen lajiin kuulumisen vuoksi. Se on syrjimisen muoto, jonka rinnakkaisia muotoja ovat rasismi ja seksismi. Ryder (2001) väittää, että tähän asti on vain esitetty erilaisia tekosyitä ihmisen laittamiseksi moraalisesti erilliseen kategoriaan muista olennoista. On esimerkiksi väitetty, että ihminen on ainoa laji, joka pystyy laatimaan moraalisia sopimuksia, puhumaan, suunnittelemaan jne. Ryderin (2001) mukaan ainoana loogisena rajana moraalisten statusten määrittämiselle on kyky kokea kipua, ja siihen sisältyy kaikenlainen kärsiminen. Emme voi koskaan määrittää, mihin kipuherkkyyden raja asettuu fylogeneettisessä asteikossa (lajien monimutkaisuuden ja kykyjen mukaisessa asteikossa, yksinkertaisimmasta eliöstä nisäkkäisiin), mutta Ryder (2001) olettaa, että kipuherkkyys vähentyy asteittain alaspäin mentäessä. Heikentymisen myötä saattaa moraalinen huolenpitoasteittain vähentyä, vaikkakin Ryderin mukaan etenkin yksinkertaisemmat olennot tulisi ennemmin vapauttaa kuin vangita.

Jensen (2002) uskoo, että useimmilla ihmisillä on mielipiteitä näiden kahden äärimmäisyyden väliltä: eläimillä ei ole mitään oikeuksia vs. eläimillä on samat oikeudet kuin ihmisillä. Hänen mukaansa useimmat ihmiset ovat sitä mieltä, että eläimet tyydyttävät ruuan, tavaroiden ja rentoutumisen tarpeemme. Kun ihminen ottaa eläimen hoitaakseen, on hänellä myös moraalinen vastuu suojella sitä kärsimykseltä.

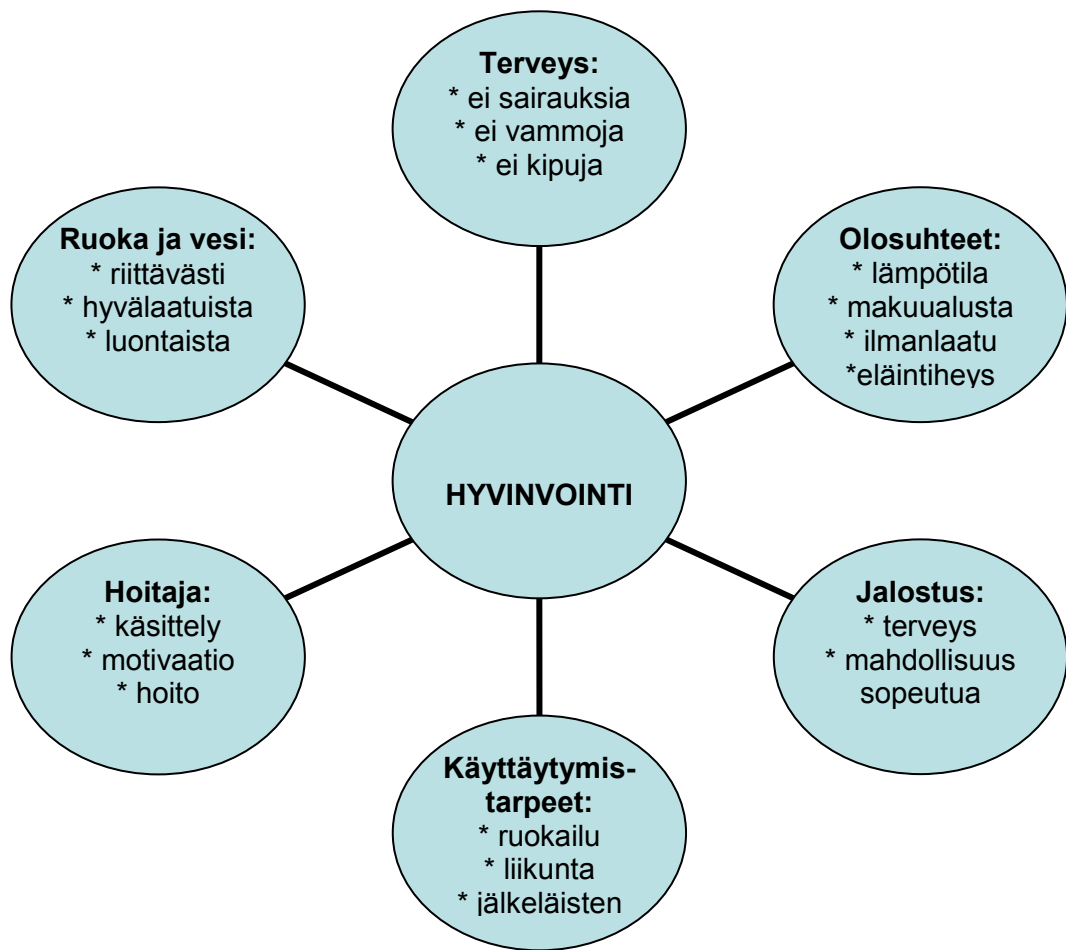
2.3 Eläinten hyvinvointi

Samalla tavoin kuin näkemykset velvollisuuksistamme eläimiä kohtaan ovat toisistaan poikkeavia, punnitsevat ihmiset eri tavoin, mitkä näkökulmat ovat tärkeitä eläinten hyvinvointia mitatessa ja mitkä mittarit ovat hyviä perusteita eläinten hyvinvoinnin tilan arvioimi-

seksi (Jensen 2002). Lund (2002) viittaa hollantilaiseen ja ruotsalaiseen tutkimukseen, jossa ilmeni, että maanviljelijät yhdistävät eläinten hyvinvoinnin ensisijaisesti fyysiseen terveyteen ja tuotantoon, kun taas kuluttajat yhdistävät eläinten hyvinvoinnin eläinten vapauteen ja luonnolliseen elämään.

Eläimen hyvinvointi on eläinyksilön kokemus, joka voi vaihdella hyvästä huonoon. Eläinten hyvinvointia määrittelee Suomen lainsäädäntö ja sitä valvovat erilaiset viranomaiset. Eläinsuojeluvantaa on tehostettu palkkaamalla pelkästään valvontaan keskittyviä, ennaltaehkäisevää eläinsuojelutyötä tekeviä valvontaeläinlääkäreitä ja läänineläinlääkäreitä. Hyvinvointi on laaja käsite, johon sisältyvät muun muassa fyysinen ja psyykinen terveys, normaali kasvu sekä ihmisen huostassa oleville eläimille hyvä hoito. (EHK 2012) (Kuvio 1.)

Eläimen terveys, esimerkiksi sairauksien, vammojen ja stressin esiintyminen, voi olla yksi eläimen hyvinvoinnin mittari. Hyvinvointia voidaan myös mitata tutkimalla eläimen käyttäytymistä ja ratkaisemalla, onko se normaalia vai ei, esimerkiksi esiintyykö stereotyyppioita tai apaattista käyttäytymistä. Tuotanto, esimerkiksi kasvu ja lisääntyminen, osoittaa eläimen tilan, mutta ei yksin riitä määrittelemään eläimen hyvinvointia. (EHK 2012; Jensen 2002.) Jensen (2002) toteaa, että arvioidakseen eläimen hyvinvointia täytyy tarkastella sekä eläimen terveyttä, käyttäytymistä että tuotantoa. Määritelmät, joissa yhdistetään eläimen biologiset toiminnot ja eläinyksilön tuntemukset, saavat eläinten hyvinvointitutkijoiden piirissä laajalti kannatusta (EHK 2012). Kaikkien kolmen, terveyden, käyttäytymisen ja tuotannon mittaaminen aiheuttaa kuitenkin vaikeuksia. Sitä paitsi kokonaistilanteen arvioimiseen saatetaan tarvita useita ammattilaisia, kuten etologeja, eläinlääkäreitä, maanviljelijöitä, jne. Lääketieteellisiä diagnooseja voi olla vaikea vahvistaa ja oireetkin voivat jäädä helposti huomaamatta. Eläin saattaa olla terve vain saadessaan jatkuvaa lääkitystä. Stressin mittaaminen on vaikeaa, mutta pulssin ja eri hormonitasojen mittaukset ovat eräitä tapoja stressin mittaamiseksi. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.)

KUVIO 1 Eläinten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Lähde: EHK Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti 2012

Jensenin (2002) mukaan eläinten tuotanto on mittareista merkityksettömin arvioitaessa eläinten hyvinvoinnin tilaa. Lisääntyminen ja kasvaminen ovat toimintoja, joihin ei helposti vaikuteta. Eläin saattaa kärsiä pahoin ilman, että tuotannossa näkyy minkäänlaisia muutoksia. Korkea tuotanto voi jopa lisätä huonoa hyvinvointia. Eläimet, jotka on jalostettu kasvamaan nopeasti, voivat kärsiä jalkaongelmista, mutta tällöinkin kasvu on voimakasta.

Käyttäytyminen sitä vastoin on varmempi hyvinvoinnin mittari, koska käyttäytymisen muutokset näkyvät jo aikaisessa vaiheessa, usein ennen kuin muutoksia voidaan huomata fyysisessä terveydessä tai tuotannossa. Eläinten Hyvinvointikeskuksen (2012) mukaan käyttäytyminen muuttuu ensimmäisenä, kun eläimen elämään kohdistuu ulkoisia tai sisäisiä paineita. Liioiteltu aggressio, kannibalismi, apatia ja stereotypiat, kuten nautojen kie-

lenpyörytys, ovat joitain kotieläinten käyttäytymishäiriöiden merkkejä (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002).

2.4 Eläinetiikan ja eläinten hyvinvoinnin yhdistäminen

Fraser (1999) uskoo, että viimeisimmissä katsauksissa eläinten hyvinvointiin ja eläinten käytön etiikkaan on vallinnut ikään kuin kaksi eri kulttuuria: on tutkijoita, jotka tutkivat eläinten hyvinvointia, ja filosofeja, jotka ovat huolissaan eläinetiikasta. Molemmat työskentelevät samaa tavoitetta kohti: tavoitteena on malli, joka auttaa meitä ymmärtämään suhteemme toisiin eläinlajeihin, ja jonka voimme muuntaa oikeanlaisiksi teoiksi. Fraserin (1999) mukaan kulttuurien välinen kommunikaation puute estää molempia osapuolia saavuttamasta yhteistä tavoitetta. Hän väittää, että tutkijat tarvitsevat eettistä reflektointia täydentääkseen tutkimuspohjaista informaatiotaan, ja eetikoiden täytyy perustaa argumenttinsa tutkittuun tietoon eläinten fysiologiasta ja käyttäytymisestä, eläinten käytön metodeista sekä kuinka nämä kaikki vaikuttavat eläinten hyvinvointiin.

Fraser (1999) jakaa filosofit kahteen tyyppiin, "Tyyppi 1" ja "Tyyppi 2". "Tyyppi 1", johon hän lukee muun muassa Reganin (oikeusnäkökulma) ja Singerin (utilitarismi) kuuluvan, luo raja-aitoja tutkijoille. "Tyyppi 2":n edustajat, joita ovat Fraserin mukaan muun muassa filosofit Rollin, Chamberlain ja Preece, avaavat ovia kommunikoinnille eläinten hyvinvoinnin tutkimuksessa.

Yksilöajattelu moraalisisissa kysymyksissä, joita "Tyyppi 1":n filosofit edustavat, ei aina ole yhteneväistä tutkijoiden näkemysten kanssa, sillä tutkijat joissain tapauksissa pitävät populaatioita, ekosysteemiä tai lajeja sopivina eettisten päätösten tasoina. (Fraser 1999). Lisäksi Fraser (1999) väittää, että nämä filosofit ponnistelevat keksiäkseen yksittäisiä eettisiä periaatteita. Tämä näkemys on tutkijoiden mielestä liian yksinkertaistettu, sillä eläimiä koskevissa päätöksissä on mukana usein erilaisia ja vastakkaisia periaatteita, jotka kaikki ovat huomioonottamisen arvoisia. Ykköstyyppin filosofit painottavat suuresti eläimiin kohdistuvaa oikeudenmukaisuutta ja kunnioitusta jättäen eläinten hoidon vähemmälle paino-

arvolle. Sen sijaan eläinten hyvinvoinnin tutkijat työskentelevät eläinten hoidon eteen, esimerkiksi sairauksien ennaltaehkäisyyn ja eläinten elinympäristön parantamisen eteen. Tyyppi 1:n filosofeilla on taipumus niputtaa isojakin tieteellisesti luokiteltuja ryhmiä ”eläimiksi” ja keskustella niiden moraalaisesta asemasta eriytymättömänä ryhmänä. Singer (1990) tekee eron ”tuntevat” ja ”ei-tuntevat” välille. Singerin (1990) päähuomio ei ollut eläinten taksonomisissa eroissa, ja hänellä oli esimerkiksi suositus kuluttajille, että nämä kieltäytyisivät ostamasta tuotteita, jotka on testattu eläimillä. Biologian tutkijat puolestaan ovat voimakkaasti keskittyneet juuri taksonomisiin, tieteellisesti luokiteltuihin eroihin ja näkevät ne usein eettisesti merkittävänä eläinten käyttöä koskevissa päätöksissä (Fraser 1999).

Tyyppi 2 filosofit käyttävät sanastoa, joka on helpompi liittää tieteelliseen keskusteluun. Nämä filosofit edustavat hoitopainotteisempaa etiikkaa kuin tyyppi 1:n filosofit (Fraser 1999). Fraserin (1999) mukaan esimerkiksi Preece ja Chamberlain ehdottavat, että eläinetiikan ongelmat eivät tarvitse abstrakteja teorioita vaan paluun myötätuntoiseen ja järkevään suhteeseen eläinten kanssa. Fraser (1999) selvittää lisäksi, että Rollin suosittaa paluuta perinteisempään suhteeseen ihmisten ja eläinten välillä maataloudessa ja että eläineettisten kysymysten todentaminen vaatii empiiristä ymmärtämistä. Eläinten hyvinvoinnin tutkijoiden yritykset määrittää ja tutkia eläinten hyvinvointia kiteytyvät kolmeen avainaiheeseen:

1. Eläinten pitäisi *voida hyvin* olemalla vapaa pitkittyneestä tai intensiivisestä pelosta, tuskasta tai muista epämukavuuden asteista, ja kokemalla normaalia hyvinolon tunnetta.
2. Eläinten pitäisi *toimia hyvin* terveyden, kasvun, normaalin käytöksen ja fysiologisten toimintojen alueilla.
3. Eläinten pitäisi *kyetä luonnolliseen elämään* kehityksessään ja luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutuksessaan

(Duncan & Fraser 1997; Fraser et al. 1997)

Näille ajatuksille löytyy vastine Tyyppi 2:n filosofien pohdinnoista, ja tämä yhteys luo järkevän pohjan empiirisen eläinten hyvinvoinnin tutkimuksen ja eettisten arviointien välille. Tietyt Tyyppi 2:n filosofit ovat tärkeitä vaikuttajia eläinten hyvinvointitieteessä, sillä he laajentavat perspektiiviä ja näyttävät mahdollisia muutoksia eläintenpidossa, osoittaa Fraser (1999).

Jotta eläinten hyvinvoinnin tutkimus ja eläinetiikka voitaisiin integroida, vaaditaan molemmissa vielä merkittävää kehitystä, toteaa Fraser (1999). Tutkijoiden tulee oppia ymmärtämään eläinten tunteita, tietoisuutta ja muita subjektiivisia kokemuksia, ja kuinka nämä subjektiiviset tilat vaihtelevat eri taksonomisten ryhmien välillä. Tarvitaan myös parempaa ymmärrystä tutkijan puolelta ihmisten tarkoituksettomista vaikutuksista eläinten hyvinvointiin populaatio- ja ekosysteemitasolla. Tutkijoiden tulee myös jatkuvasti suorittaa tutkimuksia eläinten hoidosta ja ymmärtää sitä yhteiskuntaa, jonka ihminen luo eläinten kanssa. Filosofien pitää korvata näkemyksensä eläimestä eriytymättömänä moraalisenä kategoriana eettisiin ideoihin, jotka ovat yhteneväisempiä lajien erojen kanssa. Filosofeilta odotetaan eettisiä teorioita, jotka käsittävät kaikki vaikutuksemme eläinten hyvinvointiin, sekä tarkoituksettomat että tarkoitukselliset, ekologisella ja yksilöllisellä tasolla. Filosofien tulee myös kehittää parempia teorioita, jotka osoittavat eläintenpidon eettisen merkityksen. (Fraser 1999.)

2.5 Eläintenpito ja hyvinvointiongelmat

Eläinten hyvinvointiongelmiin estämiseksi tulee kerätä tietoa eri eläinlajien lajityypillisestä käyttäytymisestä, niille ominaisista tarpeista ja mieltymyksistä. Luonnontieteelle rakentuva perustieto eläinten hyvinvointiongelmissa sisältää vähiten kiistanalaisia ja tulkinnanvaraisia näkemyksiä. Maallikkokin tunnistaa monet terveysongelmat, kuten avohaavat, paiseet tai hiertymät. Toisaalta sairas eläin saattaa vetäytyä syrjään, jolloin fyysisen sairauden huomaaminen vaatii ammattimaisemman tarkkailijan ja tuntemusta eläinten normaalista käyttäytymisestä. Hyvinvointiongelmat eivät kuitenkaan ole pelkästään sairauksia tai vammoja. Käyttäytymistieteilijän näkökulmasta eläimen hyvinvointi riippuu siitä, voiko eläin toteuttaa lajilleen tyyppillistä luonnollista käyttäytymistä. Eläinten hyvinvointiongelmiä syntyy, kun

eläimet stressaantuvat estyessään toteuttamasta luontaisia käyttäytymistarpeitaan. Stressi purkautuu muun muassa stereotyyppioina eli käytösmaalleina, jotka antavat häiriintyneen ja epänormaalin vaikutelman. (EHK 2012; Jensen 2002; Lappalainen 2012.)

2.5.1 Kanat

Kanoja on teollistettu voimakkaasti ja munan- ja lihantuotanto on ollut tehokasta sen sata-vuotisen historian ajan. Munivat risteytyskanat ja nopeasti kasvavat teuraskananpojat (broilerit) on tänä aikana jalostettu esiin. Siipikarjan liha on vielä ennen 1960-lukua ollut munintansa lopettanutta kanaa, ja todellinen broilerin kulutus lähti kasvuun Suomessa vasta 1990-luvulla broilerinsuikaleiden ilmestyttyä kaappoihin (Lappalainen 2012). Samalla siipikarjan elinolot ovat muuttuneet pienistä ulkokanaloista tuhansien lintujen halleiksi, missä kanat elävät pienissä häkeissä. Vaihtoehtoisesti kanat saavat liikkua vapaasti halkeissa, missä elävillä tuhansilla kanoilla on hiekkaa ja olkia lattialla, istuinorsia ja pesiä. (Appleby & Hughes 1997; Jensen 2002; Lappalainen 2012.)

Tiukasta jalostuksesta huolimatta korkeasti tuottavalla siipikarjalla on pääosin jäljellä kaikkia niitä käyttäytymistarpeita mitä sen luonnonvaraisilla esi-isillä on. Eläintenpito ei näin ollen ole yhteensopivaa eläinten tarpeiden kanssa. Kanojen luontaista käyttäytymistä on muun muassa ympäristön tutkiminen, maan kuopsuttelu ja hiekkakylpyjen ottaminen. Siipien ja jalkojen venyttely sekä siipien räpyttely ja höyhenpuvun sukiminen ovat tärkeitä rentoutumistoimintoja. Kanat ovat laumaeläimiä, missä kukot, kanat ja nuoret linnut ovat jakautuneet omaan arvojärjestykseensä. Kanat pyrkivät ryhmässä yhdenaikaiseen toimintaan sekä säilyttämään yksilöetäisyyden etenkin ruokaillessa. Kanalinnuilla on myös luonnollinen tarve hakeutua suojaan pesäpaikkaan munimisen ajaksi sekä lentää yöksi korkealle turvaan petoeläimiltä. (Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.)

Häkkikasvatuksessa edellä mainittujen tarpeiden toteutukseen ei jää tilaa ja tällöin hyvinvointi on erittäin riittämätöntä. Esimerkiksi rajoittuneet liikkumismahdollisuudet aiheuttavat vammoja jalkoihin, ja kanoille kehittyi stereotyyppioita. Vapaasti liikkuvat kanat saavat joi-

tain tarpeitaan tyydytettyä, mutta koska ne elävät suurissa ryhmissä, on niiden vaikea pitää yllä sosiaalista järjestystä. Jos ryhmästä usein poistetaan lintuja tai korvataan toisilla, lisääntyy lauman epäjärjestys ja linnut stressaantuvat, mikä voi johtaa syömisen vähentymiseen, munimistiheyden laskemiseen ja toistensa satuttamiseen sulkia nokkimalla. Äärimmäisissä tapauksissa ilmenee jopa kannibalismia. (Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Lappalainen 2012.)

Nopeasti kasvavien teuraskananpoikien eli broilerin yksi suuri hyvinvointiongelma on, että niiden lihakset kasvavat merkittävästi nopeammin kuin luut. Nopea kasvu aiheuttaa fyysisiä ongelmia, jolloin broilereilla on muun muassa vaikeuksia kannatella kehonsa painoa. Tämä johtaa vaikeisiin ja kivuliaisiin jalkaongelmiin. (Fraser & Broom 1997.) Broilerit on perinteisesti pidetty jatkuvasti valaistussa ympäristössä niiden päivittäisen painonlisäyksen nopeuttamiseksi, jolloin niiden luonnollinen leporytmi häiriintyy. Se ei pelkästään estä luonnollista käytösmallia vaan voi lisätä fyysisiä ongelmia ja kuolleisuutta. (Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2000.)

Teuraskananpoikien vanhempien eli jalostusbroilerin ruokintaa rajoitetaan, koska ne ovat geneettisesti valikoituneet nopeaan kasvuun ja keho ei kestäisi ruuan houkutusta niin pitkään, että linnut eläisivät sukukypsyyteen asti. Krooninen nälkä aiheuttaa stressioireita, jotka purkautuvat stereotyyppioiksi, kuten jatkuvaan nokkimiseen ilman mitään motivaatiota, ja suurien vesimäärien juomiseen. Nälkä vaikuttaa myös fyysiseen terveyteen huonontavasti. Lisäksi linnut kärsivät huonoista virikkeistä ympäristössä ja aggressiivisuus lintujen välillä on tavallista. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2000.)

2.5.2 Tuotantoeläimet

Domestikoituneilla sioilla ja villeillä sioilla tehdyt tutkimukset osoittavat, että käyttäytymisen ei ole muuttunut kovin paljoa 5 000 – 10 000 vuotta kestäneen domestikaation aikana. Siat ovat sosiaalisia eläimiä: Vapaudessa elävä sika muodostaa laumoja, jotka koos-

tuvat muutamista perheistä. Emakot jälkeläisineen elävät yhdessä, mutta karjut ovat yksineläjiä, jotka hakeutuvat laumaan vain kiima-aikoina. (Björklund & al, 2010.) Kantavat emakot vaeltavat pitkiäkin matkoja eristäytyäkseen synnytyksen ajaksi ja toviksi sen jälkeen. Emakko rakentaa pesän itselleen ja porsailleen. Arvojärjestys on melko vakio ja se perustuu kokoon ja ikään. Hajut, äänet ja kehonkieli ovat tärkeitä kommunikaatiossa. Sika on kaikkiruokainen ja omistaa ison osan vuorokaudesta ruuanetsintään tonkimalla maata. Ne vaeltavat usein pitkiä matkoja ja ruumiinlämpöään säädelläkseen ne rypevät mudassa. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Report of the Scientific Veterinary Committee 1997.)

Perinteiset teurassiat ovat usein alistimuloituja. Niillä ei ole tarpeeksi tilaa ja mahdollisuuksia toteuttaa ruuanetsintä-, vaeltamis- ja piehtaromiskäyttäytymistään, jolloin niillä ilmenee sellaisia käyttäytymishäiriöitä kuin hännänpuremista ja kannibalismia. Nämä ovat vahvoja osoituksia puutteellisesta hyvinvoinnista. Konflikteja syntyy helposti, kun ruokaa, tilaa ja makuupaikkoja on rajoitetusti. Huonot alustat, ahtaat tilat ja sellaiset petausmahdollisuudet, joissa pehkuja ei ole tarpeeksi ja sika on pakotettu makaamaan jätöksissään, voivat aiheuttaa muun muassa sairauksia hengityselimissä, virtsatulehduksia ja jalkaongelmia. (Appleby & Hughes 1997; EHT 2012; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Report of the Scientific Veterinary Committee 1997.)

Nautaeläimet, eli lehmät, sonnit ja vasikat, ovat laumaeläimiä ja elävät sosiaalista elämää kommunikoiden kosketuksella, hajuilla, äänillä ja kehon asennoilla. Ne nuolevat toisiaan sosiaalisessa tarkoituksessa, mikä oletettavasti vähentää jännityksiä ja aggressioita. Ikä, koko ja terveys ovat joitain arvojärjestyksen määrittävistä tekijöistä laumassa. Lehmät ovat aktiivisia koko vuorokauden ajan, erilaisissa sykleissä: Ne laiduntavat, juovat, asettuvat makuulle, märehäivävät ja lepäävät erilaisissa jaksoissa. Usein lauma synkronoituu tekemisessään yhtäaikaiseksi. Kantavat lehmät etsiytyvät sivummalle ennen poikimista. Alkuajat emän ja vasikan välillä ovat hyvin tärkeitä: Nuoleminen, läheisyys ja imettäminen ovat merkitykseltään ratkaisevia vasikan jatkoselviytymiselle. Maitoa tuottavia lehmiä pidetään kesällä normaalisti ulkona laitumella, jolloin ne voivat elää suhteellisen luonnomukaista elämää. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.)

Navettakaudella eli sisäkaudella luonnonmukaiseen käytökseen ei suurestikaan ole mahdollisuutta keskimääräisesti suurtuotannollisessa maataloudessa. Parteen kiinni sidotut lehmät voivat vain seisoa tai maata aloillaan. Ne eivät voi raaputtaa takaosaansa ja niillä on hyvin rajoittuneet mahdollisuudet sosiaalisiin kontakteihin ja liikkumiseen. (Björklund & al. 2010.) Selvä osoitus heikentyneestä hyvinvoinnista on lehmän maidontuotannon vähentyminen. Säryt, levottomuus, nälkä ja sairaudet vaikuttavat maidontuotantoon. Utaretulehdukset eivät ole mitenkään epätavallisia. Lehmät polkevat nisille ja vahingoittavat niitä. Kiinnitysköydet rajoittavat myös yksilöiden välistä sosiaalista kommunikaatiota. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.) Navettakaudella lehmän syöntiaikaa usein rajoitetaan ja ruokintasysteemit saattavatkin estää lehmien yhtäaikaisen syömistä ja juomista. Sellaiset tavat kuin vasikoiden erottaminen emoistaan heti syntymän jälkeen ovat luonnonmukaisen käyttäytymisen vastaista toimintaa. Vasikoille kehittyy stereotyyppisiä, kuten kielen rullaamista ja toistensa imemistä. Maitokarjan pihatot ja vasikka-aitaukset ovat luonnonmukaisempia vaihtoehtoja perinteiselle tuotannolle. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.)

2.5.3 Koe-eläimet

Koe-eläiminä käytetään kotihiirestä ja ruskearotasta polveutuvia hiiriä ja rottia. Hiiriä ja rottia on käytetty koe-eläintarkoitukseen lähes sadan vuoden ajan. Molemmat ovat yöaktiivisia eläimiä. Luonnossa ne elävät suurissa laumoissa ja lisääntyvät hyvin nopeasti. Ne ovat liikkuvaisia, keräävät varastoja ja rakentavat pesiä. Sekä hiirien että rottien hajuaisti, makuaisti ja kuulo ovat hyvin kehittyneet. Ne äännelevät ultraäänillä, joita ihminen ei kuule. Populaatioiden kasvaessa liian tiheiksi stressi ja kilpailu ravinnosta karsivat suuren osan populaatiosta. Karsinnan jälkeen alkaa uusi kasvun sykli ja näin kannan säännöstely jatkuu.

Koe-eläimiksi käytettävien hiirien ja rottien käyttäytymismallit eivät poikkea vapaana elävien lajitovereidensa käyttäytymisestä ja tarpeista. On luonnollista, että laboratorioissa rotat ja hiiret reagoivat voimakkaasti, kun liian monta lajitoveria pidetään liian pienissä häkeissä. Ympäristö on useimmiten virikkeetön ja eläimellä ei ole mahdollisuutta toteuttaa tutki-

mis-, syömis-, kaivamis- ja pesänrakennusviettiään. Hiiret ja rotat eivät pääse muodostamaan sosiaalisia ryhmiä samoin kuin luonnollisessa ympäristössä. Kannibalismi ja poikasten syöminen voivat olla seurausta huonosta hyvinvoinnista. Hiirille tavanomainen stereotypia on häkissä edestakaisin vaeltaminen. Tutkimukset itsessään saattavat tietysti aiheuttaa erilaista fyysistä ja psyykkistä kärsimystä. (Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Björklund & al 2010.)

2.5.4. Turkiseläimet

Eläimiä on pidetty turkistuotantotarkoituksessa noin sadan vuoden ajan. Suomessa yleisimmät kasvatettavat turkiseläimet ovat sinikettu (naali), hopeakettu (kettu) ja minkki. Luonnollisissa oloissa *ketut ja naalit* elävät pienissä ryhmissä, joissa yksilöt elävät arvojärjestyksessä ja ovat lähisukulaisia keskenään. Ryhmässä vain dominoivat naaraat lisääntyvät. Ne kommunikoivat hajuilla, kehonkielellä ja äänillä. Ne merkitsevät reviirinsä hajumerkein. Ketut ovat pääasiassa kaikkiruokaisia eläimiä, jotka metsästävät yksin ja lähinnä yöaikaan. Toisinaan ne kaivavat saaliinsa maahan. *Minkit* ovat yksineläjiä ja eri sukupuolet ovatkin tekemisissä keskenään pelkästään suvunjatkamismärkeissä. Minkit puolustavat reviiriään ja ovat sekä vedellä että maalla eläviä eläimiä. Minkit ovat lihansyöjiä ja metsästävät luonnossa jrsijöitä, kaloja ja lintuja, eli eläimiä niin maalla kuin vedessäkin.

Turkiseläinkasvattajat pitävät eläimet pienissä verkkohäkeissä, minkä vuoksi eläinten on vaikea ylläpitää sosiaalista elämäänsä ja fyysinen harjoitus ei ole riittävää (Jensen 2002; Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2001). Ympäristön virikkeellisyys on erityisen puutteellista ja ketut eivät voi toteuttaa kaivamiskäyttäytymistään. Jälkeläisten syöminen, stereotypiat, apatia ja ihmispelko ovat tyypillisiä hyvinvointiongelmia ketuille. Myös minkeillä ilmenee voimakasta stereotyyppistä käyttäytymistä: ne purevat turkkiaan, juoksevat edestakaisin, huojuttavat etuvartaloaan. Ihmispelko on tyypillistä myös minkeille. (Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2001.)

2.5.5. Seuraeläimet

Koiran domestikaatio esi-isästään sudesta alkoi 12 000 vuotta sitten. Koira ei lajina poikkea muista eläinlajeista: käyttäytymismuutokset domestikaation aikana ovat olleet hyvin vähäisiä ja koiran käyttäytyminen ei paljoa eroa suden käyttäytymisestä. Tiettyjen käyttäytymisten voimakkuus sen sijaan on muuttunut jalostuksen myötä. (Clutton-Brock 1992; Jensen 2002.) Koiralle, joka ei saa luontaista käyttäytymistarvettaan tyydytetyksi, ilmaantuu häiriöitä, esimerkiksi liioiteltua aggressiota, metelöintiä sisällä ja kodin sisustuksen puremista. Jos koira jahtaa häntäänsä yhtäjaksoisesti, sillä ei ole riittävästi virikkeitä. (Jensen 2002.) Yksi ehkä tärkeimmistä syistä ongelmien esiintymiselle kotieläimissä ja koirissa on, että niille istutetaan inhimillisiä ajatusmalleja ja reaktiomalleja, jotka eivät lainkaan käy yksiin eläimen luonnollisen käytöksen kanssa, täsmentää Jensen (2002). Liioiteltu jalostus tietyissä ulkonäön piirteissä lisää perinnöllisiä sairauksia ja fyysisiä ongelmia koirilla. Jopa kommunikaatio lajitovereiden välillä voi vaikeutua (Appleby & Hughes 1997).

Hevosten domestikaatio alkoi aikaisintaan 5500 vuotta sitten. Villejä esi-isiä ei enää ole olemassa. Sen sijaan eri puolille maailmaa on levittäytynyt villiintyneitä hevosia, joilla on iso merkitys tutkittaessa hevosten luonnollista käyttäytymistä. (Jensen 2002.) Hevoset, jotka vapaudessa eläessään liikkuvat pitkiäkin matkoja ja laiduntavat laajoilla alueilla erilaisissa laumakokoonpanoissa, eivät voi hyvin, jos ne eivät saa vankeudessa mahdollisuutta ruuan etsimiseen, liikkumiseen ja seuraan. Hevoset eristetään tavallisesti toisistaan omiin pilttuisiin ja aitauksiin, vaikka niiden voitaisiin antaa toteuttaa ruuanetsimiskäyttäytymistään ja sosiaalisuuttaan laiduntamalla yhdessä ja majoittamalla ne pihattoihin (Björklund & al, 2010; Flannigan & Stookey 1998; Jensen 2002). Liioitellun aggressiiviset hevoset ovat luultavimmin eläneet ympäristössä, missä niiden sosiaalista tarvetta kommunikaatioon kosketuksin, kehon kielellä (korvilla, sieraimilla, huulilla ja silmillä) ja äänillä ei ole huomioitu. Stereotypiat, kuten puunpureminen ja ilman nieleminen, ovat osoituksia puutteellisesta mahdollisuudesta ruuan etsimiseen, ja pureminen ja rauhaton liikuskelu pilttuussa ovat merkki liian vähäisestä liikunnasta. Luusto- ja lihasvaivat ovat hyvinvointiongelmia, joita voi ilmaantua nykypäivän hevostenpidossa. (Fraser & Broom 1997; Jensen 2002.)

Kesykissa polveutuu afrikkalaisesta villikissasta, joka on läheistä sukua harvinaiselle eurooppalaiselle villikissalle. Vaikka ihminen on pitänyt kissoja jo 8000 vuotta sitten, on varsinainen domestikaatio tapahtunut jalostuksen avulla vasta noin 150 vuotta sitten. Saalistajaksi lukeutuvalla kissalla metsästäminen on elintärkeää, ja siksi saaliskäyttäytyminen on niin voimakkaasti motivoitua. Kotikissojen leikkikäyttäytyminen perustuu saalistamisen tärkeyteen. Jotta vankeudessa elävä kissa voisi elää luonnollista elämää, pitäisi kissalla olla piilopaikkoja, mahdollisuus kiipeilyyn ja häiriötön lepopaikka. Monet omistajan näkökulmasta käyttäytymisongelmiksi luokiteltavat toiminnot ovat kissalle luonnollisia käyttäytymismalleja: kynsien teroittaminen kalusteisiin, yöaktiivisuus, reviirin merkintä. (Appleby & Hughes 1997; Berglund & al 2010.)

Hyvinvointiongelmia ilmenee myös pienemmillä seuraeläimillä, kuten marsuilla, kaniineilla, häkkilinnuilla ja kaloilla. Yleensä näitä eläinryhmiä vaivaavat liian pienet häkit ja yksinäisyys. Niitä pidetään liian pienissä tiloissa kodeissa, missä ympäristön virikkeellisyys voi olla hyvin puutteellista, ja eläin ei saa käyttäytymistarpeitaan, kuten pesänrakennusviettiään täytettyä. (Appleby & Hughes 1997; Björklund & al. 2010.)

2.6 Eläinten hyvinvoinnin käsittely opetuksessa

Eläinten hyvinvoinnin opetus ei sisälly merkittävän laajasti esiopetuksen, perusopetuksen tai lukio-opetuksen opetussuunnitelmiin. Opettajankoulutus ei myöskään anna tietoja eläinten hyvinvointiasioiden opettamiseen. Vielä vuoden 1983 lukiolaissa lukiokoulutuksen lukuisissa tavoitteissa ohjeistettiin järjestämään lukiokoulutus niin, että se antoi tarpeellisia valmiuksia muun muassa elinympäristön ja luonnon suojelemiseen. Luonto ja kulttuuri karsittiin pois tavoitteista 1990-luvulla, mutta palautettiin tavoitteisiin vuonna 2002. Niinpä tämän päivän opetussuunnitelmiin on kirjattu sisällöiksi ympäristön hyvinvointi sekä elämän arvostus ja kunnioitus (EHT 2012). Esiopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa (2010) todetaan, että lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä, jolloin hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Tähän kohtaan voi nähdä liittyvän eläinten hyvinvoinnista huolehtimisen, vaikkei sitä erikseen mainita. Perus-

opetuksessa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2004) opetetaan eläinten hyvinvointiin läheisesti liittyvää eläinten käyttäytymistä eli etologiaa; painotus on luonnoneläimissä. Edelleen lukion opetussuunnitelma (2003) antaa mahdollisuuden käsitellä biologian kursseilla eläinten hyvinvointia ja eläinten käyttäytymistä. Opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua aikuisen vastuuseen omasta ja muiden ihmisten hyvinvoinnista, elinympäristön tilasta sekä kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta (Hautamäki & al. 2012).

Syksyllä 2005 oppilaille tuli mahdolliseksi valita biologian syventäviä kursseja kolme entisen kahden sijaan. Millä tavoin tämä on heijastunut eläinten hyvinvointi- ja ympäristökysymysten opiskeluun, on epäselvää. Yksi lukion tavoitteiden velvoite on kehittää opiskelijan *tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksesta maailman tilaan*. Hautamäen ym.:n (2012) mukaan tämä globalisaatioon liittyvä kannanotto näyttää nykylukiossa jääneen monen opiskelijan mielestä vaille huomiota.

Maatalousministeriön tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta on huomionnut eläinten hyvinvoinnin opetuksen ja koulutuksen lisäämisen tarpeellisuuden. Se on kannanotossaan (2011) todennut, että eläimiin liittyvää opetusta tulisi erityisesti peruskoulussa ja myös lukiossa lisätä ja koulujen käyttämät eläintenpidon oppimateriaalit ja opettajien tiedot tulisi saattaa ajan tasalle.

3 LUKIOLAINEN NUORI

Kyselyyn vastanneet oppilaat olivat lukion ensimmäiseltä, toiselta ja kolmannelta luokalta, jolloin oppilaat ovat iältään pääsääntöisesti 15—19 -vuotiaita. Lukiota käydessään oppilaat ovat vielä siirtymävaiheessa, jossa heitä ei pidetä enää lapsina, mutta ei vielä aikuisinakaan (Poutiainen 2007). Dunderfeltin (1999) mukaan lukiolaiset sijoittuvat ikäkajajatteluksa nuoruuden keskivaiheeseen. Lukiolaisia olisi helppo tarkastella pelkästään ikävuosien perusteella. Arola (1998) kuitenkin toteaa, että nuoret ovat epäyhtenäinen ryhmä, ja nuoruutta määrittelevät paremminkin sen sosiaaliset sisällöt kuin ikävuodet. Nuoruuden keskivaihetta läpikäyvä lukiolainen kehittyy omaksi persoonallisuudekseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Poutiainen 2007). Nuorille kehittyy yksilöllisiä elämäntapoja, vaikka koulu, mainonta, markkinointi ja nuorten kulttuurit luovatkin heille asenteita ja arvoja. Nuoret omaksuvat arvoja ja saavat esikuvia kansainvälisten nuorisokulttuurien, tiedotusvälineiden ja internetin kautta (Helve 1993). Nuoren esikuvat ovat kuitenkin osa-aikaisia, ja niitä voi olla useita erilaisia, samoin kuin roolejakin. Tyypillistä nuorten eri rooleille ja identiteeteille on, että niillä on omat tilannekohtaiset arvot ja moraalit (Helve 2002). Siten lukiolaisten käsitysten tutkiminen saattaa olla haasteellista.

Lukiolaisnuoret ovat sosiaalisesti, kulttuurisesti tai poliittisesti eriytyneitä yksilöitä, joita on vaikea luokitella tietyn ominaisuuden mukaan (Poutiainen 2007). Rauste–von Wright (1998) pohtii nuoruuden määrittelemistä elämisen taitojen ja valmiuksien varaan. Avainvalmiudeksi nousee oppimisen avulla saavutettava subjektiivisuus, jonka ansiosta ihminen voi

kehittyä asiantuntijaksi muuttuvissa elämäolosuhteissa. Subjektuuden myötä nuorelle kehittyi maailmankuva, jossa todellisuus ei edusta vain omaa itseä tai lähipiiriä, vaan ihmiskuntaa ja luontoa laajemmin.

Helve (1993, 1997, 2002) jaottelee nuoret erilaisiin ryhmiin näiden arvomaailmojen mukaan: kristillisiin arvoihin nojaaviin *humanisteihin*, yhteiskuntaan ja sen eri laitoksiin kriittisesti suhtautuviin *individualisteihin* ja konservatiivisiin isänmaallisiin *traditionalisteihin*. Lisäksi hän erottaa omiksi ryhmikseen pakolaisiin ja vierasmaalaisiin vihamielisesti suhtautuvat *rasistit*, perinteisiä arvoja kannattavat *konservatiivit* ja aineellisen elintason nostamiseen kriittisesti suhtautuvat, omasta elintasosta tinkimään valmiita olevat *vihreät*. Vihreiden vastakohtaksi Helve (1997) asettaa *kyynikot*, joiden mielestä kansalaisten mielipiteillä ei ole merkitystä yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä. Suurimmalla osalla nuorista asenteet ja arvot ovat kuitenkin ristiriitaisia ja jäsentymättömiä. Arvot eivät ole vielä kiinnittyneet mihinkään poliittiseen, uskonnolliseen tai muuhun ideologiaan. Nuorten kelluvat arvot ja arvomaailma ovat yhtä vaihtuvia kuin roolit, missä he esiintyvät eri yhteyksissä. Sama nuori voi olla eri yhteyksissä humanisti, individualisti tai rasisti.

Humanistinuoret ovat ihmiskeskeisiä ja suhtautuvat ympäristökysymyksiin eettisen älyllisesti. Humanistit haluavat turvata ihmisten perusoikeudet, mutta ovat valmiita tinkimään omastaan saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi. Tieteen ja tekniikan mahdollisuuksiin ongelmien ratkaisijoina ei uskota, eikä ihmisten hyvinvointi perustu heidän mielestään taloudelliseen kasvuun. (Helve 1997.)

Individualistinuoret ovat kriittisiä nuoria, jotka eivät usko voivansa vaikuttaa asioihin yhteiskunnan avulla. Individualistit ottavat herkemmin oikeuden omiin käsiin ja suuntaavat tekemisensä jopa laittomiin keinoihin (Helve 1997). 1990-luvun kettutarhaiskujen tekijöiden voi ajatella olleen individualisteja. Individualistien pessimistisyys voi ilmentyä passiivisuutena ja toivottomuutena, mutta myös anarkistisina tekoina. Nuori kokee, että hänen on itse löydettävä oma onnensa ja selvittävä elämästään ilman yhteiskunnan järjestelmiä. (Helve 1997.)

Traditionalistien konservatiiviset asenteet näkyvät uskona ahkeruuteen ja yrittämiseen. Taloudellinen hyvinvointi ja elintason vakaa kasvu ovat traditionalisteille tärkeitä (Helve 1997). Koska yrittäjyyttä ja ahkeruutta arvostetaan, on sosiaaliturvan väärinkäyttö traditionalistin mielestä paheksuttavaa. Traditionalisti suhtautuu tulevaisuuteen ja suomalaisuu-

teen myönteisesti, ulkomaalaisiin kielteisemmin (Helve 1997). Luontosuhdetta Helve ei tutkimuksissaan kuvaile, mutta traditionalistien asenteet taloudellisen hyvinvoinnin kasvatamisesta tukisivat ajatusta, että he antavan enemmän painoarvoa eläintenpidon tuottavuudelle kuin fyysiselle terveydelle tai eläinten luontaiselle käyttäytymiselle.

3.1 Lukiolaiset ajattelijoina

Lukiolaisten eriytyneisyys omiksi yksilöikseen ja kuuluminen moniin erilaisiin rooleihin ja ryhmiin näkyvät myös nuorten ajattelun erilaisuudessa. Lukioikäisten valmiudet laajojen asiakokonaisuuksien pohtimiseen vaihtelevat suuresti. Siinä missä taitavimmat ajattelijat pohtivat maailmantaloutta, veroja ja lainsäädäntöä, toinen ääripää ei ole edes perillä suomalaisesta verotusjärjestelmästä (Vesänen & al. 2012).

Lukionuorten ajattelutaidot selkiytyvät ja jäsentyvät siten, että abstraktien käsitteiden käyttäminen onnistuu sujuvammin kuin lapsena. Samalla lukiolaisten ajattelu muuttuu mustavalkoisesta, ehdottomasta näkökulmasta suvaitsevammaksi ja vaihtoehtoja hyväksyväksi ajattelutavaksi. Ongelmanratkaisukyky kehittyy ja päätelmien, pohdintojen ja johtopäätösten rakentelu tulee mahdolliseksi. Nuorten ajattelukyky kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa: nuoret tekevät lähiympäristöstään tiettyjä oletuksia, joiden pohjalta he muodostavat käsityksiä ja uskomuksia maailmasta. Näitä käsityksiä, uskomuksia, arvoja ja aatteita nuoret pohtivat kriittisesti ja omaksuvat ympäristön arvoja oikeasta ja väärästä. Oppilas kykenee oppimansa perusteella ratkaisemaan oikean ja väärän ja pyrkii omalla ajattelullaan selvittämään, mitkä ovat nimenomaan hänelle tärkeitä arvoja (Helve 2002; Järvinen 2009). Oikean ja väärän erottaminen helpottaa eläinten oikeuksien arvioimista ja ohjaa nuoret tekemään eettisiä valintoja eläintensuojelutyössä.

Vesänen ym.:n (2012) mukaan lukiolaisajattelijat ovat kohtalaisen aktiivisia keskustelemaan ajankohtaisista aiheista ensisijaisesti opiskelukavereiden kanssa. Keskustelunaiheiden ja informaation lähteenä keskeisiä ovat internetin uutissivustot ja sosiaalinen media, vaikka sanomalehdet ja TV ovat myös säilyttäneet merkityksensä tiedonlähteinä. Kirjat ovat tiedonlähteenä vain harvalla oppilaalla. Sosiaalisen median ja internetin tärkeys oppimisessa ja tiedon lähteenä ilmeni myös verkkobrändien arvostusta mittavassa tutkimuksessa (Taloustutkimus 2007), jonka mukaan netti on tärkeä tiedonlähde opinnoissa, mutta tiedon luotettavuuden arviointi on ongelmallista.

Lukioikäisten ajattelu kehittyy yksilökeskeisestä, omaa hyvinvointia koskevasta ajattelusta koko yhteiskuntaa koskevaksi ajatteluksi. He ymmärtävät, että yhteiskunnassa tarvitaan sääntöjä, ja että niitä voidaan muuttaa yhteisellä sopimuksella (Järvinen 2009). Sisarusparvessa kasvavat ja esimerkiksi vastuunkantoa ja ryhmätyötaitoja sisältäviä järjestö- ja seuratoimintaa harrastavat oppilaat joutuvat pohtimaan oikeudenmukaisuuskysymyksiä arjessaan. Oppilaiden halu oikeudenmukaisuuteen ja lainkuuliaisuuteen ohjaa ajattelua, tekoja ja valintoja (Vesänen & al.. 2012).

3.2 Lukiolaiset vaikuttajina

Jokaisella sukupolvella on oma tapansa vaikuttaa. Vielä 2000-luvun alussa Helve (2002) totesi, että nuoret eivät olleet kiinnostuneita perinteisestä politiikasta vaikutuskanavana. Äänestäminen, puolueisiin kuuluminen ja kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistuminen eivät myöskään näyttäneet kiinnostavan nuoria. Taustalla paistoi nuorten epäusko siihen, että globaalit taloudelliset ja poliittiset päätöksentekijät toimisivat demokraattisesti yksityisten ihmisten parhaaksi. Nuorten piirissä kasvoikin erilaisia ääriilikkeitä ”kettutyttöineen”, joiden toiminnot ylittivät kansalliset rajat. Kymmenen vuotta myöhemmin enemmistö lukiolaisista on kiinnostunut vaikuttamaan tärkeiksi kokemiinsa asioihin sekä perinteisen edustuksellisen demokratian että suoran demokratian muotoa käyttäen (Vesänen & al 2012).

Lukiolaiset pitävät soveliain vaikuttustapoina eri asioita kuin mitä he olisivat itse valmiita käyttämään halutessaan vaikuttaa tärkeiksi kokemiinsa asioihin. Vesänen ym.:n (2012) mukaan oppilaat pitävät kansanäänestyksiä ja keskusteluja tiedotusvälineissä tehokkaimpina vaikutuskeinoina, mutta totesivat heidän silti ennemmin allekirjoittavan adresseja ja vetoamuksia halutessaan vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Adressien ja vetoamusten lisäksi nuorille on tyypillistä pyrkiä vaikuttamaan ympäristöasioihin omilla kulutus- ja elämäntyyliavainnoilla (Vesänen & al 2012). Nuoret ovat huolissaan koko maailmaa koskevista ympäristökysymyksistä, mutta tiedostavat rajatut vaikutusmahdollisuutensa. Pienet ja näkyvät yksilötason keinot valikoituvat nuorten vaikutuskeinoiksi suurten ideologioiden ja ismien sijaa. Nuoret ovat valmiita sitoutumaan ekologiseen maailmankuvaan ja siihen liittyvään arvomaailmaan omalla elämäntavallaan, jossa omat kulutusvalinnat ja ruokavaliovalinnat ovat konkreettisia yksilötason vaikutuskeinoja. Kasvissyönnö, turkistarhaukset, kierrätys ja kirpputorit edustavat uudenlaista moraalialia ja eettistä ajattelua. Toiminta kohdistuu elämäntapavalintojen lisäksi pieniin projekteihin, kuten jonkin alueen luonnontilan

säilyttämiseen tai jonkun kettutarhan eläinten vapauttamiseen (Helve 2002). 1990-luvun puolivälin uutisoinnissa esiintyi kettutyttöilmiö, joka laajeni tai sen nähtiin laajentuneen ekoanarkismiksi (Rauste-von Wright 1998). Samanlaista aktivismia ei nykypäivänä uutisoinnissa näy. Lukiolaisten asenteet ääriliikkeisiin ovat paheksuvia. Lähes kolmasosa lukio-ikäisistä hyväksyisi laittomampiin keinoihin, kuten mellakointiin, omaisuuden vahingoittamiseen ja jopa henkilöihin kohdistuvaan väkivaltaan turvautumisen vaikuttavana keinona, mutta vain harva olisi valmis itse käyttämään kyseisiä keinoja vaikuttaakseen itselle tärkeisiin asioihin (Vesänen & al. 2012).

Vapaaehtois- ja yhdistystoiminta ovat nuorten keskuudessa luotettuja vaikuttamiskeinoja (Viitanen 1998). Suomalaisten lukiolaisten halua osallistua yhteisölliseen toimintaan ei silti liene osattu ohjata oikeaan suuntaan, sillä esimerkiksi luonnon- tai eläinsuojeluyhdistyksen toiminnassa on mukana vain kolme prosenttia lukiolaisista, mutta jopa puolet nuorista olisi valmiita osallistumaan toimintaan (Vesänen & al 2012). Suomalaiset nuoret ovat kuitenkin olleet vuosia mukana eläintenvapauttamisjärjestöjen toiminnassa, joiden toiminta on kansainvälistä ja verkostoitunutta (Helve 2002). Viitanen (1998) mukaan toiminta ja siihen osallistuminen on aina luonteeltaan valikoivaa ja aktiivisia yksilöitä suosivaa. Syrjäänvetäytyvät ja aremmat yksilöt eivät tyypillisesti ole aktiivisia myöskään nuorisotoiminnassa.

Vaikuttamishalusta huolimatta lukiolaisten arvot ja asenteet eivät aina käänny toiminnan tasolle. Lukiolaiset eivät ehkä tiedosta kaikkia tarjolla olevia vaikuttamisreittejä tai kokevat ne tehottomiksi. Pääsääntöisesti lukiolaisille on tyypillisempää seurata yhteisten asioiden hoitoa, kuin osallistua itse näiden asioiden hoitamiseen (Vesänen & al. 2012).

3.3 Lukiolaisten arvomaailman jäsentyminen

Lukiolaisnuorilla on yksilöllisiä elämäntapoja, vaikka koulu ja muut yhteiskunnan instituutiot, mainonta ja markkinointi sekä nuorten kulttuurit luovatkin heille asenteita ja arvoja. Nuoret oppivat arvoja omassa yhteiskunnassaan, mutta omaksuvat erilaisia arvoja myös globaalien nuorisokulttuurien, tiedotusvälineiden tai internetin kautta. Elämäntavat ovat osa arvomaailman toiminnallista ulottuvuutta. (Helve 1993.)

3.3.1 Arvomaailma

Arvot ja arvojärjestelmä ovat osa ihmisen maailmankuvaa. Arvomaailma on yksilön erilais- ten arvojen, arvokkaiden asioiden kokonaisuus. Se määrittää, mikä ihmisille on tärkeää ja keskeistä, mikä vähemmän olennaista. Arvomaailma on perusta yksilön toiminnalle, suun- tautumiselle maailmassa ja tärkeä identiteetin osatekijä. Arvoja voidaan mitata ihmisten henkilökohtaisina tärkeysjärjestykseen laittamina asioina. (Helve 1993.)

Laurilan (2007) mukaan lukioikäisten nuorten arvomaailma on siirtymävaiheessa. Poutiai- nen (2007) muistuttaa, että nuorten arvoja tarkasteltaessa on tärkeää muistaa nuoruuden olevan ihmisen kehityksessä vaihe, jossa nuori on vasta rakentamassa omaa identiteetti- ään ja muodostamassa arvomaailmaansa ja maailmankuvaansa. Osa nuorista on jo päässyt identiteettityössään vaiheeseen, jossa arvoilla alkaa olla pysyvyyttä. Osa nuorista rakentaa vielä identiteettiään ja heidän arvojaan ei voida pitää pysyvinä. Toisaalta yhteis- kunnan arvomuutosten on ajateltu näkyvän ensimmäisinä juuri nuorten arvoissa. Arola (1998) toteaa nuorten arvojen olevan jopa keskenään ristiriitaisia ja päällekkäisiä.

Maailmaa uhkaavat vaarat saavuttavat suomalaisten nuorten arkipäivän tietoverkkojen, matkapuhelimien ja muiden teknologian tuotteiden ja järjestelmien avulla. Ne vaikuttavat nuorten arvoihin ja maailmankuviin, mikä näkyy selkeimmin nuorten ekologisessa ajatte- lussa. Lukiolaisten arvot ja ihanteet ilmenevät vahvoina erityisesti sosiaalisten ja ekologi- sen kestävyuden vaalimisessa, yksilön oikeuksien arvostamisena ja keskinäisen yhden- vertaisuuden arvostamisena (Vesänen & al. 2012). Ihminen, jolla on ekologinen arvomaa- ilma, osoittaa sitä myös elämäntavoissaan, kuten luonnonvarojen säästämässä ja yleensä luonnossa käyttäytymisessä (Helve 1993). Lukiolaisten itsensä toteuttamista ra- jaavat toimintayhteisön normisto ja kulttuuri. Arvot eivät ilmene oppilaan mielessä tasa- painoisina, vaan niiden komponentit, kognitiot, emotiot ja toiminta ovat osin jopa eri- merkkisiä. Oppilailla onkin sosiaalinen paine toimia yleisen suotavuuden suuntaisesti. Tunteet hallitsevat ajattelua liikaa. (Kaikkonen, 1999.)

Arvomuutoksena voidaan nähdä nuorten kriittinen suhtautuminen kristinuskoon ja markki- natalouteen (Helve 2002). Nuoret, jotka ovat eläneet taloudellisessa ja fyysisessä turvalli- suudessa, korostavat usein henkisiä ja elämänlaadullisia, *postmaterialistisia* arvoja. Postmaterialistinen arvomaailma sopii nuorten yhteiskunnalliseen kritiikkiin, jota edustavat erilaiset vaihtoehtoliikkeet ja niiden takana olevat ideologiat (esim. eläinsuojelujärjestöt,

ympäristönsuojelujärjestöt, feminismiliikkeet) (Helve, 1993). Nuoret saattavat kriittisessä ja mustavalkoisessa ajattelussaan uskoa ihanteisiin ja olla niihin nähden tinkimätön. Esimerkiksi ympäristö- ja eläinsuojeluasioihin liittyvästä toiminnasta voi muodostua nuoren ”elämäntehtävä” (Vuorinen 1997; Laurila 2007). Nuoret ovat valmiita valitsemaan suurten ideologioiden sijasta pieniä projekteja kuten turkistarhaiskuja, kasvissyönnin, kirpputorit ja kierrätyksen. Arvomaailma koostuu monien eri ideologioiden uskomuksista ja perinteistä. Niin kauan kuin oppilailla ei ole jäsentynyttä arvo- ja aatemaailmaa, on vaikea arvioida mikä on oikein, mikä väärin, mikä hyvää ja mikä pahaa (Helve 2002).

3.3.2 Asenteet, arvot, uskomukset

Nuorten uskomukset, asenteet ja arvot ovat muuttuvia, sillä nuoret ovat vielä muodostamassa arvomaailmaansa (Helve 1993). *Asenteet* voidaan nähdä jostain ”pitämisenä” tai ”ei-pitämisenä”, jotka taas perustuvat arvoon. Sama *arvo* voi synnyttää erilaisia asenteita. Arvojärjestelmän osana ovat myös *uskomukset*, jotka saattavat olla hyvinkin ristiriitaisia. Nuori voi esimerkiksi väittää, ettei hyväksy kettujen tarhaamista niiden hoidon laiminlyönnin vuoksi. Väittämä hoidon laiminlyönnistä ei perustu tietoon vaan sen on uskomus. Toisinaan uskomusjärjestelmä voi synnyttää sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä, jolloin aiheutuu arvoriitiriita, joka on pohjimmiltaan moraalinen (Helve 1998).

Uskomus voidaan määrittää monella tavalla. Thompsonin (1992) mukaan uskomus ja tieto on vaikea erottaa toisistaan ja sen vuoksi määrittely on vaikeaa. Sigel (1985) määrittelee uskomukset kokemuksesta muodostuneiksi rakennelmiksi, joita pidetään totuutena, ja jotka ohjaavat ihmisen toimintaa. Abelsonin (1986) mukaan uskomukset ovat työkaluja, joiden tarkoituksena on ohjata ihmisten toimintaa, ajattelua ja käyttäytymistä. Myös Nesporin (1987) mukaan uskomuksilla on suuri vaikutus yksilön elämänkulkuun, sillä uskomukset antavat suunnan ihmisen ajattelulle ja toiminnalle.

Uskomukset ovat helpommin muuttuvia kuin arvot. Pysyvästä uskomuksesta voi tulla arvo. Arvot sisältävät uskomuksia voimakkaamman emotionaalisen latauksen, jonka takia ne muuttuvat harvemmin. (Antill 1987; Suhonen 1988.) Sigelin (1985) mukaan tietoon pohjautuvat uskomukset ovat pysyvämpiä uskomuksia kuin ne, jotka eivät perustu mihinkään tosiasiatietoon.

3.3.3 Ympäristöön ja eläimiin liittyvät arvo

Lukionuorten arvomaailmassa huoli ekologiasta ja eläinten asemasta näkyy vahvana. Heidän mielestään ympäristöstä ja luonnosta kannetaan liian vähän huolta ja luonnonvarojen riittämättömyys koetaan tulevaisuuden uhaksi (Vesänen & al 2012). Laurilan (2007) mukaan nuoret ovat huolestuneita luonnosta ja ympäristöstä yleensä. Uhkakuviksi koetaan erilaiset ympäristökatastrofit: saasteet, ruokapuola, jätemäärät ja ympäristön tuhoutuminen. Helve (1993) selvittää, että kaupunkilaisnuorissa ympäristöstään huolestuneiden osuus on merkittävästi pienempi kuin maanviljelijäkodeista tulevilla nuorilla. Hän selittää eroa sillä, että maanviljelijäperheissä luonto on lähellä ja nuoret ovat seuranneet sen tilaa lapsuudesta asti. He näkevät siten vaikutukset luontoon selkeämmin kuin kaupunkilaislapset. Helven (1993) tutkimuksen mukaan nuoret pohtivat luontoa, ympäristöä ja yhteiskuntaa koskevia kysymyksiä omasta näkökulmastaan. Nuoret haluavat luonnon säilyvän omille jälkipolville käyttökelpoisena, mutta pelkona on elinympäristön asfaltoituminen ja luonnollisen ympäristön katoaminen. Nuoret ottavatkin vastuuta tulevaisuudestaan muun muassa globaaleja ympäristöongelmia käsitellen.

Nuoret ovat tyytymättömiä eläinten oikeuksiin ja vaativat niihin parannusta (Vesänen & al. 2012). Eläinten oikeuksien suojelu onkin korostunut julkisuudessa yhdeksi merkittäväksi ympäristönsuojelun osaksi (Helve 2002). Nuoret tekevät suojelutyötä pienin ja näkyvin yksilötason keinoin, joista kulutusvalinnat ja ruokavaliovalinnat ovat konkreettisimpia valintoja. Kasvissyönti, turkistarhaiskut, kierrätys ja kirpputorit ovat nykynuorten protesteja eläinten oikeuksien puolesta. Helven (2002) mukaan jopa kaksi kolmasosaa lukiolaisnuorista olisi valmiita tinkimään omasta elintasostaan ympäristöongelmien vähentämiseksi, ja osa olisi määrittelemässä eläimille jopa yhtäläiset oikeudet ihmisen kanssa.

Taloudellinen turvallisuus ja materialistinen hyvinvointi vaikuttavat arvojen muuttumiseen. Hyvinvointiajan nuori sukupolvi korostaa jälkimateriaalisia, henkisiä ja elämänlaadullisia arvoja. Jälkimateriaalisilla arvoilla on selitetty myös ns. *vihreän maailmankuvan* syntymistä. Vihreän maailmankuvan mukaan ihmisellä ei ole etuoikeutta luontoon ja sen eliöihin nähden. Eläimillä on oikeus omaan elämään ja luontaiseen käyttäytymiseen. Ihminen, jolla on ns. vihreä maailmankuva, ottaa huomioon maailman ekosysteemien saastumisuhan ja on valmis tinkimään omasta elintasostaan säilyttääkseen luonnon tasapainon. Nuori ohjautuu suojelemaan luontoa ja ottamaan sen huomioon kaikessa käytöksessään. Esimerkiksi kasvissyöntiä pidetään keinona vähentää eläinten kärsimystä ja ekosysteemi-

en tuhoutumista. Kunnioitus luontoa kohtaan, tarkoituksenmukainen luonnonvarojen käyttö, ihmisen näkeminen osana luontoa ja kasvien sekä eläinten elämänoikeuksien tunnistaminen ovat piirteitä, jotka saavat vihreän ideologian kuulostamaan nykyajan universaalilta uskonnolta. Ekologinen maailmankuva ja elämäkatsomus johtavat uusiin elämäntapoihin, jotka levitessään muuttavat koko yhteiskuntaamme. (Helve 1993, 1997.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tarkoituksena on tutkia kyselytutkimuksen avulla lukiolaisten suhdetta eläimiin sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietouttaan eläinten käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkökulmista. Tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- *Miten lukiolaiset ovat tekemisissä eläinten kanssa?* Tutkimus pyrkii kartoittamaan, ovatko lukiolaiset tekemisissä eläinten kanssa, ja jos ovat, niin millainen suhde heillä on eläimiin, ja onko sukupuolella jotain vaikutusta.
- *Mitkä eläimet ovat lukiolaisten mielestä tärkeimpiä?*
- *Miten terveys, tuotanto ja käyttäytyminen kuuluisi lukiolaisten mielestä priorisoida eläintuotannossa?*
- *Miten suuri painoarvo tulisi oppilaiden mukaan antaa eläinten terveydelle, tuotannolle ja käyttäytymiselle eläintensuojelukysymyksissä?* Onko tällä yhteyttä siihen, kuinka tärkeinä oppilaat pitävät eläimiä?
- *Mitkä menetit ovat oppilaiden mielestä sopivia käytettäväksi eläintensuojelua koskevassa työssä?* Vaikuttaako oppilaiden vastauksiin heidän mielipiteensä eläinten tärkeydestä?

- *Mitä ruokavalioita oppilailla oli? Kuinka yleistä oppilaiden keskuudessa on olla syömättä eläinperäistä ruokaa (vegaanit ja vegetaarit)?*
- *Kuinka tavallista on, että oppilaat tietoisesti valiten eivät käytä eläimillä testattuja tai eläimistä valmistettuja tuotteita?*
- *Mitkä olivat syynä oppilaiden ruokailu- ja kulutustapoihin? Tutkimus keskittyy siihen, tehdäänkö valinnat tietoisesti, perustuen eläineettisiin syihin, vai onko valintojen takana muita syitä. Hypoteesina esitetään, että lukio-oppilaiden keskuudessa ei syödä eläinperäistä ruokaa ja että ravinnon valinta perustuu ensisijaisesti eläineettisiin syihin. Hypoteesiin sisältyy oletamus, että eläineettiset syyt ovat vahvimpana syynä sille, että jätetään käyttämättä eläimillä testattuja tai eläimistä valmistettuja tuotteita.*
- *Mitä mielipiteitä oppilailla on eläinten oikeuksista? Tavoitteena on tutkia myös, ovatko nämä mielipiteet yhteydessä siihen, miten tärkeinä he pitävät eläimiä*
- *Onko oppilaiden eläintenpitoa ja eläinten hyvinvointiongelmia koskevan todellisen tietämyksen, sekä kuinka paljon he omasta mielestään tietävät eläintenpidosta, eläinten hyvinvoinnista ja eettisistä ja moraalista näkökohdista, välillä yhteyttä?*

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Kysely tutkimusmenetelmänä

Tutkimukseni on tilastolliseen analyysiin perustuva kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohde on tarkoin rajattu. Tutkimuksessani on tarkoitus kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan saada tarkkaa tietoa ja kuvata asioiden suuruusluokkia ja asioiden välisiä suhteita. Tutkimuksen johtopäätökset tulevat perustumaan tilastolliseen analyysiin. Tutkimusmenetelmänä on survey-kysely, joka on tyypillinen kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä. Survey-menetelmässä aineisto kerätään standardoidusti ja oppilaat muodostavat näytteen suuremmasta perusjoukosta. Kyselytutkimuksessa voidaan tietyin kriteerein valitulta ihmisjoukolta kysyä vastauksia samoihin kysymyksiin. (Alkula et al. 1994; Gillham 2000; Valli 2001.) Kyselylle on tyypillistä, että aineisto kerätään kyselylomakkeen avulla ilman suoraa kontaktia vastaajaan (Alkula et al. 1999). Vaikka olin tutkimustilanteessa läsnä, en kokenut olevani varsinaisesti kontaktissa vastaajiin: tehtäväni oli lähinnä vain varmistaa, että lomakkeet tulevat annetuiksi oppilaille oikeassa järjestyksessä, jotta oppilaiden tietotaso mittaavan osion tulos olisi luotettava.

Jotta oppilaiden suhdetta eläimiin sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietojaan eläinten käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkökulmista voitiin tutkia, muotoiltiin kyselylomake. Lomakkeen kysymykset (Liite 2) muotoiltiin kappa-leessa 4 ”Tutkimusongelmat” esitellyistä kysymyksenasetteluista. Vastaustyypit ovat luokitteluasteikollisia eli nominaaliasteikollisia ja Likert-asteikollisia suljettuja vastaustyyppisiä, jolloin vastaukset on helppo taulukoida ja analysoida. Kysymykset ovat suljettuja, kun niiden vastausvaihtoehdot ovat ennalta määritellyjä. Suljetut kysymykset ovat hyvin laadittuina helppoja vastattavia ja pitävät vastaajan asiassa. (Atjonen 1997; Gillham 2000.) Kyselylomakkeen ainoalla avoimella kysymyksellä selvitetään oppilaan vuosikurssi, joten sen vastausvaihtoehdotkin ovat odotettuja. Lomakkeen kysymykset ryhmittäytyivät neljään eri osa-alueeseen.

Osa 1 sisältää kysymyksiä oppilaan taustasta ja suhteesta eläimiin. Ensimmäinen osa sisältää myös kysymyksiä eläimiin liittyvien tuotteiden kulutustottumuksista, syitä näihin tottumuksiin, osallistujan odotuksista tiettyjä tuotteita kohtaan sekä mitä asioita pitäisi priorisoida maatalouden eläintuotannossa. Osallistujan tulee myös vastata, onko hän aktiivina jossain yhdistyksessä tai organisaatiossa.

Kysymysten asettelun tarkoituksena osassa 2 oli saada syventävää tietoa osanottajien mielipiteistä ja omistautumisesta eläinsuojeluun ja eläinten oikeuksiin.

Osassa 3 mitataan sitä, miten oppilaat itse arvioivat tietämystään eläinten pidosta eräiden eläinlajin kohdalla. Mitä käyttäytymistarpeita eläimillä on ja miten nämä tarpeet otetaan huomioon nykyisessä eläintenpidossa? Lisäksi, kuinka fyysinen terveys hoidetaan ja mitä hyvinvointiongelmia, eettisiä ja moraalisia ongelmia oppilaiden mielestä ilmenee?

Kysymyslomakkeen tieto-osa, osa 4, sisältää tarkkoja kysymyksiä siitä, mitä ongelmia ilmenee eläintenpidossa osio 3:ssa käsiteltyjen eläinryhmien kohdalla. Osanottajien tarkoituksena on ympyröidä kuudesta mahdollisesta vaihtoehdosta kolme sellaista vastausvaihtoehtoa, jotka ovat merkittävimmät hyvinvointia alentavat tekijät juuri ko. eläinryhmän kohdalla. Oikeat vastausvaihtoehdot perustuvat kirjoitettuun tutkimustietoon sekä Uppsalan

yliopiston eläintieteilijä Johanna Väisäsen antamaan suulliseen informaatioon (Biologian osasto, Linköpingin yliopisto, Ruotsi) (lähdeviittaukset Liite 3). ”Väärät vaihtoehdot” voivat olla täysin keksittyjä, kun taas osa vaihtoehdoista on olemassa olevia, mutta marginaalisesti vähäisempiä kuin oikeat vaihtoehdot. Ongelmat voivat myös ilmetä mainitunlaisessa laajuudessa, mutta toisessa eläinryhmässä.

5.2 Tutkittavat

Tutkimukseni pohjautuu vastaavaan Ruotsissa kerättyyn pro gradu -aineistoon, jossa tarkasteltiin eri koulutusohjelmissa opiskelevien lukiolaisten suhdetta eläimiin, sekä heidän mielipiteitään, asenteitaan ja tietojaan eläinten käyttämisestä, hyvinvoinnista ja eläinten pitoon liittyvistä eettisistä näkemyksistä. Kahdessa eri maassa samalla tavalla toteutettu kyselytutkimus antaa myöhemmin mahdollisuuden tulosten vertailuun. Tästä syystä valitsen vastaajat näytteenä mahdollisimman samoin perustein kuin Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa kaupunkikoon, osallistujamäärän ja ikäjakauman mukaan.

Tutkimuskohteiksi valikoitui kolme eri lukiota kolmesta eri kaupungista Länsi-Suomesta. Tutkimusluvut anoin suoraan lukioiden rehtoreilta, jotka järjestivät oppilaita vastaajiksi ohjeideni mukaan. Oppilaita osallistui kaiken kaikkiaan 132, joista 77 naisia, 55 miehiä. Koulu 1:n 40 vastaajasta kahdeksan oli ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita ja 32 toisen vuosikurssin opiskelijoita. Koulu 2:n 52 vastaajasta 26 kävi ensimmäistä luokkaa ja 25 oppilasta toista luokkaa ja yksi kolmatta luokkaa. Koulu 3:ssa kyselylomakkeeseen vastaajia oli 40, joista 38 ensimmäisellä vuosikurssilla, 2 vastaajaa toisella vuosikurssilla. Kolmannen vuosikurssin oppilaan mukanaolo selittyy kurssimuotoisella opiskelulla, jossa oppilaiden oli mahdollista opiskella oppiaineita eri vuosikurssien tunneilla. (kts. Taulukko 1)

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneiden lukiolaisten koulu- ja vuosikurssikohtaiset lukumäärät.

	1. vuosikurssi	2. vuosikurssi	3. vuosikurssi	Yhteensä
Koulu 1	8	32		40
Koulu 2	26	25	1	52
Koulu 3	38	2		40
	72	59	1	132

Koska tutkittavaa kohderyhmää ei ole valittu otantamenetelmällä, esimerkiksi arpomalla tai systemaattisella otannalla siten, että jokaisella perusjoukon yksiköllä olisi sama todennäköisyys tulla valituksi otokseen, ei kyseessä ole otos vaan harkinnanvarainen näyte perusjoukosta. Harkinnanvarainen näyte syntyy, kun näytteen valinnassa käytetään satuman sijasta tutkijan harkintaa. Näytteen perusteella ei yleensä voi tehdä yhtä luotettavia yleistyksiä kuin otoksen perusteella. (Taanila 2012.)

5.3 Kyselyaineiston kerääminen

Kyselyaineiston kerääminen tapahtui lukioiden oppitunneilla yhdelle luokalle kerrallaan. Jokaisella tutkimuskerralla olin luokassa läsnä voidakseni antaa ohjeita ja selvittääkseni mahdollisia kysymyksenasetteluja koskevia epäselvyyksiä. Kyselyyn vastanneet eivät saaneet apua sanojen merkityksissä vastausvaihtoehtojen kohdalla, vaan ainoastaan kysymyksen asetteluihin liittyvissä kysymyksissä. Aluksi jokaiselle osallistujalle jaettiin ensimmäiset kolme kyselylomaketta. Neljäs osio täytettiin kolmen osion jälkeen erikseen, jotteivät oppilaat saaneet tietää neljännen kyselylomakkeen sisältöä etukäteen. Neljäs osio täytettiin erikseen siksi, etteivät oppilaan todellisia kykyjä ja tietoja mittaavat kysymykset vaikuttaisi osiossa kolme tehtävään arvioon omista eläintenpitoa koskevista tiedoista.

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimusaineisto syötettiin Microsoft Excel 2010 -ohjelmaan ja analysoitiin SPSS 21.0 for Windows -tilasto-ohjelmalla. Aineistoa käsiteltäessä kategoristen muuttujien (esim. sukupuoli, koulu) arvot koodattiin uudelleen (dummy-muuttujat). Koko aineistoa (n=132) tarkasteltiin frekvenssien, keski- ja hajontalukujen avulla. Keskiluvut, kuten keskiarvo ja mediaani kuvaavat jakauman sijaintia. Hajontaluvut kuvaavat, kuinka hajallaan muuttujasta tehdyt mittaukset ovat. (Taanila 2013; KvantiMOTV.)

Tilastollisilla menetelmillä pyritään arvioimaan tilastolliseen päättelyyn liittyvää epävarmuutta. Merkitsevyystaso, jonka lyhenteenä käytetään kirjainta p , ilmoittaa, kuinka suuri on todennäköisyys sille, että saatu ero tai riippuvuus on sattuman aiheuttamaa. Merkitsevyystasoiksi ilmaistaan yleisimmin $p < 0,05$, tilastollisesti melkein merkitsevä, $p < 0,01$, tilastollisesti merkitsevä ja $p < 0,001$, tilastollisesti erittäin merkitsevä (Taanila 2013; KvantiMOTV), mitkä valikoituivat myös tämän tutkimuksen merkitsevyystasoiksi.

Muuttujien jakautumista ja niiden välisiä riippuvuuksia tutkittiin ristiintaulukoinnilla. Otoksessa havaittujen erojen pätevyyttä perusjoukossa selvitettiin ristiintaulukoinnille soveltuvalla riippumattomuustestillä, khiin neliötestillä. (KvantiMOTV; Taanila 2013.)

Tutkimusaineistoa analysoitiin käyttäen yksisuuntaista varianssianalyysia (the One-Way Analysis of Variance, ANOVA) ja regressioanalyysiä. Varianssianalyysilla voi testata eroavatko kahden tai useamman ryhmän keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Regressioanalyysin avulla selvitetään, mikä on paras mahdollinen selittävien muuttujien yhdistelmä ennustettaessa yhtä selitettävää muuttujaa. Selitettävän muuttujan on oltava vähintään välimatka-asteikollinen, mutta myös dummy-muuttujiksi muutetut luokittelu- ja järjestysasteikolliset muuttujat voidaan sisällyttää analyysiin. (KvantiMOTV; Taanila 2013).

Kaikkia kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja ei ole käytetty analyysissä sen tähden, että kyselylomake sisälsi enemmän materiaalia kuin olisi ollut kohtuullista kyetä käsittelemään työn edetessä.

Seuraavissa alaotsikoissa käsittelen niitä kysymyslomakkeiden osioiden 1-4 (Liite 2) koh-tia, joissa vaadittiin vastausvaihtoehtojen ryhmittelyä uusiin kategorioihin staattisen ana-lyysin suorittamista varten. Kategorioinnin lisäksi käsittelen alaotsikoissa eri kysymysten välisiä analyysejä.

5.4.1 Kyselylomake, osa 1

Vastausvaihtoehdot kysymyksessä 2 (Liite 2) *"Millainen yhteys sinulla on tai on ollut eläimiin?"* ryhmiteltiin uusiin kategorioihin. Kohdat A (Minulla ei ole koskaan ollut mitään eläintä.) ja B (Mikään vapaa-ajan harrastukseni ei liity eläimiin.) yhdistettiin uudeksi pääkategoriaksi: "Ei suhdetta". Kohdat C-M yhdistettiin uudeksi pääkategoriaksi "Suhde". Viimeksi mainittu pääkategoria jaettiin edelleen kolmeen alakategoriaan. C-F: "Kotona", G-I: "Harrastus" ja J-M: "Luonto" (Liite 1, taulukko 1).

Kysymys 5: *"Mitä eläinkunnasta peräisin olevia ruoka-aineita mahdollisesti käytät?"* (Liite 2). Ennen kuin laskettiin prosenttiosuudet oppilaiden eläinkunnasta käyttämistä ruokatarvikkeista, lajiteltiin vastausvaihtoehdot kolmeen pääkategoriaan. Vaihtoehto A:sta tuli kategoria: "Vegaani", B-D: "Vegetaristi" ja E-I: "Lihansyöjät" (Liite 1, taulukko 2).

Kysymys 9.: *"Ovatko jotkut seuraavista luetelluista tuotteista sellaisia, joita tietoisesti valiten et käytä? Hygienia-/ kauneustuotteet, jotka on testettu eläimillä. Nahasta valmistetut vaatteet, kengät, laukut, ym. Turkistuotteet tai lääkkeet. Ympyröi yksi tai useampi vaihtoehto."* (Liite 2) Vastausvaihtoehdot jaettiin kolmeen pääkategoriaan oppilaiden kulutustapojen prosentuaaliseksi laskemiseksi. A-C kuului kategoriaan: "Jättää pois tuotteita", D: "Jättää pois lääkkeet" ja E: "Ei jätä pois tuotteita".

5.4.2 Kyselylomake, osa 2

Kysymyksen 3, *"Kuinka tärkeinä Sinä pidät alla esitettyjä seikkoja eläinsuojelukysymyksissä?"* (Liite 2) vastausvaihtoehdot ryhmiteltiin uusiin kategorioihin staattista analyysiä varten. A-C ja M yhdistettiin yhdeksi kategoriaksi: "Fyysinen terveys", E-G -vaihtoehdot kategoriaksi "Tuotanto" ja H-L -vaihtoehdot kategoriaksi "Käyttäytyminen". Vastausvaihtoehto D:llä, *"Eläimet saavat pitkän elämän"*, ei ollut mitään loogista yhteyttä mihinkään ai-

empaan kolmeen kategoriaan. Se jätettiin pois analyysistä sillä perusteella, ettei se olisi käyttökelpoinen.

5.4.3 Kysymysten väliset yhteydet lomakkeissa 1 ja 2

Yhteyttä sukupuolten ja eläinsuojelukysymyksissä painotettavien tarkoitusten välillä testattiin One-way Anovalla. Regressioanalyysillä selvitettiin, löytyykö merkittävää yhteyttä sille, miten tärkeinä oppilaat pitävät eläimiä yleensä (Liite 2: Osa 1, kysymys 3A) ja mitä metodeja oppilaat pitivät toimivimpina eläintensuojelukysymyksiä koskevassa työssä (Liite 2: Osa 2, kysymys 1A-E). Osan 2 kysymyksessä kaksi kysyttiin, *”mitä oikeuksia eläimillä on Sinun mielestäsi?”* Vastausvaihtoehdot A-D (Liite 2: Osa 2, kysymys 2), työstettiin ennen analyysia numeroimalla ne asteikolla 1-4. Ympyröity vastausvaihtoehto A vastasi numeroa 1, B numeroa 2 jne. Mitä korkeamman luvun kyselyyn vastannut sai, sitä suurempia oikeuksia eläimillä hänen mielestään oli. Kysymykselle 3A, osa 1, *”Kuinka tärkeitä eläimet ovat Sinulle?”* tehtiin regressioanalyysi sen selvittämiseksi, onko sillä, miten tärkeinä oppilaat pitivät eläimiä yleensä, yhteyttä oppilaiden eläimille asettamiin oikeuksiin. (Liite 2: Osa 2, kysymys 2).

5.4.4 Kysymysten väliset yhteydet lomakkeissa 3 ja 4

Osan 3 (Liite 2) vastausvaihtoehdot kysymyksistä 2, 3, 4, 5 ja 6 ryhmiteltiin uudelleen viiteen kategoriaan: A, C, E, F ja J ryhmiteltiin uudeksi kategoriaksi *”Seuraeläimet”*, G ja H: *”Kanat”*, D: *”Koe-eläimet”*, I ja K: *”Maatalouseläimet”* ja L: *”Turkiseläimet”*. (Taulukko 2; Taulukko 3.) Vastausvaihtoehto B suljettiin ulos analyysistä. Kyselyyn vastanneet olivat arvioineet oman tietämyksensä eläintenpidosta asteikolla 1-6. Mitä korkeampia lukuja osanottajat antoivat, sitä paremmin he uskoivat tietävänsä vastaukset. Jokaisen kategorian luvut laskettiin yhteen.

TAULUKKO 2. Osan 3 kysymykset 2-6.

Kysymysnro	Kysymys
2	Minkä verran mielestäsi tiedät seuraavien ihmisten huostassa pidettävien eläinryhmien käyttäytymisestä ja tarpeista?
3	Minkä verran mielestäsi tiedät seuraavien ihmisten huostassa pidettävien eläinryhmien hyvinvointiongelmista?
4	Kuinka paljon eettisiä ja moraalisia ongelmia yhdistät eläinryhmien piitoon ja kasvatukseen?
5	Miten Sinun mielestäsi yleisesti ottaen hyvä fyysinen terveys toteutuu/otetaan huomioon kasvatuksessa seuraavien eläinryhmien kohdalla?
6	Miten paljon Sinun mielestäsi otetaan huomioon alla lueteltavien eläinryhmien käyttäytymistarpeet nykyisessä eläintenhoitokäytännössä ja elinympäristössä, jossa eläimiä pidetään?

TAULUKKO 3. Osan 3 vastausvaihtoehtojen jaottelu uusiin kategorioihin.

Uusi kategoria	Vastausvaihtoehto
Kanat	G: Broilerit, H: Munituskanat
Koe-eläimet	D: Koe-eläinkäytössä olevat jysijät ja kaniinit
Turkiseläimet	L: Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit
Tuotantoeläimet	I: Siat, J: Hevoset, K: Nautakarja
Seuraeläimet	A: Akvaariokalat, C: Lemmikkijysijät ja kaniinit, E: Kissat ja koira, F: Undulaatit ja muut lemmikkilinnut

Osa 4 (Liite 2) – Jokaisen osanottajan pisteet (max 3 pistettä) jokaisesta eläinryhmästä laskettiin yhteen. Tämän jälkeen eläinryhmät yhdistettiin samoihin kategorioihin kuin osassa 3. Kategoriaan ”Seuraeläimet” lajiteltiin eläinryhmät C, D, E, H ja I. Kategoriaan ”Kanat”: A, B, F ja G, ”Koe-eläimet”: J, ”Tuotantoeläimet”: M, N ja O ja lopuksi ”Turkiseläimet”: K ja L. (Taulukko 4) Eläinryhmä P suljettiin ulos analyysistä. Syynä oli, että lomake sisälsi niin monta eläinryhmää, etteivät aika ja tila riitä kaikkien eläinryhmien analysoimiseen. Niinpä eläinryhmä, joka nähtiin vähiten mielenkiintoiseksi, jätettiin pois. Jokaiselle kategorialle laskettiin yhteenlasketut pisteet.

TAULUKKO 4. Kyselylomake, osa 4, vastausvaihtoehtojen uus kategorisointi

Uusi kategoria	Vastausvaihtoehto
Kanat	A: Broilerikananpojat, B: Jalostusbroilerit, F: Vapaana kasvatettavat munituskanat, G: Virikehäkeissä kasvatettavat munituskanat
Koe-eläimet	J: Jyrsijät ja kaniinit koe-eläiminä
Turkiseläimet	K: Ketut, L: Minkit
Tuotantoeläimet	M: Lypsylehmät, N: Tavanomaisessa kasvatuksessa olevat lihasiat, O: Luomusiat
Seuraeläimet	C: Hevoset, D: Häkkiseuralinnut, E: Akvaariokalat, H: Koirat, I: Jyrsijät ja kaniinit lemmikkieläiminä

Regressioanalyysi tehtiin osan 3 jokaisen kategorian yhteenlaskettujen summien ja oppilaiden osassa 4 samoissa kategorioissa saamien pisteiden välillä.

5.5 Tutkimusmenetelmän luotettavuus

Kvantitatiivisessa aineistossa ja tutkimuksessa tutkimusmenetelmän luotettavuutta tarkastellaan validiteetilla ja reliabiliteetilla, jotka yhdessä muodostavan tutkimuksen kokonaisluotettavuuden. Validiteetilla tarkoitetaan pätevyyttä siitä, miten hyvin tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Reliabiliteetilla tarkoitetaan luotettavuutta, tutkimuksen toistettavuutta ja uskottavuutta. Reliabiliteetin kohdalla voidaan tarkastella myös sitä, miten hyvin lukijat ymmärtävät tutkijan tekemät linjaukset. (Hiltunen 2009.) Pysin Pyörälän (1995) ohjeiden mukaisesti kuvaamaan aineiston käsitteilyä ja analyysia tarkasti, jotta tutkimuksen kulusta välittyisi luotettava kuva.

Kyselylomakkeen luotettavuutta parantaa se, että kysymykset ovat kaikille tutkittaville samassa muodossa. Tämän tutkimuksen kyselylomakkeissa oli pelkkiä suljettuja kysymyksiä, mitä voi pitää heikkoutena siksi, että ne antavat vastauksen vain kysytyihin kysymyksiin. Suljetut kysymykset eivät anna vastaajalle mahdollisuutta antaa toisenlaista vastausta. Kyselylomakkeen rinnalle valittu toinen tutkimusmenetelmä, esimerkiksi haastattelu, parantaisi mittarin luotettavuutta. (Gillham 2000.)

5.5.1 Validiteetti

Validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan perinteisesti tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä sillä halutaan mitattavan. Validiteetissa on kyse siitä, miten kyselylomaketta tai aineistonkeruuprosessia käytetään. Kyselytutkimuksissa validiteettiin vaikuttaa ensisijaisesti se, miten onnistuneita kysymykset ovat, eli voidaanko niiden avulla saada vastauksia tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi & al 2004.)

Validiteettitarkastelussa voidaan erottaa *sisältövaliditeetti* ja *rakennevaliditeetti*. *Sisältövaliditeetti* tarkastelee mittausmenetelmän kattavuutta. Tutkimusprosessin on oltava arvioitavissa ja arvioijan on kyettävä seuraamaan tutkijan päättelyä. Tämän tutkimuksen sisältövaliditeetin parantamiseksi tutkimusaineisto, siitä tehdyt tulkinnot sekä ratkaisu- ja tulkinnot kuvattiin mahdollisimman tarkasti. Lisäksi tutkimusaineistosta tehdyt päätelmät ja tulkinnot pyritään perustelemaan järkevästi (Valli 2001). Sisältövaliditeettia vahvistettiin asiantuntijan lausunnoilla sekä tutkimusten ja kirjallisuuden avulla. Tutkimuksen validiteettia parantaa se, että kysymykset on rakennettu teorian pohjalta ja että kyselylomake on esitestattu Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa samankaltaisella ja saman ikäisellä kohdejoukolla. Esitestauksen perusteella muutettiin muutaman kysymyksen muotoa selvemmäksi. Muilta osin todettiin, että kysymykset ovat ymmärrettäviä ja että vastaajilla on käsitys kysytyistä asioista. Kyselylomakkeen kysymykset mittasivat laajasti oppilaiden yhteyksiä eläimiin ja käsityksiä eläintenpidosta. Sisältövaliditeetin parantamiseksi vastaajia oli informoitu kyselystä ennen kyselyyn vastaamista. (Hiltunen 2009; Hirsjärvi & al 2004; Polit & al 1997.)

Rakennevaliditeetti (käsite-, teoreettinen -) kertoo, missä laajuudessa mittari mittaa ilmiötä ja mitkä ovat mittarin käsitteelliset yhteydet teoriaan. Rakenteellista validiteettia vahvistetaan tässäkin tutkimuksessa tehdyillä tilastollisilla analyyseilla, kuten faktorianalyyseilla, regressioanalyyseilla ja korrelaatioilla. Käsitevaliditeetti tutkimuksessa on kahtiajakautunut: Kyselylomakkeessa käytetään termistöä, joka on jokaisen maallikon ymmärrettävissä. Kyselylomakkeen aihealue on kuitenkin sellainen, että tutkittavat henkilöt eivät välttämättä tunne tutkimusaluetta ja sen käsitteistöä yhtä hyvin kuin tutkija itse. Sen vuoksi osa kyselylomakkeen käsitteistä on saattanut jäädä avautumatta vastaajille. Kysymyslomakkeen

seen kuitenkin vastattiin toivotulla tavalla eikä systemaattisia virheitä esiintynyt. Tästä voidaan päätellä, että käsitteistö on saatu vastaamaan kohderyhmän tietotasoa. (Hiltunen 2009; Metsämuuronen 2005; Räsänen 2013.)

5.5.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän ja käytettyjen mittareiden kykyä saavuttaa tarkoitettuja, ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa mittaus tulosten toistettavuutta. (Heikkilä 1999; Hirsjärvi & al 2004.) Reliabiliteetin tilalla käytettävät suomenkieliset nimitykset luotettavuus, tarkkuus ja pysyvyys eivät vastaa täysin reliabiliteetti-käsitettä, joten käytän sanaa reliabiliteetti jatkossakin. Menetelmän reliabiliteetti on sitä parempi, mitä paremmin se toistaa mittaustulokset uusintamittauksessa. *Sisäinen reliabiliteetti* voitaisiin todeta mittaamalla sama joukko useaan kertaan. Tutkimuksen *ulkoisen reliabiliteetti* tarkoittaa, että mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa. (Heikkilä 1999.)

Metsämuurosen (2003) mukaan kannattaa valita valmis mittari, koska se on yleensä testattu laajoilla ihmismäärillä ja sen luotettavuutta on tutkittu ja kuvattu. Tässä tutkimuksessa käytettiin valmista mittaria, jonka toimivuus oli testattu aiemmin Ruotsissa vastaavalla kohderyhmällä. Koska tämän tutkimuksen havaintoyksikkönä on ihmisiä, niin reliabiliteettiä heikentäviä tekijöitä voisivat olla muun muassa kysymysten väärinymmärtäminen, vastaajan motivaatio, vastaustilanne, vastausajankohta, vastauspaikka, kysyjän vaikutus annettuihin vastauksiin ja vastausten mahdollinen virheellinen kirjaaminen. (Taani 2012.) Kyselylomakkeen vastausten luotettavuutta arvioitaessa Gillham (2000) kehottaa huomioimaan, että kyselyt ovat omantunnon asioita. Saako tutkija vastauksiksi oppilaiden todellisia mielipiteitä eläintenpidosta vai kenties odotettuja mielipiteitä? Yrittävätkö oppilaat arvioida, miten heidän *oletetaan* vastaavan – ja pyrkivän sitten vastaamaan odotetulla tai ympäristön arvomaailmaa ja asenteita vastaavalla tavalla?

Reliabiliteettia heikentäviä tekijöitä pyrittiin poistamaan tai vähentämään seuraavasti:

- Kysymysten väärinymmärtäminen: tutkija oli paikalla tutkimustilanteessa vastaamassa mahdollisiin kysymyksen asetteluja koskeviin kysymyksiin. Kyselylomake oli esitettävä ja havaitut epäselvät kysymykset oli jo etukäteen korjattu ymmärrettävämmiksi.
- Vastaajan motivaatio: tutkijan läsnäolo paransi toivon mukaan vastaajien paneutumista kyselylomakkeen täyttämiseen
- Vastaustilanne, vastausajankohta, vastauspaikka: Vastauspaikaksi ja -ajaksi valittiin lukion oppitunti, jolloin vastaamiseen oli varattu riittävästi aikaa ja rauhallinen tila. Tunnilla ei ollut muita häiriötekijöitä eikä oppilailla ollut kiire päästä pois.
- Kysyjän vaikutus annettuihin vastauksiin: Tutkija ei saanut antaa ohjeita tai vastauksia kyselylomakkeiden sisältöä koskeviin avunpyyntöihin. On mahdollista, etteivät oppilaiden vastaukset ole täysin rehellisiä vaan oppilaat ovat vastanneet siten, miten he olettavat tutkijan haluavan vastaavan. Lisäksi vastauksiin voi vaikuttaa yleinen asennemaailma eläintenpitoa ja eläinten hyvinvointia kohtaan. ”Miten minun *kuuluisi* vastata näihin kysymyksiin?”
- Tulosten kirjaamisessa tapahtuvat virheet: Syötetyt tulokset on tarkastettu virheiden minimoimiseksi.

Metsämuurosen (2005) mukaan suppea vastausvaihtoehtojen määrä mittarissa vähentää varianssia ja täten myös reliabiliteettia. Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia oli pyritty lisäämään 6-portaisella Likert-asteikolla suppeamman sijaan. Tilasto-ohjelma SPSS:ää käyttäessäni reliabiliteetin tarkastelu kaventuu kuitenkin lähinnä ohjelman antamien tunnuslukujen arvioinniksi.

6 TULOKSET

6.1 Suhde eläimiin, kulutustottumukset, eläintenpidon priorisointi

Kysymyksestä 2, ”millainen yhteys Sinulla on tai on ollut eläimiin”, (Liite 2) tarkasteltiin aluksi kaksiarvoista muuttujaa ”Suhde”. Muuttujaan on koodattu tieto siitä, onko tutkittavalla yksilöllä jonkinlainen suhde eläimiin vai ei. Muuttujan jakauma voidaan kuvata frekvenssitaulukolla, jossa on raportoitu kumpaankin luokkaan sijoittuneiden henkilöiden lukumäärä ja suhteellinen osuus. Kysymyksestä 1 ilmeni, että vastanneista oppilaista suurimmalla osalla on ollut tai on yhä suhde eläimiin. (Taulukko 5)

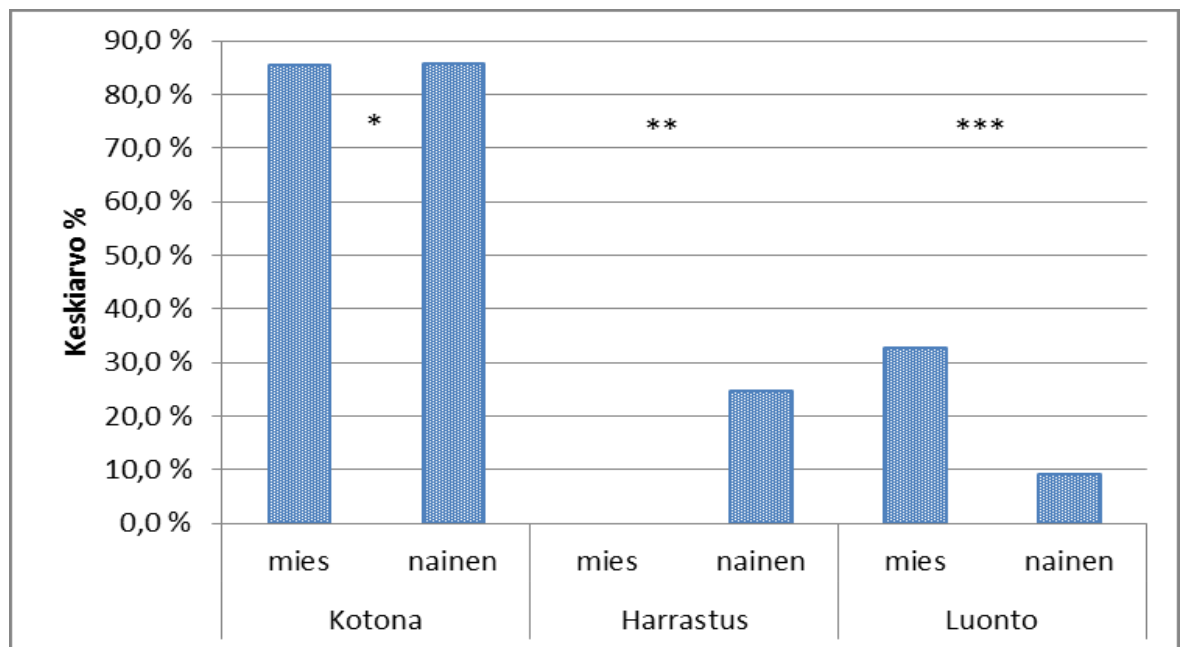
Kysymyksestä 2 (Liite 2) selvisi, kuinka monella oppilaalla oli kontakti eläimiin kotona, harrastuksissa ja/tai luonnossa. Suhde eläimiin toteutui kyselyn mukaan lähes yksinomaan kotona. Oppilaiden suhde eläimiin toteutui useammin luontoon kuin harrastukseen pohjautuen.

Edelleen kysymyksestä 2 (Liite 2) ilmeni, että sukupuoli oli yhteydessä merkittävästi siihen, toteutuiko oppilaiden suhde eläimiin kotona, harrastuksessa vai luonnossa: Naisten ja miesten väliset erot näkyivät kategorioissa ”Harrastus” ja ”Luonto”, joista ensin maini-

tussa noin neljäsosalla naisvastaajista oli eläimiin liittyvä yhteys harrastuksen kautta, miehillä ei yhdelläkään. Luontoon liittyviä eläinyhteyksiä puolestaan oli vain noin joka kymmenellä naisella, miehistä yli kolmasosalla. (Kuvio 2)

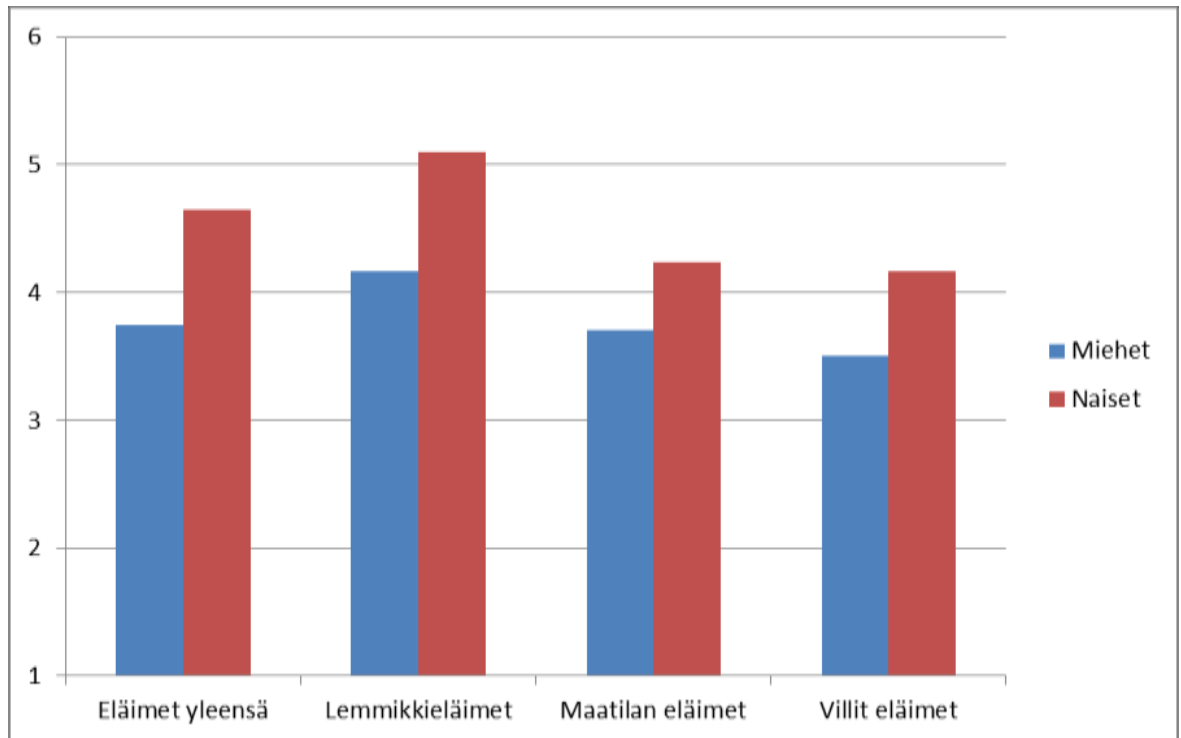
TAULUKKO 5. Kuinka monella prosentilla (+-SE) kyselyyn vastanneista lukio-oppilaista oli suhde eläimiin ja kuinka monella prosentilla (+-SE) nais- ja miesopiskelijoista oli suhde eläimiin kotona, harrastuksen kautta tai luontoon liittyvän toiminnan kautta. (Liite 2: Osa 1 kysymys 2; Muuttujien määrittely Liite 1, taulukko 1.)

		N = 132	Keskiarvo % +-SE
Suhde	mies	55	89,1 +-4,24
	nainen	77	88,3 +-3,69
Kotona	mies	55	85,5 +/-4,80
	nainen	77	85,7 +-4,01
Harrastus	mies	55	0 +- 0
	nainen	77	24,7 +-4,95
Luonto	mies	55	32,7 +-6,39
	nainen	77	9,1 +-3,30

KUVIO 2. Sukupuolen yhteys siihen, millaisia eläinsuhteita oppilailla oli. (Naiset n = 77, miehet n = 55). (Liite 2: Osa 1, kysymys 2; Muuttujien määrittely Liite 1, taulukko 1) Merkitsevyys: *P=0,967; **P<0,001; ***P<0,001. Poikkeamat +/- SEM.

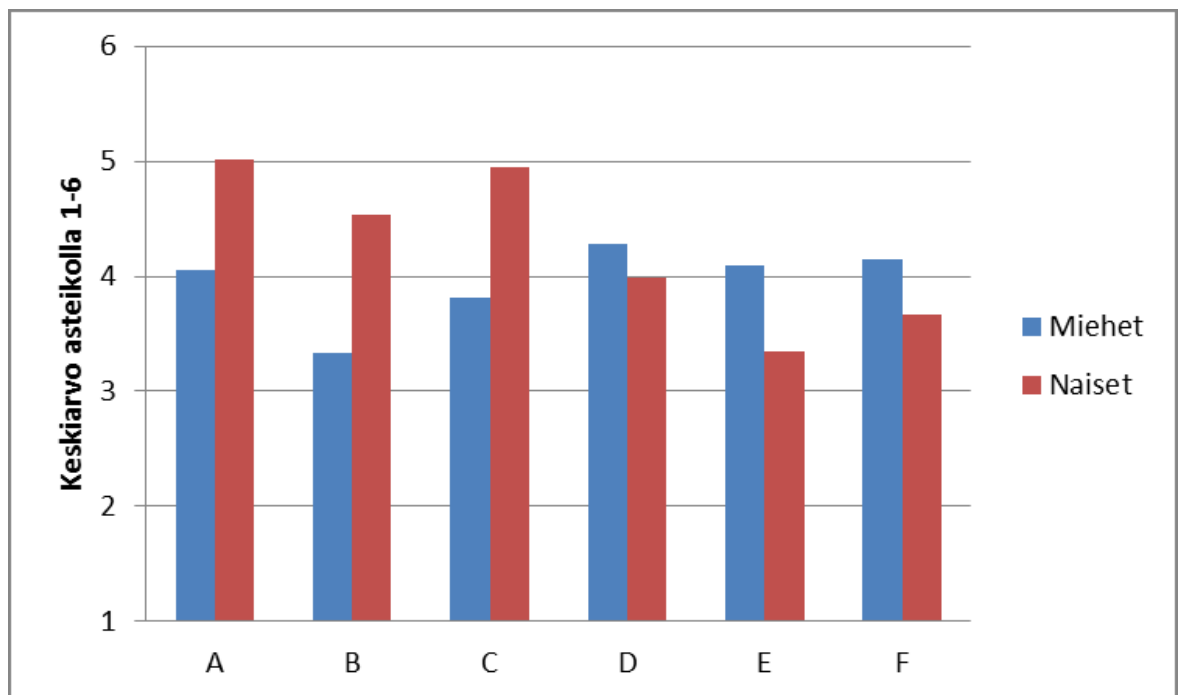
Kysymyksestä 3, ”kuinka tärkeitä eläimet ovat Sinulle”, (osa 1, liite 2) ilmeni, että sekä naiset että miehet pitivät lemmikkieläimiä heille kaikkein tärkeimpinä. Naispuoliset opiskelijat pitivät eläimiä yleensä ja lemmikkieläimiä tärkeämpinä kuin miespuoliset opiskelijat (Kuvio 3).

KUVIO 3. Miten tärkeitä eläimet ovat oppilaille? Keskiarvo asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeitä, 6 = erittäin tärkeitä). (Naiset n=77, miehet n=55). (Liite 2: Osa 1, kysymys 3.) Poikkeamat +/- SEM.

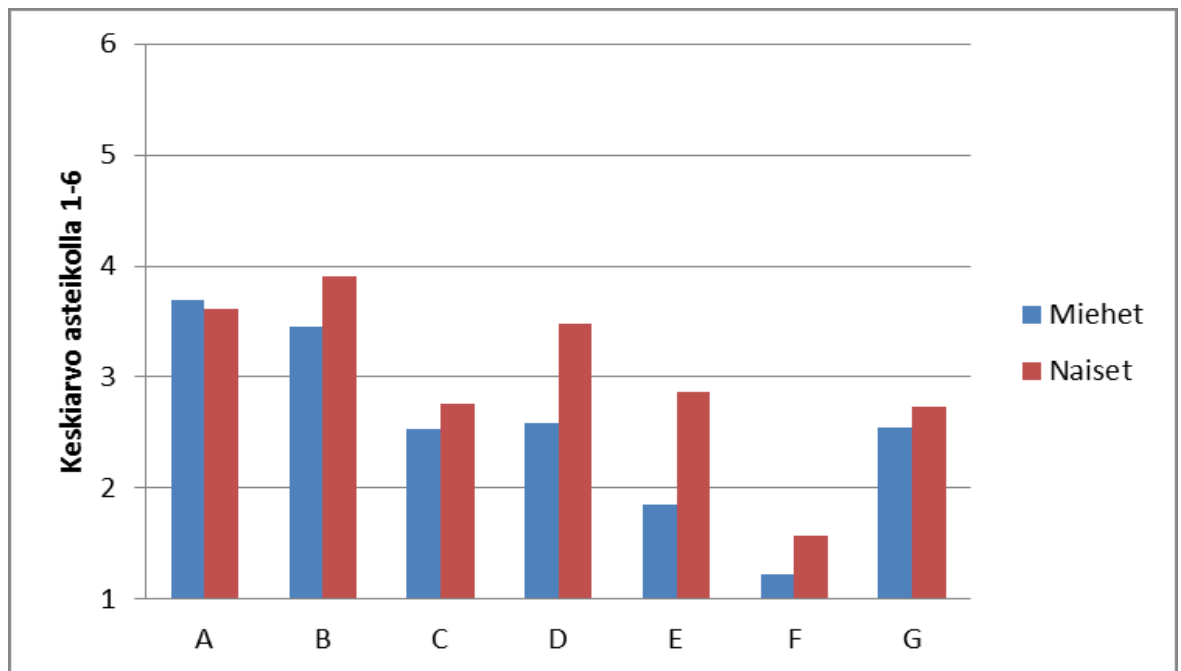
Vastauksista kysymyksessä 4, ”Kuinka tärkeinä pidät seuraavien seikkojen priorisointia eläintuotannossa” (Liite 2) nähtiin, että eläintuotannossa oli oppilaiden mielestä tärkeintä harjoittaa sellaista eläintenpitoa, joka tähtää eläinten hyvään fyysiseen terveyteen. Edullisten tuotteiden tuottaminen kuluttajille ja hyvä taloudellinen kannattavuus tehokkaan tuotannon avulla arvioitiin alimmin pistein verrattuna muihin vastausvaihtoehtoihin (kuvio 4).

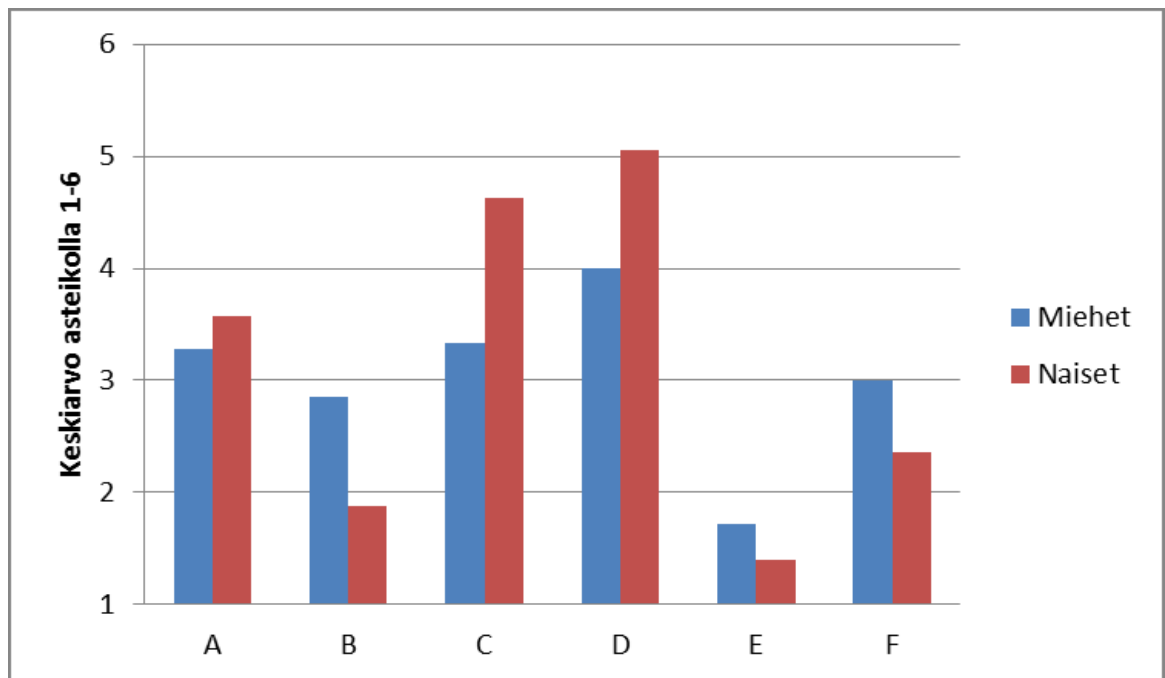
KUVIO 4. Keskiarvo 1-6. Eri kysymysten priorisointi eläintuotannossa oppilaiden mukaan. Keskiarvo asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeää, 6 = erittäin tärkeää). (Naiset n=77, miehet n=55). (Liite 2: Osa 1, kysymys 4; Muuttujien määrittelyt Liite 1, taulukko 3.) Poikkeamat +/- SEM.

Kysymyksen 5, ”mitä eläinkunnasta peräisin olevia ruoka-aineita mahdollisesti käytät”, (Liite 2) vastausten mukaan 86,4 % oppilaista oli lihansyöjiä. He söivät vähintäänkin yhtä liha- tai lintulajia, ja lisäksi he söivät meijerituotteita, munia, kalaa ja äyriäisiä. Vastaajista 9,1 %:lla oli vegetaristinen ruokavalio sisältäen yhtä tai useampaa tuotetta eläinkunnasta (meijerituotteita, munia, kalaa, äyriäisiä), pois lukien lihan ja linnut. Vastaajista 0,8 % kuului ryhmään vegaanit, jotka eivät syöneet mitään eläinkunnasta. Lisäksi 3,8 %:lla oli joku muu yllä olevista poikkeava ruokavalio. Kysymyksestä 6, ”mikä on syynä ruokailutottumuksiisi”, (Liite 2) saatujen vastausten perusteella uskonnolliset syyt osoittautuivat vähiten merkitseväksi syyksi oppilaiden ruokavalioon. Voimakkain syy ruokavalioon oli ravinnon ravintoaine- ja rasvasisältö (kuvio 5).

KUVIO 5. Syyt oppilaiden ruokavaliolle. Keskiarvo asteikolla 1-6. (1= täysin merkityksetön syy, 6 = erittäin vahva syy). (Naiset = 77, miehet = 55). (Liite 2: kysymys 6, osa 1; Muuttujien määrittely Liite 1, taulukko 4) Poikkeamat +/- SEM.

Oppilaiden kulutustapoja mitattiin kysymyksessä 9: ”Ovatko jotkut seuraavista luetelluista tuotteista sellaisia, joita tietoisesti valiten et käytä?” (Liite 2). Tulokset osoittivat, että 37,9 % oppilaista ei valinnut käyttöön tuotteita, jotka oli valmistettu nahasta ja/tai turkiksesta. Samaan kategoriaan kuuluivat myös ne vastanneet, jotka tietoisesti olivat käyttämättä eläinkokeilla testattuja kauneudenhoitotuotteita, esimerkiksi shampoota ja meikkejä. Oppilaista 5,3 % vastasi olevansa käyttämättä lääkkeitä ja 61,4 % kaikista vastanneista oppilaista ei rajannut mitään mainittuja tuotteita pois käytöstä. Ne kyselyyn vastanneet, jotka kertoivat jättävänsä käyttämättä jotain tuotteita ja/tai lääkkeitä, antoivat valinnalleen syyn kysymyksessä 10 (Liite 2): Eläineettiset syyt arvioitiin vahvimaksi syyksi kulutustapoihin ja uskonnolliset syyt vähiten merkittäväksi syyksi (Kuvio 6).

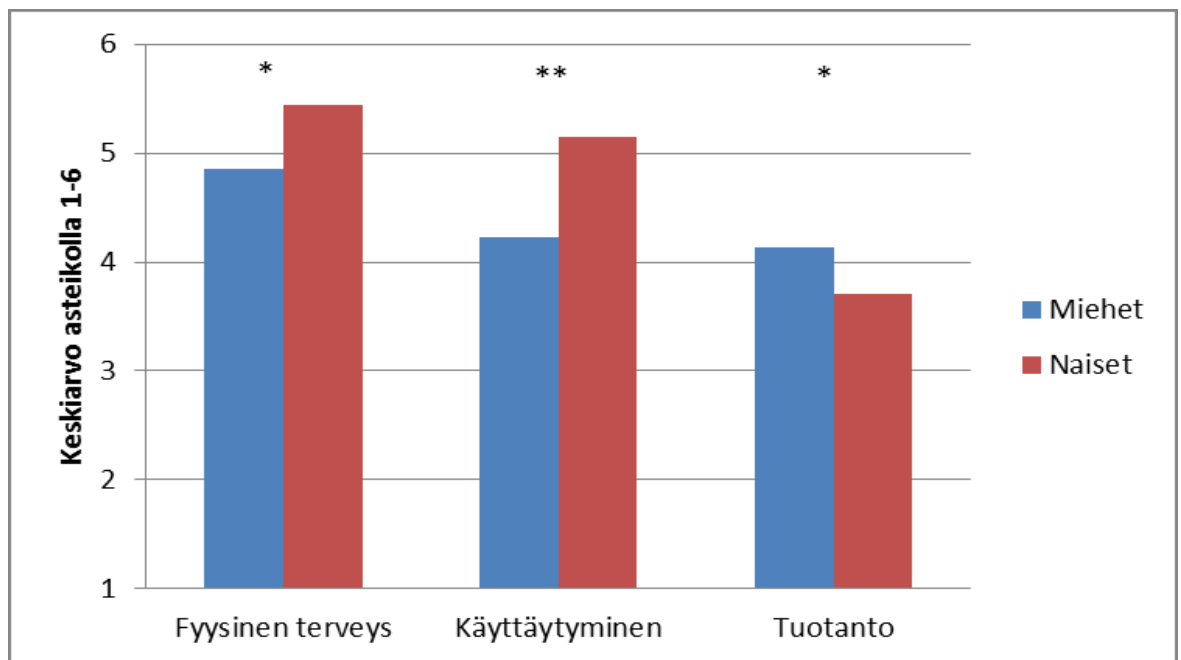
KUVIO 6. Syyt tiettyjen tuotteiden käyttämättä jättämiseen. Keskiarvo asteikolla 1-6. (1= ei mitään syytä, 6 = erittäin voimakas syy). (Naiset = 77 , miehet n=55). (Liite 2: kysymys 10, osa 1; Muuttujien määrittely Liite 1, taulukko 5)

6.2 Sukupuolen ja eläinten tärkeyden yhteys eläinsuojelukysymyksiin ja eläinten oikeuksiin

Kysymyslomakkeen osassa 2 (Liite 2) haluttiin selvittää, millaisia oikeuksia oppilaat antavat eläimille, mitä seikkoja he pitävät tärkeinä eläinsuojelukysymyksissä, ja kuinka tehokkaina ja tärkeinä he pitävät tiettyjä toimintatapoja eläinsuojelukysymyksissä. Näistä kolmesta kysymyksestä saatuja vastauksia verrattiin osassa 1 (Liite 2) saatuihin vastauksiin sukupuolesta ja eläinten tärkeydestä.

Kysymyksestä 3, ”kuinka tärkeinä Sinä pidät alla esitettyjä seikkoja eläinsuojelukysymyksissä”, (Liite 2; osa 2) ilmeni, että oppilaiden sukupuolesta riippumatta he olivat yhtä mieltä siitä, että eläinsuojelukysymyksissä eläinten fyysisellä terveydellä oli korkeampi priori-

teetti kuin eläinten käyttäytymisellä ja eläinten tuotannolla. Oppilaat arvottivat eläinten tuottavuuden vähiten tärkeäksi verrattuna eläinten fyysiseen terveyteen ja käyttäytymiseen (kuvio 7). Muuttujalla ”Fyysinen terveys” oli voimakas suhde oppilaiden sukupuoleen ($P<0,01$). Muuttujan ”Käyttäytyminen” sisällä yhteys oli merkittävä ($P<0,01$) ja muuttujan ”Tuotanto” kanssa voi sanoa olevan melkein merkittävä yhteys ($P=0,083$).

KUVIO 7. Mitä muuttujia oppilaat arvottivat tärkeimmiksi eläinsuojelukysymyksissä? Keskiarvo asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeää, 6 = erittäin tärkeää). (*Naiset n = 76, miehet n = 55, **Naiset n = 76, miehet n = 54) (Liite 2: Osa 2, kysymys 3; Muuttujien määrittely Liite 1, taulukko 6.)

Se, kuinka tärkeitä eläinten koettiin olevan yleisesti (Liite 2: Osa 1, kysymys 3A) ja kuinka korkealle oppilaat arvostivat sekä eläinten fyysisen terveyden merkityksen ($P<0,001$) että käyttäytymisen ($P<0,001$) eläinsuojelukysymyksissä, todettiin korreloivan vahvasti keskenään.

Analyysi kysymyksen 3A, osa 1 ja kysymyksen 1A, osa 2 välillä (Liite 2) osoitti merkitsevän yhteyden ($P<0,01$): Mitä tärkeämpänä oppilaat pitivät eläimiä, sitä toimivampana vaikutustapana eläinsuojelukysymyksissä nämä pitivät aktiivista, laillisissa puitteissa tapahtuvaa toimintaa.

Oppilaat pitivät aktiivista osallistumista erilaisiin organisaatioihin, jotka ryhtyvät toimintaan ja tekoihin jopa lain ulkopuolella, pääasiassa erittäin sopimattomana vaikutusmahdollisuutena eläinsuojelukysymyksissä, eläinten yleisestä tärkeydestä riippumatta ($P=0,259$). Kuitenkin useampi kuin joka kymmenes piti laittomiakin toimia melko hyvänä vaikutusmahdollisuutena. (Liite 2: Osa 1, kysymys 3A ja osa 2, kysymys 1B.)

Melkein merkitseviä yhteyksiä ($P<0,05$) nähtiin siinä, miten tärkeitä eläimet yleensä olivat oppilaille (Liite 2: Osa 1, Kysymys 3A) ja sillä, missä määrin he kokivat toimivaksi vaikutusmahdollisuudeksi lukea ja seurata eläinsuojelukysymysten huomioon ottamisen lainsäädännössä (Liite 2: Osa 2, kysymys 1C). Samanlainen melkein merkitsevä yhteys ($P<0,05$) ilmeni siinä, miten tärkeiksi oppilaat olivat arvioineet eläimet yleensä ja millaiseksi vaikutusmahdollisuudeksi he kokivat metodin, jossa he itse omistautuvat omaksumaan tietoa eläimen tarpeista ja käyttäytymisestä kirjallisuuden, media, ym. avulla. (Liite 2: Osa 2, kysymys 1D.)

Korrelaatio oli merkitsevä ($P<0,01$) vertailtaessa, missä määrin oppilaat pitivät tärkeinä eläimiä yleensä, (Liite 2: kysymys 3A, osa 1) ja missä määrin he kokivat toimivaksi tavaksi eläinsuojelukysymyksiä koskevassa työssä harjoittaa tutkimusta eläimen käyttäytymisestä ja hyvinvoinnista ympäristön ja ylläpidon parantamiseksi. (Liite 2: Osa 2, kysymys 1E.)

131 oppilasta vastasi kysymykseen eläimen oikeuksista (Liite 2: Osa 2, kysymys 2). Vastajista 9,2 % oli sitä mieltä, että eläimet ovat hyödykkeitä ihmisille, ja on meidän oikeutemme ja velvollisuutemme käyttää niitä tarkoituksiimme. Jopa 63,4 %:n mielestä oli oikeutettua tappaa eläin, mutta ihmisellä on moraalinen vastuu suojata eläintä kärsimykseltä. Vastanneista oppilaista 17,6 % oli sitä mieltä, että eläimen tappaminen voisi olla hyväksyttävää, mutta nykypäivän eläintenpito ei ole hyväksyttävää. Oppilaista 9,9 % väitti, että eläimillä on samat oikeudet kuin ihmisillä, ja että tappaminen ei ole hyväksyttävää. Vertailu kysymyksen 3A, osa 1 ja kysymyksen 2, osa 2 (Liite 2) välillä osoitti, että riippumatta siitä, miten tärkeinä oppilaat pitivät eläimiä yleensä, olivat ihmisen oikeudet suuremmat kuin eläimen oikeudet. ($P>0,05$).

6.3 Oppilaiden uskomukset ja tietämys eri eläintenpitokysymyksissä

Kyselylomakkeen osassa 3 (Liite 2) oppilaita pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-6, miten erilaisia eläinten hyvinvointinäkökohtia otetaan heidän mielestään huomioon nykyisessä eläintenpidossa eri eläinryhmien kohdalla, ja mitä eettisiä ja moraalisia ongelmia he yhdistävät eläinryhmien pitoon ja kasvatukseen. Kyselylomakkeen osassa 4 (Liite 2) mitattiin oppilaiden todellista tietämystä eri eläinryhmien ongelmista. Analyysi, jossa verrattiin oppilaiden vastauksia kysymyksissä 2-6, osa 3, heidän ”tieto-osiostaan” 4 (Liite 2) keräämiinsä pisteisiin, osoitti mahdolliset suhteet oppilaiden todellisiin tietoihin eri eläinryhmien eläintenpidollisissa ongelmissa ja kuinka paljon he itse uskoivat tietävänsä näistä eläinryhmistä. Nollahypoteesina oli, että oppilaat arvioivat oman tietämyksensä (osa 3, liite 2) samaksi kuin heidän todellinen tietomääränsä on (osa 4, liite 2).

Sillä, missä määrin oppilaat uskoivat tietävänsä ihmisten huostassa pidettävien tuotantoeläinten luonnollisesta käyttäytymisestä ja tarpeista (Liite 2: Osa 3, kysymys 2) ei näyttänyt olevan yhteyttä tietomäärään tuotantoeläinten ryhmästä ($P=0,066$). Jopa 63,7 % oppilaista oli vastannut oikein vähintään puoleen kysymyksistä, vaikka oma-arvion perusteella vain 22,7 % oppilaista arvioi tietävänsä asiasta melko paljon, paljon tai erittäin paljon. Negatiivinen korrelaatio ja vastausten perusteella tehty arviointi osoittavat, että oppilaat arvioivat oman tietämyksensä hiukan huonommaksi kuin mitä todellinen tietomäärä oli. Tulosten perusteella oppilaat arvioivat tietävänsä vähän tuotantoeläinten eläinryhmästä, mutta saivat vastaavasti parempia pisteitä tieto-osioista.

Melkein merkitsevä yhteys ($P<0,05$) oli oppilaiden arvioimalla tietotasolla ihmisten huostassa pidettävien tuotantoeläinten hyvinvointiongelmista (Liite 2: Osa 3, kysymys 3) ja heidän todellisista tiedoistaan tuotantoeläimissä. Muiden eläinryhmien kohdalla analyysi ei osoittanut lainkaan suhdetta kysymyksen kohdalla.

Sillä, miten paljon eettisiä ja moraalisia ongelmia oppilaat yhdistivät eri eläinryhmiin (Liite 2: Osa 3, kysymys 4), ei näyttänyt olevan mitään yhteyttä oppilaiden tieto-osioista saamiin pisteisiin.

Oppilaiden tiedot turkiseläinten pito-ongelmista korreloivat positiivisesti ($P < 0,01$) sen kanssa, miten hyvin eläinten fyysinen terveys heidän mielestään hoidettiin (Liite 2: Osa 3, kysymys 5). Millään muulla eläinryhmällä ei ollut suhdetta kysymyksen kanssa.

Miten paljon oppilaiden mielestä otetaan huomioon turkiseläinten käyttäytymistarpeet nykyisessä eläintenhoitokäytännössä ja elinympäristössä, jossa eläimiä pidetään (Liite 2, Osa 3, kysymys 6) osoittautui negatiivisesti korreloivaksi ja tilastollisesti merkittäväksi sen kanssa, miten paljon oppilaat tiesivät näiden ryhmien pidossa ilmenevistä ongelmista ($P < 0,01$). Samansuuntainen, mutta vahvempi korrelaatio löytyi tuotantoeläinten ryhmässä ($P < 0,01$). Mitä enemmän oppilaat uskoivat tietävänsä tuotantoeläinten ja turkiseläinten käyttäytymistarpeista nykyisessä eläintenhoitokäytännössä ja eläinten elinympäristössä, sitä vähemmän he saivat pisteitä tieto-osiossa. Mikään muu eläinryhmä ei osoittanut samanlaista suhdetta kysymykseen.

Ryhmiin seuraeläimet, kanat ja koe-eläimet ei löytynyt mitään suhteita ylipäätään.

6.4 Tulosten yhteenveto

Oli tavallista, että oppilailla oli yhteys eläimeen lähinnä kotona. Sukupuolella oli yhteys siihen, millainen suhde oppilaalla oli eläimiin. Eläimet olivat oppilaille tärkeitä. Eläinryhmistä erityisesti seuraeläimet olivat oppilaille tärkeitä. Terveystä, käyttäytymisestä ja tuotannosta oppilaat arvottivat viimeksi mainitun vähiten tärkeäksi seikaksi eläintenpidossa ja eläinsuojelukysymyksissä.

Aktiivinen työ eläinsuojelukysymyksissä lain sallimissa rajoissa korreloi positiivisesti oppilaiden kokemuksiin eläinten tärkeydestä. Laittomiin keinoihin turvautumista pidettiin erittäin sopimattomana tapana toimia eläinten hyväksi eläinsuojelukysymyksissä.

Vain pieni määrä oppilaista jätti ruokavaliostaan pois eläinperäisiä tuotteita, ja kertoi valintaperusteeksi pääasiassa ruuan ravintoaine- ja rasvapitoisuuden. Uskonnolliset syyt olivat vähäisimmät ruokavalioon vaikuttavista syistä.

Jopa yli kolmasosa oppilaista ei valinnut käyttöön tuotteita, jotka oli valmistettu nahasta ja/tai turkiksesta. Samaan kategoriaan kuuluivat myös ne vastanneet, jotka tietoisesti olivat käyttämättä eläinkokeilla testattuja kauneudenhoitotuotteita, esimerkiksi shampoota ja meikkejä. Vahvimaksi syyksi kulutustapoihin arvioitiin eläineettiset syyt.

Oppilaat pitivät ihmisen oikeuksia suurempina kuin eläimen oikeuksia riippumatta siitä, miten tärkeinä he pitivät eläimiä. Enemmistö oppilaista oli sitä mieltä, että oli hyväksyttävää tappaa eläin ihmisen tarpeiden tyydyttämiseksi, mutta ihmisellä on moraalinen velvollisuus suojata eläintä kärsimykseltä.

Mittaus oppilaiden arvioista omista tiedoistaan koskien eläintenpitoa eri eläinryhmissä osoitti sekä positiivisia että negatiivisia suhteita. Tietyissä eläinryhmissä ei ollut minkäänlaista suhdetta sillä, miten oppilaat arvioivat tietävänsä eläinryhmien käyttäytymistarpeet ja kuinka ne otetaan huomioon nykyaikaisessa eläintenpidossa, miten he uskoivat fyysisen terveyden hoidettavan ja mitä hyvinvointiongelmia, eettisiä ja moraalisia ongelmia oppilaat uskoivat olevan olemassa.

Tietämys tuotantoeläimistä ja turkiseläimistä korreloivat negatiivisesti muun muassa siihen, miten paljon oppilaat arvioivat tietävänsä näiden eläinryhmien käyttäytymistarpeista nykyisessä eläintenhoitokäytännössä ja elinympäristössä, jossa eläimiä pidetään.

Oppilaiden tietämys tuotantoeläimistä oli esimerkki ryhmästä, joka korreloi positiivisesti muun muassa siihen, miten paljon oppilaat uskoivat tietävänsä eläinten hyvinvointiongelmista. Yllättäen tiedot seuraeläimistä ja kanoista eivät korreloineet lainkaan mihinkään arvioituihin tietoihin.

7 POHDINTA

Tutkimuksen mukaan oli tavallista, että lukio-oppilailla oli suhde eläimiin kotona. Analyysi osoitti, että sukupuolella oli vaikutus siihen, missä yhteyksissä oppilaat olivat tekemisissä eläinten kanssa. Miespuolisilla opiskelijoilla toteutui naisia useammin suhde eläimiin kalastamalla, metsästämällä, valokuvaamalla eläimiä, jne. Useampi naispuolinen oppilas sen sijaan ratsasti, kilpaili hevos- tai koiraurheilussa, jne. Tutkimuksessa ei selvitetty, haluaisivatko ne oppilaat, joilla ei ole lainkaan suhdetta eläimiin, mahdollisesti olla jollain tavalla osallisena eläinten hyvinvointia tukemassa. Kuten Viitanen (1998) toteaa, nuorten osallisuuden tukemisessa on kyse osallisuuden muotojen määrätietoisestä etsimisestä. Tarkoituksellinen, mielekäs ja viihtyisä toiminta takaavat toimintojen kestävyuden. Nuorten saaminen mukaan yksinäisyyttä korostavaan kansalaistoimintaan ja ympäristön eteen tehtävään työhön jäsentävät nuorten elämää laajemminkin.

Vesänen ym. (2012) totesivat tutkiessaan lukiolaisille yleisesti tärkeitä asioita, että lemmikkieläimet ovat merkittäviä yli puolelle lukio-oppilaista, mutta täysin merkityksettömiä jopa 16 %:lle lukiolaisista. Tässä tutkimuksessa ei huomioida Vesasen ym.:n (2012) tapaan lukiolaisen elämän muita osa-alueita, vaan keskitytään tarkastelemaan pelkästään eläinten tärkeyttä. Todettiin, että oppilaat pitivät eläimiä yleensä hyvin tärkeinä. Sekä naiset että miehet pitivät lemmikkieläimiä itselleen tärkeämpinä kuin muita eläimiä, mikä voi johtua siitä, että hyvin monella kyselyyn vastanneista oli lemmikki kotona, ja ehkä jatku-

vassa kontaktissa olevaa eläintä kohtaan tunnetaan vahvempaa empatiaa kuin eläimiin, joita nähdään televisiossa tai eläintarhoissa. Hoitokeskeinen näkökulma jättää juuri tilaa tällaisille moraalisisille tulkinnoille, sillä näkökulma arvioi eläimiä ja niiden kohtelua ihmisen perspektiivistä. Eläinten sopiva käsittely määritellään niistä lähtökohdista, mitkä toiminnot ovat merkkejä hyvistä ominaisuuksista ihmisessä hoitokeskeisen näkökulman mukaan (Sandøe & al. 1997). Sen perusteella, että oppilaat arvostivat eri eläinryhmiä eri tavoin, ei tuloksista saada tukea olettamukselle, että hoitokeskeinen näkökulma olisi ollut yleisesti perusteena oppilaiden näkökannoille.

Jensenin mukaan (2002) terveyden, käyttäytymisen ja tuotannon yhteisvaikutusta täytyy arvioida eläimen hyvinvointia ratkaistaessa. Jensen tarkoittaa, että tuotannon tulisi painaa vaakakupissa vähiten verrattuna kahteen muuhun kriteeriin. Oppilaat yhtyivät viimeksi mainittuun ja ilmaisivat, että eläinten hyvä fyysinen terveys tulisi olla tärkein kriteeri eläin-tuotannossa. Oppilaiden mielestä eläintenpidossa pitäisi keskittyä pääasiassa fyysiseen terveyteen, mikä oli johdonmukainen tulos, sillä he vastasivat myös, että eläinten fyysinen terveys on tärkeintä eläinsuojelukysymyksissä. Tuotantonäkökulma saisi oppilaiden mielestä jäädä vähimmälle huomiolle eläintenpidossa, mikä oli yhteneväistä eläinsuojelukysymykseen annettujen vastausten kanssa.

Kovin yllättävää ei ollut tutkimuksesta saatu tieto, että mitä korkeammalle oppilaat luokittelivat käyttäytymis- ja terveystieteet sitä tärkeämpiä eläimet olivat heille. Koska suuri osa oppilaista piti eläimiä erittäin tärkeinä, vahvistui teoria siitä, että lukiolaisilla ylipää-tään oli taipumus arvioida eläintenpitoa enemmän eläimen tarpeista lähtien kuin ihmisen voitontavoittelun näkökulmasta. Tältä kannalta hoitonäkökulma ei vaikuttanut olevan kovin pitävä lukiolaisten keskuudessa. Sandøen ym.:n (1997) mukaan hoitokeskeinen näkökulma ei niinkään keskity eläimen kärsimyksen ja oikeuksiin. Hoitokeskeisen näkökulman mukaan ihmisellä on velvollisuuksia eläimiä kohtaan vain siksi, että ihminen luultavimmin kohtelee myös muita ihmisiä huonosti, mikäli hän ei tunne myötätuntoa eläimiä kohtaan. Hoitokeskeinen näkökulma ei ole huolissaan eläimistä vaan keskiössä on ihminen (Sandøe & al. 1997). Näkökulma ei siis ole yhteneväinen sen tosiasian kanssa, että suuri osa oppilaista piti eläimiä erittäin tärkeinä, ja käyttäytymis- ja terveystieteet arvostettiin merkittävästi tärkeämmiksi kuin tuotantonäkökanta.

Viitasen (1998) mukaan vapaaehtois- ja yhdistystoiminta ovat luotettuja vaikuttamiskeinoja nuorten parissa. Helve (2002) toteaa lisäksi, että suomalaiset nuoret ovat mukana kansainvälisissä ja verkostoituneissa eläintenvapautusjärjestöjen toiminnassa. Tässä tutkimuksessa ei pyritty selvittämään, osallistuvatko lukiolaiset aktiivisesti sellaisten järjestöjen toimintaan, jotka tekevät aktiivisesti työtä eläinten hyvinvoinnin edistämiseksi. Sen sijaan haluttiin selvittää, millaisina vaikutuskeinoina oppilaat pitivät osallistumista tällaisten järjestöjen toimintaan. Vastauksista ilmeni, että mitä tärkeämpinä oppilaat pitivät eläimiä, sitä tehokkaampana he kokivat aktiivisen työskentelyn eläinsuojelukysymyksissä laillisissa rajoissa. Vesanen ym. (2012) ovat saaneet samanlaisia tuloksia: enemmistö lukiolaisista on kiinnostunut vaikuttamaan tärkeiksi kokemiinsa asioihin demokratian keinoin. Mielenkiintoista oli, että lain ulkopuolella tapahtuvaan aktiiviseen eläinsuojelutyöhön suhtauduttiin kielteisesti. Kielteisen suhtautumisen taustalla saattavat olla oppilaiden mielipiteisiin vaikuttavat ympäristön asenteet (Kaikkonen 1999). Kuitenkin useampi kuin joka kymmenes oppilaista piti eläinsuojelua niin tärkeänä, että lain rikkominen olisi hyväksyttävää. Vesasen ym.:n (2012) mukaan lukiolaiset hyväksyvät kansalaistotelemattomuuden tilanteissa, missä ”tarkoitus pyhittää keinot” ja ketään ei vahingoiteta. Tällöin tarkoituksena on herättää keskustelua esimerkiksi eettisistä ongelmista. Tulosten valossa voidaan pohtia, pitävätkö nämä oppilaat nykypäivän lainsäädäntöä riittämättömänä suojaamaan eläimiä, ja kokevat sen vuoksi oikeutetuksi lakipykälien ohittamisen saavuttaakseen ”moraalisen oikeuden”. Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe voisi olla, miten oppilaat olisivat valmiita muokkaamaan ”siviilioikeuksia” eläinsuojelukysymyksissä.

Mitä merkittävämpänä oppilaat pitivät eläimiä yleensä, sitä paremmaksi vaikutusmahdollisuudeksi oppilaat kokivat metodin, jossa he itse omistautuvat omaksumaan tietoa eläimen tarpeista ja käyttäytymisestä kirjallisuuden, median, ym avulla. Tutkimuksessa ei jaoteltu eri vaikutuskanavia omiksi kohdiksi, mutta Vesasen ym. (2012) havaintojen mukaan kirjallisuudella on nuorille yleensä vain vähäinen merkitys tiedonlähteenä. Sosiaalinen media ja internetin uutissivut sen sijaan tavoittavat nuorista suurimman osan. Koska kirjat ovat vain harvalla nuorella tiedonlähteenä ja vaikutusmahdollisuutena, voidaan kyseenalaistaa kirjallisuuden käyttäminen vaikutuskeinona nuorten kohdalla. Lukiolaisnuoret ovat tulevaisuuden aikuisia ja joudutaankin kysymään, minkä verran kirjallisuus tulee jatkossakaan olemaan tiedonlähteenä. Mikäli lukiolaisten mielipiteisiin halutaan vaikuttaa ja heidän ajatteluaan kehittää, tulisikin ehkä ennemmin käyttää uutiskanavina internetin uutissivus-

toja ja sosiaalista mediaa, jotka sekä Vesasen ym.:n (2012) mukaan että Taloustutkimuksen (2007) mukaan ovat keskeisiä informaation lähteitä.

Viitasen (1998) mukaan yhteiskunnassa tarvitaan selviytymiskykyisiä ja yhteistoimintaan pystyviä nuoria, jotka ovat valmiita kohtaamaan eteen nousevat ongelmat ja kysymykset oikeudenmukaiseen ja demokraattiseen ratkaisuun pyrkivinä persoonallisuuksina. Kulttuurisia muutoksia ja uusia kysymyksiä syntyy alati lisää, eikä ole yhdentekevää, miltä pohjalta nuori ihminen etsii niihin vastauksia. Siksi onkin lupaavaa, että eläimiä tärkeinä pitävät oppilaat kokevat toimivaksi vaikutusmahdollisuudeksi lukea ja seurata eläinsuojelukysymysten huomioon ottamista lainsäädännössä. Juuri lukioikäiset alkavat ajatella asioita koko yhteiskunnan ja lainsäädännön kannalta (Järvinen 2009) ja ovat kiinnostuneita vaikuttamaan tärkeiksi kokemiinsa asioihin sekä edustuksellisen demokratian että suoran demokratian keinoja käyttäen (Vesanen & al. 2012).

Eläinten oikeuksia koskevissa vastauksissa oli edustettuna kaikkia kyselylomakkeen vastausvaihtoehtoja. Yhdessä ääripäässä eläimet ovat ihmisten hyödyksi, toisessa ääripäässä eläimillä on samat oikeudet kuin ihmisillä. Jensen (2002) uskoo, että useimpien ihmisten mielipiteet asettuvat näiden kahden ääripään välille. Tutkimus vahvisti väittämää, sillä 81,0 % oppilaiden mielipiteistä asettui edellä esiteltyjen kahden ääri näkemyksen välille. Suurin osa oppilaista (63,4 %) oli sitä mieltä, että eläimet tyydyttävät ruuan ja muiden tuotteiden tarpeemme, mutta kun otamme tehtäväksemme eläinten hoidon, on meillä myös moraalinen vastuu suojella eläimiä kärsimykseltä. Tällöin on myös hyväksyttävää tappaa eläin, jotta meidän tarpeemme tyydyttyvät. Suuri osa vastaajista (17,6 %) oli kylläkin sitä mieltä, että nykypäivän eläintenpito ei ole hyväksyttävää. Heidän mielestään eläimen tappaminen ei ole hyväksyttävää, mikäli eläin ei ole saanut elää täyttä luonnollista elämää sellaisessa ympäristössä, joka mahdollistaa eläimen täyden luonnollisen käyttäytymisen ja tarpeet. Olisi epävarmaa lokeroida mielipiteitä tiettyihin lokeroihin, mutta tutkimus osoitti ainakin, että vain harvat oppilaat (9,2 %) näyttivät osoittavan sympatiaa Narvesonin näkemyksille eläinten täydellistä oikeuksien puuttumisesta (Sandøe & al. 1997) Hiukan useamman (9,9%) mielipide oli yhteneväinen eläinoikeusnäkökulman kanssa, joka Sandøen ym.:n (1997) mukaan painottaa yhtäläisiä oikeuksia kaikille yksilöille, niin eläimille kuin ihmisille. Näkemyksen mukaan ei ole oikeutettua tappaa yksilöä jonkun toisen yksilön hyödyksi (Regan 2001). Utilitarismia (Sandøe & al. 1997) voitaisiin pitää sellaisena näke-

myksenä, joka asettuisi johonkin näiden kahden äärimielipiteen keskivaiheille, sillä Sandøe ym. (1997) selittävät filosofian näkevän hyväksyttävänä tappaa eläin lihan tähden ja täten täyttää ihmisen tarve, edellyttäen, että eläin on elänyt hyvän elämän, ja sitä ei ole altistettu tarpeettomalle kärsimykselle. Tämä ajatus käy hyvin yhteen oppilaiden ajatuksiin eläinten oikeuksista. Johdannossa esitellyistä filosofioista (utilitarismi, eläinoikeusnäkökulma, laji-integriteettinen näkökulma, hoitokeskeinen näkökulma ja ”smärtismi”) juuri utilitarismi vastaa parhaiten niitä mielipiteitä, mitä suurin osa oppilaista painotti. Tuloksista ilmeni myös, että oppilaat pitivät ihmisen oikeuksia suurempina kuin eläimen oikeuksia riippumatta siitä, miten tärkeinä he pitivät eläimiä.

Lukiolaiset lähestyvät luontoa ja eläimiä koskevassa arvomaailmassaan Helven (1997) tarkoittamia humanisteja ja vihreää maailmankuvaa: Oppilaat totesivat eläimillä olevan oikeuksia, mutta pitivät kuitenkin ihmisten oikeuksia suurempana kuin eläinten oikeuksia. Lain puitteissa tapahtuva aktiivinen toiminta eläinten hyväksi oli hyväksyttävää. Oppilaissa ei ollut tämän tutkimuksen näkökulmasta katsottuna Helven (1997) luokittelun mukaisia individualisteja, jotka voisivat ottaa oikeuden jopa omiin käsiinsä, ja joiden toiminta ilmeni jopa anarkistisena. Laittomien vaikutustapojen käyttöä pidettiin päinvastoin hyvin paheksuttavana. Pieni osa oppilaista, erityisesti miespuolisista oppilaista, voisi lukeutua traditionalisteihin korostaessaan tuotantoa ja maatilallisen saamaa hyötyä tuotantoeläinten hoidossa. Tulos oli jollain tavalla odotettu, sillä vastaajista yli 10 % oli asunut tai asuu yhä maatilalla. Tutkimuksen aineisto ei kuitenkaan riitä yleistämään juuri maatilallisten lapsia traditionalisteiksi. Lisäksi tulee muistaa, että nuorten arvot ja arvomaailma ovat vaihtuvia. Vaikka nuori olisi tässä tutkimuksessa määritelty humanistiksi, hän voi toisessa yhteydessä olla individualisti tai vaikkapa traditionalisti (Helve 1997).

Tutkimuksen mukaan suurimmalla osalla oppilaista oli eläinperäinen ruokavalio (86,4 %) ja pieni osa oli eri tasojen vegetaristeja tai vegaaneja. Eläineettiset syyt eivät olleet suurimpana syynä oppilaiden ruokavaliovalintoihin vaan terveydelliset syyt, kuten rasva- ja ravintoainesisällöt, painoivat päätöksissä enemmän. Ennen tutkimusta asetettu hypoteesi ruokavalioiden syistä ei täten pitänyt paikkaansa. Tutkimus ei myöskään vihjannut, että eläinperäisten ruoka-aineiden pois jättäminen olisi lukiolaisten keskuudessa yleistä. Entä miten lukiolaiset edustivat koko ikäryhmäänsä yhteiskunnan tasolla eläinperäistä ravintoa

syömättömänä ryhmänä? Siihen tämä tutkimus ei keskittynyt, mutta jatkotutkimuksena aihe voisi olla kiinnostava.

Se, etteivät lukiolaisten ruokavaliovalinnat suuressa määrin riippuneet taloudellisista tekijöistä, voi johtua siitä, että luultavimmin monet oppilaat asuivat edelleen kotona ja eivät itse tehneet ruokaostoksia. Sellaisissa tapauksissa ruuan hinta ei vaikuta oppilaiden henkilökohtaiseen rahatilanteeseen, ja he eivät ehkä ole tarkemmin pohtineet hintakysymystä sen tuntuessa merkityksettömältä tässä vaiheessa.

Tutkimus vahvisti hypoteesin, että eläineettiset syyt vaikuttivat vahvimmin oppilaiden valintoihin olla käyttämättä eläimistä valmistettuja ja/tai eläimillä testattuja tuotteita. Helven (2002) mukaan jopa kaksi kolmasosaa lukiolaisnuorista olisi valmiita tinkimään omasta elintasostaan ympäristöongelmien vähentämiseksi. Vihreä maailmankuva ohjaa nuorta suojelemaan luontoa ja ottamaan sen huomioon käytöksessään. Kulutusvalinnat ja ruokavaliovalinnat ovat konkreettisia valintoja. Enemmän kuin kolmasosa oppilaista tekikin valinnan olla käyttämättä eläimistä valmistettuja ja/tai eläimillä testattuja tuotteita. Johtopäätöksenä voidaan esittää, että oppilaiden oli mahdollista vaikuttaa ostoksiinsa ja heidän mielestään oli eläineettisesti syytä jättää käyttämättä sellaisia kulutustavaroita kuin meikkejä, nahkatavaroita, turkiksia, ym.

Oppilaiden ruokavalio pohjautui vahvemmin terveyssyihin kuin eläineettisiin syihin, joten tässä kohtaa hypoteesi ei täytynyt. Heräsi ajatus, pitävätkö oppilaat yleisesti ottaen moraalisesti puolusteltavampana syödä eläinperäistä ruokaa esimerkiksi sen ravintosisällön vuoksi kuin sellaisen materian ostamisen, joka ei ole elintärkeää ja täyttää enemmänkin esteettisen funktion? Tämä vaikutelma on yhteneväinen utilitarismin kanssa, jonka mukaan on hyväksyttävää tappaa eläin lihan vuoksi (Sandøe & al. 1997).

Oppilaista 5,3 % jättäisi käyttämättä lääkkeitä edellä mainituin syin. Tuloksen voisi kyseenalaistaa melko suurena osuutena vastanneista. Tulos voi olla seurausta epäselvästi muotoillusta ja siten väärin ymmärretystä kysymyksestä. Vaihtoehtoisesti vastausvaihtoehto merkittiin miettimättä lähemmin, pitikö väite paikkansa vai ei.

Oppilaiden käsityksiä omasta tietämyksestään ja todellista tietämystä mittaavassa osiossa voisi törmätä *uskomuksen* käsitteeseen. Sanalle *uskomus* voi laittaa lähes yhtäläisyysmerkin sanan *tieto* kanssa sillä erolla, että uskomus voi perustua täysin virheelliseen tietoon, mutta oppilas saattaa pitää sitä oikeana ja totena. Sigelin (1985) määrittelemänä uskomus on kokemuksista muodostunut rakennelma, jota pidetään totuutena, ja joka ohjaa ihmisen toimintaa. Oppilaiden vastauksissa onkin pääosin kyse heidän uskomuksistaan eläintenpidosta ja eläinten hyvinvointiongelmista.

Oppilaiden tiedot tuotantoeläinten ongelmista ja ylläpidosta korreloivat negatiivisesti sen kanssa, miten paljon he itse arvioivat tietävänsä eläinryhmän luonnollisista tarpeista, luonnollisesta käyttäytymisestä, hyvinvointiongelmista ja jopa kuinka paljon he arvioivat tietävänsä tuotantoeläinten fyysisen terveyden hoidosta. Tuotantoeläinten kohdalla oppilaat siis arvioivat oman tietämyksensä huonommaksi kuin mitä se todellisuudessa oli. Tulos oli mielenkiintoinen, sillä suurin osa oppilaista ei arvostanut tuotantoeläimiä heille tärkeimmäksi eläinryhmäksi. Odotus oli, että suhde olisi voimakkain siinä eläinryhmässä, jonka oppilaat arvioivat itselleen tärkeimmäksi. Tämä ryhmä oli seuraeläimet. Oppilaiden tietämys seuraeläimistä korreloi niukan positiivisesti ainoastaan siinä, miten he uskoivat tietävänsä eläinryhmän hyvinvointiongelmista, mitä eettisiä ja moraalisia ongelmia eläintenpidossa ja kasvatuksessa on, ja miten hyvin heidän mielestään eläinten fyysinen terveys hoidettiin nykyisessä eläintenpidossa. Jensen (2002) kirjoittaa, että merkittävin syy hyvinvointiongelmiin ilmeneeseen seuraeläimissä on ihmisen taipumus asettaa esimerkiksi koiralle inhimillisiä ajattelutapoja ja reaktiomalleja. Sitä, että oppilaiden omilla arvioilla omista tiedoistaan ja pistemäärillä ”tieto-osioista” oli niin vähän yhteisiä tekijöitä tässä eläinryhmässä, voidaan selittää Jensenin yllämainitulla väittämällä. Seuraeläimiä käsitellessään sen mukaisesti, mitä eläinten omistajat uskovat olevan parhaaksi eläimelle, mutta ”seuraeläimen paras” -käsitys ei vastaakaan eläimen luonnollista käyttäytymistä.

Oppilaiden tietämys turkiseläimistä korreloi positiivisesti sen kanssa, miten hyvin he uskoivat eläinten fyysisestä terveydestä pidettävän huolta nykypäiväisessä eläintenpidossa ja ylläpitotavassa. Lisäksi oli negatiivinen yhteys turkiseläintietämyksen ja turkiseläinten käyttäytymistarpeiden huomioista koskevissa kysymyksissä. Näin ollen, mitä enemmän oppilas uskoi tietävänsä, sitä vähemmän hänellä todellisuudessa oli tietoa. Sama päti

päinvastaiseen suuntaan: Mitä vähemmän kyselyyn vastannut uskoi osaavansa, sitä enemmän hänellä todellisuudessa oli tietoa.

Sillä, kuinka paljon eettisiä ja moraalisia ongelmia oppilaat yhdistivät eläinryhmien pitoon ja kasvatukseen, oli tilastollisesti merkityksetön, mutta silti negatiivinen suhde heidän tietämykseensä turkiseläimistä ja näiden ongelmista. Tätä tulosta on mielenkiintoista vertailla tutkimuksessa aiemmin havaittuun: yli kolmasosa oppilaista jätti käyttämättä tuotteita, jotka oli valmistettu eläimistä tai testattu eläimillä. Eläineettiset syyt olivat vahvimmat syyt valintapäätöksille. Tämän voi tulkita siten, että oppilaiden näkemysten mukaan turkiseläimiin liittyy moraalisia ja eettisiä ongelmia, joskaan he eivät olleet aivan selvillä, mitä hyvinvointiongelmia on olemassa. Yhtenä johtopäätöksenä voisi olla, että oppilaiden mielestä turkiseläinten kasvatusta ei ole moraalisesti puolusteltavissa, ja että tätä mielipidettä voi hyvin puolustaa ilman yksityiskohtaista tietämystä kettujen ja minkkien käyttäytymisestä ja tarpeista.

Se, että oppilaiden tietotaso korreloi negatiivisesti oppilaiden antamiin mielipiteisiin tuotantoeläinten ja turkiseläinten hoidon tasosta, mutta ei lainkaan mielipiteisiin koe-eläinten hoidon tasosta, oli odottamaton tulos. Tulos voi johtua oppilaiden eläinryhmiin saamien kontaktien määrästä. Saattaa olla, etteivät kaikki oppilaat olleet tavanneet kettuja tai minkkejä, ehkä he eivät olleet nähneet sellaista koskaan todellisuudessa. Myöskään tuotantoeläinten läheisyys ei kaikille ole itsestäänselvyys. Tällöin oppilaiden uskomukset eläinryhmistä voivat heijastua vastauksiin siten, että mitä huonommin he uskoivat tietävänsä tuotantoeläinten ja turkiseläinten hoidosta, sitä enemmän he tosiasiallisesti tiesivät. Ja päinvastoin. Koe-eläimiksi käytettävät jrsijät lienevät oppilaille tutumpia ja siten vastaukset noudattelevat neutraalia linjaa. On todennäköisempää, että useampi oppilas oli ollut tekemisissä jrsijöiden ja kaniinien kanssa, jotka ovat tavallisia myös tutkimuskäytössä. Nämä eläimet ovat myös tyypillisiä kotieläimiä, joita varmasti suurin osa oppilaista on aiemmin kohdannut. Ei ollut odottamatonta, että oppilaat tietäisivät enemmän sellaisten eläinten käyttäytymisestä ja tarpeista, joita he ovat tavanneet useammin kuin eläimistä, joita he eivät kohdanneet arjessa.

Kontaktien määrä ei kuitenkaan toimisi selityksenä sille, miksi oppilaiden arviot omasta tietotasostaan tuotantoeläinten hyvinvointiongelmista korreloivat positiivisesti heidän todellisen tietämyksensä kanssa. Miksi oppilaat arvioivat tietävänsä hyvin sekä hyvinvointiongelmista että hoidon tasosta, mutta todellisuudessa tietävät vain hyvinvointiongelmista? Vastausta voisi etsiä esimerkiksi koulujen opetussuunnitelmien sisällöistä: Esiopetuksessa opetetaan oikean ja väärän erottamista, minkä voi katsoa liittyvän eläinten hyvinvoinnista huolehtimiseen. Perusopetuksessa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004) opetetaan eläinten hyvinvointiin läheisesti liittyvää eläinten käyttäytymistä eli etologiaa; painotus on luonnoneläimissä. Edelleen lukion opetussuunnitelma (2003) antaa mahdollisuuden käsitellä biologian kursseilla eläinten hyvinvointia ja eläinten käyttäytymistä. Yksi ulottuvuus tälle tutkimukselle olisikin ollut selvittää annetun opetuksen yhteys oppilaiden tietomääriin. Miten opetusta painotettiin eri kouluissa? Mihin opetuksen painotukset perustuivat? Vaikuttiko esimerkiksi koulun sijainti, koko tai suuntautuminen biologian sisältöön?

Oppilaiden tietämys kanoista ei osoittanut mitään yhteyttä mihinkään. Yksi syy voi olla kysymyslomakkeen sanavalinta ”Broilerit”, joka oletettavasti oli vieras käsite oppilaille tässä yhteydessä. Sanavalinta ”teuraskanpojat” olisi saattanut olla sopivampi ja kuvaavampi valinta, ja tulos olisi voinut olla toinen.

(Jensen 2002) ja Lund (2002) viittaavat hollantilais-ruotsalaiseen tutkimukseen, jossa ilmeni, että maanviljelijät yhdistävät eläinten hyvinvoinnin ensisijaisesti fyysiseen terveyteen ja tuotantoon, kun taas kuluttajat yhdistävät eläinten hyvinvoinnin eläinten vapauteen ja luonnolliseen elämään. Tältä pohjalta ja omien tutkimustuloksien selvittyä olisi mielenkiintoista selvittää seuraavia asioita:

- Miten kaupunkilaisnuorten käsitys poikkeaa maalaisnuorten käsityksistä?
- Millä tavoin maatilallisten lasten mielipiteet ja osaaminen eroavat niistä, kenellä ei ole kosketusta tuotantoeläimiin tai eläimiin yleensä?

Oli vaikea tulkita, olisiko kouluissa tarvetta lisäkeskusteluille eläinten hyvinvoinnista, eläinetiikasta ja moraalista. Nykypäivän lukiolaiset näyttävät pääasiassa olevan tietoisia

eläintenpitoa koskevista ongelmista, vaikka puutteita tiedoissa löytyykin. Sen perusteella, että eläimet olivat oppilaille niin tärkeitä ja monella oppilaalla oli yhteys eläimeen kodin, harrastuksen tai luonnon kautta, saattaisi löytyä kysyntää opiskella lisää eri tarkoitukseen käytettävistä eläimistä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: Vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1999. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Porvoo: WSOY.
- Abelson, R.P. 1986. Beliefs are like possessions. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 16 (3), 223–250
- Antill, J.K. 1987. Parents' beliefs and values about sex roles, sex differences, and sexuality; Their sources and implications. Teoksessa Shaver, P. & Hendrick, C. (toim.) *Sex and gender. Review of personality and social psychology* 7. London: Sage 294-328.
- Appleby, M. & Hughes, B. 1997. *Animal Welfare*. New York: CAB International.
- Arola, P. 1998. Pieni puheenvuoro demokratiasta: kansalaisoppiminen voi pelastaa demokration. Teoksessa Helve, H. *Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Björklund, L., Hernander, L., Lindström, L., Mille, C., Persson, S. & Sölvesdotter, M. 2010. *Naturligt Beteende. Verkligheten kolliderar med djurens behov*. Stockholm: DMM.
- Clutton-Brock, J. 1992. The process of domestication. *Mammal Review* 22 (2), 79–85.
- Dunderfelt, T. 1999. *Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen*. 9. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
- EHK Eläinten hyvinvointikeskus. 2012. *Eläinten hyvinvointi Suomessa. Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti*. Helsinki: Evira.
- European Commission. 1997. *The Welfare of Intensively Kept Pigs. Report of the Scientific Veterinary Committee*. <URL http://ec.europa.eu/food/fs/sc/oldcomm4/out17_en.pdf> (Viitattu 1.1.2003.)

- European Commission. 2000. The Welfare of Chickens Kept for Meat Production (Broilers). Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare. Health and consumer protection directorate-general. Directorate B – Scientific Health Opinions. <URL http://ec.europa.eu/food/fs/sc/scah/out39_en.pdf> (Viitattu 1.1.2003.)
- European Commission. 2001. The Welfare of Animals Kept for Fur Production. Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare. Health and consumer protection directorate-general. <URL http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/international/out67_en.pdf> (Viitattu 1.1.2003.)
- Flannigan, G. & Stookey, J. 1998. Stable Vices: A Measure of Poor Welfare. <<http://www.usak.ca/wcvm/herdmed/applied-ethology/articles/flannigan.html>> (Viitattu 1.1.2003.)
- Fraser, A.F. & Broom, D.M. 1997. Farm animal behavior and welfare. New York: CABI.
- Fraser, A.F. & Broom, D.M. 2007. Domestic animal behavior and welfare. Wallingford, UK, Cambridge, Mass: CABI.
- Fraser, D. 1999. Animal ethics and animal welfare science: bridging the two cultures. *Applied Animal Behavior Science* 65, 171–189.
- Gillham, B. 2000. Developing Questionnaire. New York: Continuum.
- Grandin, T. (toim.) 1998. Genetics and the Behavior of domestic animals. San Diego: Academic Press.
- Hale, E.B. 1962. Domestication and the evolution of behavior. Teoksessa Havez, E.S.E. (toim.) The behavior of domestic animals. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Hautamäki, J., Säkkinen, T., Tenhunen, M., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen, G. 2012. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 59. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.
- Heikkilä, T. 1999. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Helve, H. 1993. Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Jyväskylä: Allianssi & Nuoristotutkimusseura.
- Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hertel, B.R. 1976. Minimizing Error Variance Introduced by Missing Data Routines in Survey Analysis. *Sociological Methods & Research* 4: 459–474.
- Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän yliopisto. <http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf> (Viitattu 31.8.2013.)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Jensen, P. 2002. Djurens beteende och orsakerna till det. Stockholm: LT.
- Jensen, P. 2009. The Ethology of Domestic Animals: An introductory text. New York: CABI

- Järvinen, V. (toim.) 2009. Keskinuoruuden kasvu ja kehitys – vanhempi nuoren kasvun tukena. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Kaikkonen, S. 1999. Lukiolaisten kokonaispersoonallisesta kouluviihtyvyydestä ja sen yhteydestä arvoihin ja humanisaatioon. Oulun yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöskirjatutkimus.
- Kallioniemi, A. 2005. Kvantitatiivinen tutkimus. <URL <https://apumatti.helsinki.fi/>> (Viitattu 26.5.2013.)
- Kohane, M.J. & Parsons, P.A. 1988. Domestication: evolutionary change under Stress. *Evolutionary Biology* 23, 31–48.
- Konsumentverket. 2003. <URL <http://www.konsumentverket.se>> (Viitattu 10.11.2003.)
- Kretchmer, K. & Fox, M. 1975. Effects of domestication on animal behaviour. *The Veterinary record* 96, 102-108.
- KvantiMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <URL <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>> (Viitattu 26.5.2013.)
- Kyselytutkimuslomakkeet. 2003. 132 oppilasta kolmesta eri lukiosta Pohjanmaalta.
- Lappalainen, E. 2012. Syötäväksi kasvatetut. Miten ruokasi eli elämänsä. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Laurila, P. 2007. ”Mä olen vielä nuori ja maailman on mulle auki.” Nuorten tulevaisuuskuvista – maailmankuvista ja elämismaailmasta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Lund, V. 2002. Ethics and animal welfare in organic animal husbandry. Swedish University of Agricultural Sciences. Alnarp.
- Maa- ja metsätalousministeriö. Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. <<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/seurajaharrastuselaintenhyvinvoinninneuvottelukunta.html>> (Viitattu 26.5.2013.)
- Maa- ja metsätalousministeriö. Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan määritelmä eläinten hyvinvoinnille. <http://www.mmm.fi/attachments/elaimet/seurajaharrastuselaintenhyvinvoinninneuvottelukunta/6HBwc3reF/SHEHVnKn_maaritelma_elainten_hyvinvoinnille.pdf> (Viitattu 26.5.2013.)
- Maaseutuvirasto. 2008. Eläinten hyvinvoinnin tuen opas. <http://www.mavi.fi/attachments/maaseutufi/5cFHFDdEc/891079_sikatila_LR.pdf> (Viitattu 26.5.2013.)
- Mellin, I. 2006. Tilastolliset menetelmät. <URL <http://math.aalto.fi/opetus/sovtoda/oppikirja/Testit.pdf>> (Viitattu 26.5.2013.)
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: Methelp.

- Myllyniemi, S. (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuoristotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Nespor, J. 1987. The Role of beliefs in the practice on teaching. *Journal of Curriculum Studies* 19 (4), 137–328.
- Nicol, C.J. 2000. Equine Stereotypes. <URL http://www.ivis.org/advances/Behavior_Houpt/nicol/chapter_frm.asp?LA=1> (Viitattu 1.1.2003.)
- Opetushallitus. 2000. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus. 2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Polit, D.F. & Hungler, B.P. 1997. *Nursing Research. Principles and Methods*. 5th Edition. Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Poutiainen, O. 1997. Nuorten arvot ja tietoyhteiskunta-asenteet. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta, käytännöllisen teologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Price, E. 1998. Behavioral Genetics and the Process of Animal Domestication. Teoksessa Grandin, T. (toim.) *Genetics and the Behavior of Domestic Animals*. New York: Academic Press.
- Price, E. 1999. Behavioral development in animals undergoing domestication. *Applied Animal Behaviour Science* 65, 245–271.
- Rausta-von Wright, M. 1998. Mistä hyvän nuoruuden kriteerit? Teoksessa Helve, H. (toim.) *Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Regan, T. 2001 *Defending Animal Rights*. Urbana: University of Illinois Press.
- Ryder, R.D. 2001. *Det politiska djuret*. Nora: Nya Doxa.
- Räsänen, H. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. <URL http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/koulutus/Ylempi_AMK_tutkinto/kudos/menetelmat/5_Kvantitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf> (Viitattu 30.8.2013.)
- Sandøe, P., Holtug, N. & Simonsen, H.B. 1996. Ethical limits to domestication. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 114-122.
- Sandøe, P., Crisp, H. & Holtug, N. 1997. Ethics. Teoksessa Appleby, M.C. & Hughes, B.O. (toim.) *Animal Welfare*. New York: CAB International.
- Sigel, I.E. 1985. A conceptual analysis of beliefs. Teoksessa Sigel, I.E. (toim.) *Parental belief systems. A psychological consequences for children*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.

- Suhonen, P. 1988. Suomalaisten arvot ja politiikka. Porvoo: WSOY.
- Taanila, A. 2012a. Määrällisen aineiston kerääminen. Saatavilla <url: <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf>> (Viitattu 30.8.2013.)
- Taanila, A. 2012b. Tilastoapu. <URL <http://tilastoapu.wordpress.com/2012/03/09/otantamenetelma/>> Päivitetty 9.3.2012. (Viitattu 30.7.2013.)
- Taloustutkimus. 2007. Verkkobrändien arvostus Suomessa. Uutiskirje 4/2007. <URL http://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutiskirje/uutiskirje_4_2007/nuoret_arvostavat_googlea_youtub/> (Viitattu 30.6.2013.)
- Tauriainen, A-B. 2001. Lukiolaisten luontopelot. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Thompson, A.G. 1992. Teachers' beliefs and conceptions: A synthesis of the research. Teoksessa Grouws, D.A. (toim.) Handbook of research mathematics teaching and learning. New York: Macmillan.
- Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. 2011. Kannanotto eläinten hyvinvoinnin opetukseen kouluissa.
- Vesänen, M., Koivukangas, P., Thuneberg, M. & Mikkilä, J. 2012. Tulevaisuuden tekijät. Tutkimus lukiolaisten arvomaailmasta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Helsinki: Suomen Lukiolaisten Liiton tutkimussarja, Osa 5.
- Viitanen, R. 1998. Nuorisotyön ja nuorten kansalaistoiminnan merkitys. Teoksessa Helve, H. (toim.) Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenvuotisjuhlakirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.
- Väisänen, J. 2003. Suullisesti. Linköpings universitet. Avdelning för Biologi, IFM.

LIITE 1: Kuvioissa ja taulukoissa esiintyvien muuttujien eli variaabelien määrittelyjä

*TAULUKKO 1. Määrittelyt, taulukko 5 ja kuvio 2. Kysymys 2, osa 1: ”Millainen yhteys si-
nulla on tai on ollut eläimiin?”*

Koodi	Määrittely
Suhde	On jonkinlainen eläimiin liittyvä suhde
Kotona	Asuu/ On asunut maatilalla ja/tai kotona on/ on ollut lemmikkieläin
Harrastus	Osallistuu aktiivisesti eläinaktiviteetteihin ja/tai ratsastaa ja/tai kilpailee he- vos-/koiraurheilussa
Luonto	Kalastaa paljon ja/tai metsästää syksyihin ja/tai kerää hyönteisiä ja/tai valo- kuvaa eläimiä harrastukseksi

*TAULUKKO 2. Uudelleen kategorisointi, kysymys 5, osa 1: ”Mitä eläinkunnasta peräisin
olevia ruoka-aineita mahdollisesti käytät?”*

Koodi	Määrittely
Vegaani	A. En mitään.
Vegetaristi	B. Meijerituotteita ja munia, C. Kalaa ja äyriäisiä, D. Meijerituotteita, munia, kalaa ja äyriäisiä
Lihansyöjät	E. Meijerituotteita, munia, kalaa, äyriäisiä, lihaa ja kanaa, F. Kuten vaihtoeh- to E, mutta ei sianlihaa, G. Kuten vaihtoehto E, mutta ei naudanlihaa, H. Kuten vaihtoehto E, mutta ei kanaa, I. Muuta, mitä

*TAULUKKO 3. Määrittelyt, kuvio 4. Eri kysymysten priorisointi eläintuotannossa, kysymys
4, osa 1.*

Koodi	Määrittely
A	Harjoittaa eläintuotantoa, jossa panostetaan eläinten hyvään fyysiseen ter- veyteen, esimerkiksi sairauksien ja vammojen minimointiin.
B	Harjoittaa eläintuotantoa, joka tähtää eläimen stressittömään elämään.
C	Harjoittaa eläintuotantoa, jossa eläimet voivat toteuttaa luonnollisia käyttäy- tymistarpeitaan.
D	Tuottaa kuluttajille korkealaatuisia tuotteita, esimerkiksi ravintosisältö, maku, ulkonäkö, hyvä säilyvyys.
E	Tuottaa tuotteita, joiden hinna tovat kuluttajille alhaiset.
F	Tehokas tuotanto, jolla on hyvä taloudellinen kannattavuus maatilalliselle.

TAULUKKO 4: Määrittelyt, kuvio 5. Syyt oppilaiden ruokavaliolle, kysymys 6, osa 1.

Koodi	Määrittely
A	Perheen perinteet
B	Terveysyyt, esim. ravinto- ja rasvasisältö
C	Sairausyyt, esim. allergiat
D	Ympäristölliset syyt, esim ympäristövaikutukset, uhanalaiset lajit, saasteet
E	Eläineettiset syyt
F	Uskonnolliset syyt
G	Taloudelliset syyt

Liite 1 jatkuu seuraavalle sivulle.

TAULUKKO 5: Määrittelyt, kuvio 6. Syyt tiettyjen tuotteiden käyttämättä jättämiseen. Kysymys 10, osa 1.

Koodi	Määrittely
A	Esteettiset syyt
B	Sairausyyt, esim. allergiat
C	Ympäristölliset syyt, esim. uhanalaiset lajit
D	Eläineettiset syyt
E	Uskonnolliset syyt
F	Taloudelliset syyt

TAULUKKO 6: Määrittelyt, kuvio 7. Kysymys 3, osa 2.

Koodi	Määrittely
Fyysinen terveys	Osa 2 kysymys 3, vaihtoehdot A-C, M: A. Eläimen hyvä ravitseminen ja ruokinta, B. Fyysisten sairauksien minimointi, C. Fyysisten vammojen minimointi, M. Eläimet eivät koe nälkää tai janoa.
Tuotanto	Osa 2 kysymys 3, vaihtoehdot E-G: E. Eläimet lisääntyvät hyvin, F. Eläinten tehokas ja nopea kasvu, G. Eläimet antavat hyvän tuoton: esimerkiksi korkea maidon-, lihan- tai kananmunatuotanto
Käyttäytyminen	Osa 2 kysymys 3, vaihtoehdot H-L: H. Eläimelle ei aiheuteta pelkoa, I. Eläimelle ei aiheuteta kipua, J. Eläimelle ei aiheuteta epämiellyttävyyttä (esim. sopimaton makuu- ta), K. Eläimiä ei altisteta stressille, L. Eläimet voivat toteuttaa luonnollista käyttäytymistään elinympäris- tössään.

LIITE 2: Aineiston keräämiseen käytetty kyselylomake.

KYSELYTUTKIMUS: Lukiolaisten käsityksiä eläintenpidosta nykypäivän Suomessa.

Kyselytutkimus, osa pro gradu –tutkimustani

Olen Johanna Kauppinen ja opiskelen varhaiskasvattajaksi Oulun yliopistossa, Kajaanin Opettajankoulutuslaitoksessa. Pro gradu –tutkimukseni käsittelee eläintenpitoa Suomessa. Tärkeä osa tutkimustani on kyselytutkimus, joka kohdistuu lukiolaisnuoriin eri kouluissa Pohjanmaalla. Tutkimus tulee käsittämään noin 150 nimettömänä säilyvää osanottajaa, jotka ovat eri luokka-asteilta ja opinnoista. Tämä siksi, että saataisiin niin laaja osanottajien kirjo kuin mahdollista. Toivoisin, että voisitte auttaa minua tutkimuksessani. Olen hyvin kiitollinen osallistumisestanne. *Johanna Kauppinen, kasvatustieteiden yo*

Ohjeet

Tutkimus tapahtuu täysin anonyymisti. Tarvitsen tietää ainoastaan mitä vuosikurssia käyt, ja oletko nainen vai mies. Kaavakkeen täyttäminen kestää noin tunnin ajan ja kysely on jaettu useaan osaan tutkimuksen analyysin helpottamiseksi. Kysymykset on muotoiltu eri tavoin. Seuraavana esitellään kaikki ilmenevät kysymystyypit:

- Kysymystä seuraa erilaisia vastausvaihtoehtoja (merkitty suurin kirjaimin) ja Sinun tulee ympyröidä se vaihtoehto/ ne vaihtoehdot, jotka valitset. Joissain tapauksissa voit valita vain yhden vastausvaihtoehdon ja joissain tapauksissa sinulla on mahdollisuus ympyröidä yksi tai useampia vaihtoehtoja. Ohjeet ovat jokaisen kysymyksen yhteydessä.
- Kysymystä seuraa erilaisia toteamia (merkitty isoin kirjaimin). Jokaisen toteaman perään tulee merkitä numero asteikosta 1-6. Jokaisen kysymyksen yhteydessä on selvitys siitä, mitä asteikon numerot tarkoittavat.

Liite 2 jatkuu seuraavalle sivulle.

OSA 1

1. Mitä lukion vuosikurssia käyt? _____
Sukupuolesi? Laita rasti toisen vaihtoehdon perään. **Nainen** ____ **Mies** ____

2. Millainen yhteys Sinulla on tai on ollut eläimiin? Ympyröi yksi tai useampi vaihtoehto.

- A. Minulla ei ole koskaan ollut mitään eläintä.
- B. Mikään vapaa-ajan harrastukseni ei liity eläimiin.
- C. Asun maatilalla.
- D. Olen asunut maatilalla, mutta en asu enää.
- E. On lemmikkieläimiä kotona
- F. On ollut lemmikkieläimiä kotona, mutta ei ole enää.
- G. Osallistun aktiivisesti eläinharrastuksiin eläinten kanssa, esimerkiksi näyttelyihin, kerhotoimintaan, tottelevaisuus- ym. harjoituksiin.
- H. Ratsastan
- I. Kilpailen hevos-/ koiraurheilussa.
- J. Kalastan paljon.
- K. Metsästän itse syksyisin.
- L. Kerään hyönteisiä.
- M. Harrastan eläinten valokuvaamista.

3. Kuinka tärkeitä eläimet ovat Sinulle? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeitä, 2= lähes merkityksettömiä, 3= vähemmän tärkeitä, 4= melko tärkeitä, 5= tärkeitä, 6= erittäin tärkeitä)

- A. Eläimet yleensä ottaen ____
- B. Lemmikkieläimet ____
- C. Maatilan eläimet ____
- D. Villit eläimet (muussa kuin metsästystarkoituksessa) ____

4. Kuinka tärkeänä pidät seuraavien seikkojen priorisointia eläintuotannossa? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeää, 2= lähes merkityksetöntä, 3= vähemmän tärkeää, 4= melko tärkeää, 5= tärkeää, 6= erittäin tärkeää)

- A. Harjoittaa eläintuotantoa, jossa panostetaan eläinten hyvään fyysiseen terveyteen, esimerkiksi sairauksien ja vammojen minimointiin. ____
- B. Harjoittaa eläintuotantoa, jossa panostetaan siihen, ettei eläimille aiheudu stressiä. ____
- C. Harjoittaa eläintuotantoa, jossa eläimet voivat toteuttaa luonnollisia käyttäytymistarpeitaan ____
- D. Tuottaa kuluttajille korkealaatuisia tuotteita, esimerkiksi ravintoainesisältö, maku, ulkonäkö, hyvä säilyvyys. ____
- E. Tuottaa tuotteita, joiden hinnat ovat kuluttajille alhaiset. ____
- F. Tehokas tuotanto, jolla on hyvä taloudellinen kannattavuus maatilalliselle. ____

5. Mitä eläinkunnasta peräisin olevia ruoka-aineita mahdollisesti käytät? Ympyröi yksi vastausvaihtoehto. Jos mikään vaihtoehtoista A-H ei ole sopiva, ympyröi vaihtoehto I. ja kirjoita viivalle oma vastauksesi.

- A. En mitään
- B. Meijerituotteita ja munia
- C. Kalaa ja äyriäisiä
- D. Meijerituotteita, munia, kalaa ja äyriäisiä
- E. Meijerituotteita, munia, kalaa, äyriäisiä, lihaa ja kanaa
- F. Kuten vaihtoehto E, mutta ei sianlihaa
- G. Kuten vaihtoehto E, mutta ei naudanlihaa
- H. Kuten vaihtoehto E, mutta ei kanaa
- I. Muuta, mitä _____

6. Mikä on syynä ruokailutottumuksiisi? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= täysin merkityksetön syy, 2= melko merkityksetön syy, 3= vähemmän merkittävä syy, 4= merkittävä syy, 5= vahva syy, 6= erittäin vahva syy)

- A. Perheen perinteet _____
- B. Terveysyyt, esimerkiksi ravintoaine- tai rasvasisältö _____
- C. Sairausyyt, esimerkiksi allergiat _____
- D. Ympäristölliset syyt, esimerkiksi ympäristövaikutukset, uhanalaiset lajit, myrkyt _____
- E. Eläineettiset syyt _____
- F. Uskonnolliset syyt _____
- G. Taloudelliset syyt _____

7. Valitsetko ekologista ruokaa, jos ostat eläinkunnasta peräisin olevaa ruokaa?

Ympyröi yksi vastausvaihtoehto.

- A. Kyllä
- B. Ei
- C. Joskus
- D. En koskaan osta eläinkunnan tuotteita.

8. Mitä odotuksia Sinulla on ekologisesti tuotetusta eläinperäisestä ruoasta verrattuna tavallisesti tuotettuun ruokaan seuraavissa esitellyissä vaihtoehtoissa? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= ekologinen on paljon huonompi kuin tavallinen, 2= ekologinen on jonkin verran huonompi kuin tavallinen, 3= ekologinen ja tavallinen ovat yhtä huonoja, 4= ekologinen ja tavallinen ovat yhtä hyviä, 5= ekologinen on jonkin verran parempi kuin tavallinen, 6= ekologinen on paljon parempi kuin tavallinen)

- A. Eläinten hyvinvointi / eläinetiikka _____
- B. Kemikaalisisältö, esimerkiksi myrkyt, lääkejäämät mm. antibiooteista _____
- C. Ravintosisältö _____
- D. Tavaroiden säilyvyys, esimerkiksi "Parasta ennen" -päiväys _____
- E. Hinnat _____
- F. Ympäristövaikutukset _____

9. Ovatko jotkut seuraavista luetelluista tuotteista sellaisia, joita tietoisesti valiten et käytä? Hygieni- / kauneustuotteet, jotka on testattu eläimillä. Nahkasta valmistetut vaatteet, kengät, laukut, ym. Turkistuotteet tai lääkkeet. Ympyröi yksi tai useampi vastausvaihtoehto.

- A. Kyllä, hygieni- / kauneustuotteet, jotka on testattu eläimillä, esimerkiksi meikit, shampoo
- B. Kyllä, nahkasta valmistetut vaatteet, kengät, laukut, ym.
- C. Kyllä, turkistuotteet
- D. Kyllä, lääkkeet
- E. En valikoi tuotteita yllä mainituin perustein

Vastaa kysymykseen 10 vain, jos valitsit vaihtoehdon A, B, C tai D. Jos valitsit vaihtoehdon E, siirry kysymykseen 11.

10. Kuinka tärkeinä koet seuraavat syyt sille, että olet käyttämättä kysymyksessä 9 ympyröimiäsi tuotteita? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= ei mitään syytä, 2= lähes merkityksetön syy, 3= vähemmän merkittävä syy, 4= merkittävä syy, 5= voimakas syy, 6= erittäin voimakas syy)

- A. Esteettiset syyt ____
- B. Sairauteen liittyvät syyt, esimerkiksi allergiat ____
- C. Ympäristölliset syyt, esimerkiksi uhanalaiset lajit ____
- D. Eläineettiset syyt ____
- E. Uskonnolliset syyt ____
- F. Taloudelliset syyt ____

11. Oletko aktiivisesti mukana jossakin yhdistyksessä / organisaatiossa, joka aktiivisesti käsittelee jotakin / joitakin alla olevista kysymyksistä? Ympyröi yksi tai useampi vastausvaihtoehto.

- A. Ympäristö
- B. Uskonto
- C. Eläinten oikeudet
- D. Talous
- E. Ei, en ole aktiivinen missään yhdistyksessä / organisaatiossa, joka aktiivisesti käsittelee kohdissa A-D esitettyjä kysymyksiä.

OSA 2

1. Kuinka tärkeinä ja tehokkaina pidät seuraavaksi esiteltyjä tapoja eläinsuojelukysymyksiä koskevassa työssä? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= erittäin sopimaton tapa, 2= sopimaton tapa, 3= tehoton tapa, 4= melko hyvä tapa, 5= hyvä tapa, 6= erittäin hyvä tapa)

- A. Olla aktiivinen eläinsuojelukysymyksissä lain sallimissa rajoissa ____
- B. Olla aktiivisesti mukana erilaisissa organisaatioissa, jotka ryhtyvät toimintaan ja tekoihin, jopa lain ulkopuolella ____
- C. Lukea ja seurata, kuinka eläinsuojelukysymykset otetaan huomioon lainsäädännössä. ____
- D. Omaksua tietoutta eläimen tarpeista ja käyttäytymisestä kirjallisuuden, mediankanavien, ym. avulla ____
- E. Harjoittaa tutkimusta eläimen käyttäytymisestä ja hyvinvoinnista ympäristön ja ylläpidon parantamiseksi ____

2. Mitä oikeuksia eläimillä on Sinun mielestäsi? Ympyröi yksi vastausvaihtoehto.

- A. Eläimet ovat ihmisen hyväksi. Ihmisellä on oikeus ja velvollisuus hyödyntää niitä omiin tarkoituksiinsa. Ihmisen tarkoitusten saavuttamiseksi on hyväksyttävää tinkiä eläimen hyvinvoinnista.
- B. Eläimet tyydyttävät ruuan ja muiden tuotteiden tarpeemme. Kun ihminen ottaa hoitaakseen eläimen, on hänellä myös moraalinen vastuu suojata eläintä kärsimykseltä. On hyväksyttävää tappaa eläin ihmisen tarpeiden tyydyttämiseksi.
- C. On hyväksyttävää tappaa eläin tarpeidemme tyydyttämiseksi vain jos eläin saa elää täysin luonnollisen elämän sellaisessa ympäristössä, joka mahdollistaa eläimen luonnollisen käyttäytymisen ja tarpeet. Nykypäivän eläintenpito ei ole hyväksyttävää.
- D. Eläimillä on sama arvo ja samat oikeudet kuin ihmisillä. Meillä ei ole mitään oikeutta käyttää niitä hyväksi. Tappaminen ei ole hyväksyttävää.

3. Kuinka tärkeinä Sinä pidät alla esitettyjä seikkoja eläinsuojelukysymyksissä? Pisteytä jokainen toteamus asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan tärkeää, 2= lähes merkityksentöntä, 3= vähemmän tärkeää, 4= melko tärkeää, 5= tärkeää, 6= erittäin tärkeää)

- A. Eläimen hyvä ravitseminen ja ruokinta ____
- B. Fyysisten sairauksien minimointi ____
- C. Fyysisten vammojen minimointi ____
- D. Eläimet saavat pitkän elämän ____
- E. Eläimet lisääntyvät hyvin ____
- F. Eläinten tehokas ja nopea kasvu ____
- G. Eläimet antavat hyvän tuoton: esimerkiksi korkea maidon-, lihan- tai kananmunatuotanto ____
- H. Eläimille ei aiheuteta pelkoa ____
- I. Eläimille ei aiheuteta kipua ____
- J. Eläimille ei aiheuteta epä mukavuutta (esim. sopimaton makuualusta) ____
- K. Eläimiä ei altisteta stressille ____
- L. Eläimet voivat toteuttaa luonnollista käyttäytymistään elinympäristössään ____
- M. Eläimet eivät koe nälkää tai janoa ____

OSA 3

1. Miten arvioisit eläinten hyvinvointia suomalaisessa eläintenpidossa verrattuna muihin maailman osiin? Pisteytä jokainen ehdotus asteikolla 1-6. (1= paljon huonompi kuin Suomessa, 2= huonompi kuin Suomessa, 3= yhtä huono kuin Suomessa, 4= yhtä hyvä kuin Suomessa, 5= parempi kuin Suomessa, 6= paljon parempi kuin Suomessa)

- A. Muu Skandinavia ____
- B. Muut EU-maat ____
- C. Muu Eurooppa ____
- D. USA ____
- E. Aasia, Afrikka ja Etelä-Amerikka ____

2. Minkä verran mielestäsi tiedät seuraavien ihmisten huostassa pidettävien eläinryhmien käyttäytymisestä ja tarpeista? Pisteytä jokainen eläinryhmä asteikolla 1-6. (1= en mitään, 2= erittäin vähän, 3= jonkin verran, 4= melko paljon, 5= paljon, 6= erittäin paljon)

- A. Akvaariokalat ____
- B. Kalat kalanviljelylaitoksilla ____
- C. Lemmikkijyrsijät ja kaniinit ____
- D. Koe-eläinkäytössä olevat jyrsijät ja kaniinit ____
- E. Kissat ja koirat ____
- F. Undulaatit ja muut lemmikkilinnut ____
- G. Broilerit ____
- H. Munituskanat ____
- I. Siat ____
- J. Hevoset ____
- K. Nautakarja ____
- L. Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit ____

3. Minkä verran mielestäsi tiedät seuraavien ihmisten huostassa pidettävien eläinryhmien hyvinvointiongelmista? Pisteytä jokainen eläinryhmä asteikolla 1-6. (1= en lainkaan, 2= erittäin vähän, 3= hieman, 4= melko paljon, 5= paljon, 6= erittäin paljon)

- A. Akvaariokalat ____
- B. Kalat kalanviljelylaitoksilla ____
- C. Lemmikkijyrsijät ja kaniinit ____
- D. Koe-eläinkäytössä olevat jyrsijät ja kaniinit ____
- E. Kissat ja koirat ____
- F. Undulaatit ja muut lemmikkilinnut ____
- G. Broilerit ____
- H. Munituskanat ____
- I. Siat ____
- J. Hevoset ____
- K. Nautakarja ____
- L. Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit ____

4. Kuinka paljon eettisiä ja moraalisia ongelmia yhdistät eläinryhmien pitoon ja kasvatukseen? Pisteytä jokainen eläinryhmä asteikolla 1-6. (1= en mitään, 2= erittäin vähän, 3= vähän, 4= melko paljon, 5= paljon, 6= erittäin paljon)

- A. Akvaariokalat ____
- B. Kalat kalanviljelylaitoksilla ____
- C. Lemmikkijyrsijät ja kaniinit ____
- D. Koe-eläinkäytössä olevat jyrsijät ja kaniinit ____
- E. Kissat ja koirat ____
- F. Undulaatit ja muut lemmikkilinnut ____
- G. Broilerit ____
- H. Munituskanat ____
- I. Siat ____
- J. Hevoset ____
- K. Nautakarja ____
- L. Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit ____

5. Miten Sinun mielestäsi yleisesti ottaen hyvä fyysinen terveys toteutuu / otetaan kasvatuksessa huomioon seuraavien eläinryhmien kohdalla? Pisteytä jokainen eläinryhmä asteikolla 1-6. (1= erittäin huonosti, 2= huonosti, 3= melko huonosti, 4= hyväksyttävästi, 5= hyvin, 6= erittäin hyvin)

- A. Akvaariokalat ____
- B. Kalat kalanviljelylaitoksilla ____
- C. Lemmikkijyrsijät ja kaniinit ____
- D. Koe-eläinkäytössä olevat jyrsijät ja kaniinit ____
- E. Kissat ja koirat ____
- F. Undulaatit ja muut lemmikkilinnut ____
- G. Broilerit ____
- H. Munituskanat ____
- I. Siat ____
- J. Hevoset ____
- K. Nautakarja ____
- L. Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit ____

6. Miten paljon Sinun mielestäsi otetaan huomioon alla lueteltavien eläinryhmien käyttäytymistarpeet nykyisessä eläintenhoitokäytännössä ja elinympäristössä, jos sa eläimiä pidetään? Pisteytä jokainen eläinryhmä asteikolla 1-6. (1= ei lainkaan, 2= hyvin vähän, 3= vähän, 4= melko paljon, 5= paljon, 6= erittäin paljon)

- A. Akvaariokalat ____
- B. Kalat kalanviljelylaitoksilla ____
- C. Lemmikkijyrsijät ja kaniinit ____
- D. Koe-eläinkäytössä olevat jyrsijät ja kaniinit ____
- E. Kissat ja koirat ____
- F. Undulaatit ja muut lemmikkilinnut ____
- G. Broilerit ____
- H. Munituskanat ____
- I. Siat ____
- J. Hevoset ____
- K. Nautakarja ____
- L. Turkiseläimet, kuten ketut ja minkit ____

OSA 4

- Yhtä kysymystä kohti on kuusi vastausvaihtoehtoa (merkittyinä pienin aakkosin; a, b, c jne.). Sinun tulee valita kolme sellaista vastausvaihtoehtoa kunkin eläinryhmän kohdalta, joiden arvioit olevan kuudesta esitetystä eniten juuri kyseisten eläinten hyvinvointia heikentäviä tekijöitä.

1. Mitä erityisen vakavia ominaisongelmia uskot ilmenevän seuraavissa eläinryhmissä? Ympyröi jokaisesta eläinryhmästä kolme vaihtoehtoa, jotka ovat merkittävimmät hyvinvointia alentavat tekijät juuri ko. eläinryhmän kohdalla kuudesta mahdollisesta vaihtoehdosta.

A. Broilerikananpojat¹:

- a. Jalkaongelmat
- b. Liian ahtaat häkit
- c. Istuinorsien puute
- d. Luonnoton valaistusrytmi
- e. Höyhenten nokkiminen
- f. Rajoitettu ruokinta

B. Jalostusbroilerit (broilerien vanhemmat)¹:

- a. Rajoitettu ruokinta
- b. Loiset
- c. Sukupuolten välinen aggressiivisuus
- d. Kannibalismi
- e. Virikkeetön elinympäristö
- f. Rajoitettu vedensaanti

C. Hevoset²:

- a. Suurikokoisilla roduilla nopea kasvu aiheuttaa lonkkaongelmia
- b. Sopimattomat valaistustasot talleissa
- c. Anoreksia
- d. Liian vähän aikaa laiduntamiseen ja ravinnon etsimiseen
- e. Jalka- ja lihasvaivat
- f. Stereotypiat

D. Häkkiseuralinnut²:

- a. Luonnoton ilman lämpötila ja kosteus
- b. Yksipuolinen ympäristö
- c. Höyhenten nokkiminen
- d. Ruokinnan aiheuttamat suolistovaivat
- e. Istuinorsien puute
- f. Sosiaalisten kontaktien puute lajitovereihin

E. Akvaariokalat²:

- a. Huono vedenlaatu
- b. Sopimattomat yksilö- ja lajiyhdistelmät
- c. Voimakas jalostus lajille epäominaisen ulkonäön suuntaan vaikeuttaa kalojen kykyä ratkaista, mitkä yksilöt kuuluvat samaan lajiin.
- d. Sopimattoman kokoiset ja muotoiset akvaariot
- e. Aliravitsemus
- f. Sopimaton valaistusvoimakkuus

Liite 2 jatkuu seuraavalle sivulle.

F. Vapaana kasvatettavat munituskanat¹:

- a. Kannibalismi
- b. Ei pääsyä istumaorsille
- c. Ei mahdollisuutta hiekkakylpyihin
- d. Liian monta yksilöä samassa tilassa
- e. Höyhenten nokkiminen
- f. Rajoitettu ruokinta

G. Virikehäkeissä pidettävät munituskanat¹:

- a. Höyhenten nokkiminen
- b. Rajoitetut hiekkakylpymahdollisuudet
- c. Kannibalismi
- d. Luonnoton valaistus
- e. Ei mahdollisuutta ruoanetsimiskäyttäytymiselle
- f. Osteoporoosi

H. Koirat²:

- a. Perinnölliset sairaudet tulevat esiin käytettäessä jalostukseen rajoitettua geneettistä materiaalia.
- b. Synnytysongelmat kääpiöroduilla
- c. Metsästysrotujen koulutus aiheuttaa luonnotonta käyttäytymistä
- d. Liioiteltu ulkonäön jalostaminen aiheuttaa fyysisiä ongelmia
- e. Yksipuolinen ravinto
- f. Madot ja tartuntataudit leviävät koiraurheilutapahtumissa ja näyttelyissä

I. Jyrsijät ja kaniinit lemmikkieläiminä²:

- a. Syöpäsairaudet lisääntyvät voimakkaan sisäsiitoksen tuloksena
- b. Valaistuksen aiheuttama sopimaton vuorokausirytmä
- c. Aggressiot laitettaessa vääriä yksilöitä yhteen
- d. Virikkeetön ympäristö
- e. Ravintoaineiden aiheuttama kutina ja ihottuma
- f. Jälkeläisiin kohdistuva kannibalismi

J. Jyrsijät ja kaniinit koe-eläiminä³:

- a. Hännänpurenta
- b. Puutteellinen puudutus / nukutus toimenpiteiden aikana
- c. Jälkeläisiin kohdistuva kannibalismi
- d. Pölyiset alustamateriaalit huonontavat ilmanlaatua
- e. Piilopaikkojen puute
- f. Sopimaton valon voimakkuus ylimmissä häkeissä

K. Ketut⁴:

- a. Kapi
- b. Jälkeläisiin kohdistuva kannibalismi
- c. Tartuntataudit leviävät, koska eläimiä pidetään liian tiiviisti
- d. Virikkeetön ympäristö
- e. Voimakas jalostus on aiheuttanut luonnonomaisen käyttäytymisen katoamisen
- f. Stereotypiat

L. Minkit⁴:

- a. Ovat liian eristettyinä muista lajitovereistaan häkeissään
- b. Ihmisiin kohdistuva pelko
- c. Stereotypiat
- d. Rajoitettu mahdollisuus toteuttaa saaliin pyydystykseen liittyvää käyttäytymistä
- e. Sukusiitos paremman turkinlaadun saamiseksi lisää kuolleisuutta
- f. Uima-altaiden puute aiheuttaa apatiaa

M. Lypsylehvät⁵:

- a. Vasikoilla rajoitettu mahdollisuus imemiseen
- b. Rajoitettu mahdollisuus ravinnon etsimiseen (sisätiloissa)
- c. Rajoitetut mahdollisuudet sosiaalisiin kontakteihin vasikoiden välillä
- d. Hännänpurenta
- e. Lypsyvarusteet, jotka vahingoittavat nisiä
- f. Vahingollisen kylmät asuinympäristöt

N. Tavanomaisessa kasvatuksessa olevat lihasiat⁵:

- a. Kontaktin puute lajitovereihin
- b. Liian lyhyt syömisaika
- c. Virikkeettömyys
- d. Loistartunnat
- e. Stereotypiat
- f. Hännänprenta

O. Luomulihasiat⁵:

- a. Kastointi ilman puudutusta
- b. Enemmän loistauteja kuin tavanomaisilla teurassioilla
- c. Antibioottiresistenssi
- d. Stereotypiat
- e. Rajoittamaton ruokinta lisää aggressiivisuutta
- f. Masennuksen riski arvoasteikossa alempana olevilla sioilla

P. Viljeltävät kalat, esimerkiksi lohi⁶:

- a. Liian suuret parvet
- b. Ei mahdollisuutta luonnolliseen ruoanetsimiskäyttäytymiseen
- c. Ravinnon raskasmetallipitoisuudet
- d. Evien näykiminen
- e. Yksipuolinen ravinto
- f. Luonnottomat veden lämpötilat

Kiitos osallistumisestasi kyselytutkimukseen!

LIITE 3 Lähdeviittaukset kyselylomakkeen osioon 4

¹ Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2000.

² Appleby och Hughes 1997; Flannigan & Stookey 1998; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Nicol 2000; Väisänen suullisesti 2003.

³ Appleby & Hughes 1997; Jensen 2002; Väisänen suullisesti 2003.

⁴ Appleby & Hughes 1997; Jensen 2002; Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare 2001.

⁵ Appleby & Hughes 1997; Fraser & Broom 1997; Jensen 2002; Report of the Scientific Veterinary Committee 1997.

⁶ Jensen 2002; Väisänen suullisesti 2003.

Lisätiedot, katso Lähteet